

**YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TARİHİ KENT DOKUSUNDA YENİ YAPI TASARIM
ÖLÇÜTLERİ VE FENER SEMTİ ÖRNEĞİNDE
UYGULANABİLİRLİĞİNİN İRDELENMESİ**

Mimar Gözde ENÇ

FBE Mimarlık Anabilim Dalı Mimari Tasarım Programında Hazırlanan

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Münevver DAĞGÜLÜ (YTÜ)

İSTANBUL, 2009

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
KISALTMA LİSTESİ.....	iv
ŞEKİL LİSTESİ.....	v
ÖNSÖZ	x
ÖZET	xi
ABSTRACT	xii
1. GİRİŞ	1
1.1 Çalışmanın Amacı	1
1.2 Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi	2
2. TARİHİ KENT DOKUSUNUN GELİŞİM SÜRECİ ve KORUMA KAVRAMI .	4
2.1 Kent Kavramı	4
2.1.1 Kent Nedir?	4
2.1.2 Kentin Gelişme Süreci	5
2.2 Tarihi Kentin Oluşumu ve Koruma	12
2.2.1 Tarihi Kent ve Sit Kavramları	12
2.2.2 Tarihi Kentin Korunması	15
3. TARİHİ KENT DOKUSUNDA YENİ YAPI KAVRAMI ve YENİ YAPI TASARIMINDA KULLANILAN ÖLÇÜTLER	19
3.1 Tarihi Kent Dokusunda Yeni Yapı Kavramı.....	19
3.2 Tarihi Kent Dokusunda Tasarım Ölçüt ve Yöntemleri.....	21
3.2.1 Tarihi Kent Dokusunda Tasarım Ölçütleri.....	21
3.2.2 Tarihi Kent Dokusunda Tasarım Yöntemleri.....	23
3.2.2.1 Uyum (Armoni)/Benzer Yaklaşım	23
3.2.2.2 Karşıt (Kontrast)/Zıt Yaklaşım.....	27
3.2.2.3 Rastlantısal Yaklaşım.....	28
4. FENER SEMTİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE PLANLAMA ÇALIŞMALARI	30
4.1 Fener Semti ve İstanbul İçindeki Yeri	31
4.2 Fener Semtinin Tarihsel Gelişimi	32
4.2.1 Bizans Dönemi	32
4.2.2 Osmanlı Dönemi.....	33
4.2.3 Cumhuriyet Dönemi	35
4.3 Fener Kent Dokusunun Gelişimi ve Semtin Mimari Karakteri.....	35
4.4 Fener’de Mevcut Planlama Çalışmaları.....	44
4.4.1 Tarihi Yarımada’nın Sit Alanı İlan Edilmesi	45
4.4.2 Tarihi Yarımada 1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı (21.05.2005 Tasdik Tarihli)	46
4.4.3 Tarihi Yarımada Fatih İlçesi 1/1000 Ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı	48

5.	FENER KENT DOKUSU ANALİZLERİ.....	50
5.1	Yapısal Analizler	53
5.1.1	Tescil Durumu Analizi.....	53
5.1.2	Mekan Analizleri	58
5.1.2.1	İşlev Analizi	58
5.1.2.2	Mekan Organizasyonu Analizi.....	61
5.1.3	Cephe Analizleri	65
5.1.3.1	Cephe Oranları Analizi	67
5.1.3.2	Cumba (Çıkma) Biçimleri Analizi.....	83
5.1.3.3	Doluluk-Boşluk Analizi	102
6.	TARİHİ KENTTE YENİ YAPI TASARIMINDA KULLANILAN ÖLÇÜTLER DOĞRULTUSUNDA FENER'DE TASARIM ÖNERİLERİ.....	116
6.1	Kütle Önerileri.....	118
6.2	Malzeme Önerileri	128
6.3	İşlev Önerileri.....	130
7.	SONUÇ	132
	KAYNAKLAR.....	138
	EKLER.....	141
	Ek 1 Fatih İlçesi 1/1000 Ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı Raporu, C- Yeni Yapılaşma Hükümleri	142
	Ek 2 Fener semti, 2276, 2299, 2300, 2305, 2306, 2307, 2308 ve 2331 numaralı adalarda yer alan parsellerin mülkiyet durumu paftası.....	147
	ÖZGEÇMİŞ.....	148

KISALTMA LİSTESİ

ICOMOS	International Council of Monument/Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İMP	İstanbul Metropolitan Planlama
K.T.V.K.K.	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu
M.Ö.	Milattan Önce
M.S.	Milattan Sonra
SMÖ	Sivil Mimarlık Örneği
TDK	Türk Dil Kurumu
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization/ Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
vb	ve benzeri

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1 Bir Ziggurat çizimi (http://www.bible-history.com/biblehistoryonline_ancientsketches.php).....	6
Şekil 2.2 Antik Mısır haritası (http://www.arkdiscovery.com/red_sea_crossing.htm)	6
Şekil 2.3 Çatalhöyük yerleşmesi, tabaka VI A (Naumann, 1975).....	7
Şekil 2.4 Boğazköy (Hattuşaş) kentinin kapladığı alan (Naumann, 1975)	8
Şekil 2.5 Bir Antik Yunan Kenti: Priene (http://www.travellinturkey.com/priene.html).....	8
Şekil 2.6 Surlarla çevrili bir ortaçağ kenti gravürü (Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, 1998)...	9
Şekil 2.7 Çağdaş kent önerisi, Le Corbusier, 1922 (Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, 1998).	10
Şekil 2.8 Chandigarh planı, Albert Meyer, Le Corbusier, Pierre Jeanneret,(başlangıcı 1950) (http://www.architectureweek.com/2001/0829/culture_2-2.html).....	11
Şekil 2.9 Levent, İstanbul (www.worldturkey.com)	11
Şekil 2.10 Küresel bir kent, Londra (http://www.owlfish.com/weblog/2007/08/london-city.jpg)	12
Şekil 2.11 Mardin tarihi kent dokusu (http://www.saltur.com.tr/acenta/editor/uploads/images/684_mardin.jpg)	13
Şekil 2.12 Mısır Çarşısı, Eminönü (http://www.istanbulfotografлари.org/data/media/41/Eminonu1.jpg)	14
Şekil 2.13 Lynch'in okunabilirliğini sağlamak için kenti ayırdığı 5 öge, Boston Haritası.....	17
Şekil 3.1 Krier'in Paris'te bir semt için yeniden inşa önerisi, 1979 (http://zakuski.utsa.edu/krier/BUILDINGS/krierbuildings.html)	24
Şekil 3.2 Eklektik tarzda bir yapı örneği, 1900-1940 (http://www.ci.detroit.mi.us/historic/colorguide/20th_comp.htm)	24
Şekil 3.3 Kızılderili yerleşmelerini gösteren bir resim (Oscar Berninghaus (1874-1952), Inspection of Arms Taos Indian Pueblo).....	25
Şekil 3.4 New Mexica'daki Santa Fe Oteli (Wikipedia Commons: http://flickr.com/photos/81195835@N00/11283056).....	25
Şekil 3.5 Davis Dağları Milli Parkında Hint Kızılderili evi (http://www.tpwd.state.tx.us/newsletters/state_parks_getaways/2008summer/getaway.phtml).....	26
Şekil 3.6 Indianapolis'te bulunan spor merkezi (http://therotater.com/blog/shoulder-rehab-device-heads-to-indianapolis/)	27
Şekil 3.7 Mısır Piramitleri (http://z.about.com/d/architecture/1/0/I/I/pyramids01.jpg).....	27
Şekil 3.8 Künste Akademisi, Paris Meydanı (http://www.berlin.citysam.de/fotos-berlin/akademie-der-kuenste-2.htm)	28

Şekil 3.9 TRT Binası ve Odakule,Tepebaşı (www.istanbul.com).....	29
Şekil 4.1 Tarihi Yarımada'da Fener Semtı (http://sehirrehberi.ibb.gov.tr).....	30
Şekil 4.2 Fener Semtı hava fotoğrafı, 2007 (http://sehirrehberi.ibb.gov.tr).....	31
Şekil 4.3 Bizans Döneminde Tarihi Yarımada'nın arazi kullanım durumu (İMP Arşivi).....	33
Şekil 4.4 Osmanlı Döneminde Tarihi Yarımada'nın arazi kullanım durumu (İMP Arşivi)	34
Şekil 4.5 Taş tuğla karışımı malzeme ile yapılmış 17. ve 18. yy. evleri (Fotoğraf: Gözde Enç)	37
Şekil 4.6 Üç katlı, bol pencereli, son katlarında ufak balkonları bulunan ahşap evler (Fotoğraf: Gözde Enç)	37
Şekil 4.7 19. yy.ın son çeyreği ve 20. yy. başında inşa edilmiş, Fener'e eşsiz karakterini kazandıran evler (Fotoğraf: Gözde Enç)	38
Şekil 4.8 Fener sokakları (Fotoğraf: Gözde Enç)	38
Şekil 4.9 Fener Rum Patrikhanesi ve Aya Yorgi Kilisesi (Atatürk Kitaplığı kartpostal arşivi)39	
Şekil 4.10 Fener Rum Patrikhanesi, 2008 (Fotoğraf: Gözde Enç)	39
Şekil 4.11 Bulgar Kilisesi Kartpostalı (Atatürk Kitaplığı kartpostal arşivi)	40
Şekil 4.12 Bulgar Kilisesi, 2008 (Fotoğraf: Gözde Enç)	40
Şekil 4.13 Fener Rum Erkek Lisesi (Kızıl Mektep) (Fotoğraf: Gözde Enç).....	41
Şekil 4.14 Fener İskelesi'nde kayıklar (http://www.fenerbalat.org/content.php?ct=District%20History).....	42
Şekil 4.15 Kadın Eserleri Kütüphanesi (Fotoğraf: Gözde Enç)	42
Şekil 4.16 Fener Semtı'ndeki tescilli anıtsal yapılar	43
Şekil 4.17 Tarihi Yarımada'nın sit alanları	45
Şekil 5.1 Fener semti genelinde dolu ve boş alanlar ile çalışılan caddeleri gösteren harita (İ.B.B arşivi).....	51
Şekil 5.2 Çalışma alanını gösteren harita (2276, 2299, 2300, 2305, 2306, 2307, 2308 ve 2331 numaralı adalar)	52
Şekil 5.3 Fener 'den SMÖ yapılar (Fotoğraf: Gözde Enç)	54
Şekil 5.4 Fener Rum Erkek Lisesi (İMP Arşivi)	54
Şekil 5.5 Fener Semtı genelinde tescil durumunu gösteren harita (İBB arşivi)	55
Şekil 5.6 Fener Semtinden tescilli bir yapı (Fotoğraf: Gözde Enç).....	56
Şekil 5.7 Çalışma alanındaki tescilli yapıları gösteren harita (Kaynak: İBB Arşivi)	57
Şekil 5.8 Çalışma alanındaki yapıların zemin kat fonksiyonunu gösteren harita.....	59
Şekil 5.9 Çalışma alanındaki yapıların üst kat fonksiyonunu gösteren harita.....	60
Şekil 5.10 1 ve 2 numaralı parsellerdeki tescilli yapıların normal kat plan şemaları	62

Şekil 5.11 16 numaralı parseldeki tescilli yapının normal kat plan şeması	62
Şekil 5.12 14, 15 ve 16 numaralı parsellerdeki tescilli yapıların normal kat plan şemaları	63
Şekil 5.13 6 ve 7 numaralı parsellerdeki tescilli yapıların normal kat plan şemaları.....	64
Şekil 5.14 9, 13 ve 15 numaralı parsellerdeki tescilli yapıların normal kat plan şemaları	64
Şekil 5.15 Çalışma alanında yer alan bir yapı adasınının (2276 no'lu ada) örnek plan ve cephe çizimleri	66
Şekil 5.16 b bina uzunluğunu (boy), a bina genişliğini (en), h ise bina yüksekliğini ifade etmektedir.....	67
Şekil 5.17 1929 tarihli Pervititch Haritası ve çalışma alanı	68
Şekil 5.18 Vodina Caddesi'nden görünüş, 2331 numaralı ada	69
Şekil 5.19 2331 ve 2276 numaralı adaların cephe oranlarını gösteren çizim (a: 2m)	70
Şekil 5.20 Vodina Caddesi'nden görünüş, 2307 numaralı ada	71
Şekil 5.21 2307 numaralı ada, Vodina Caddesi cephe oranlarını gösteren çizim (a: 2m)	72
Şekil 5.22 2307 numaralı ada, Yıldırım Caddesi cephe oranlarını gösteren çizim (a: 2m)	73
Şekil 5.23 Vodina Caddesi'nden görünüş.....	74
Şekil 5.24 Yıldırım Caddesi'nden görünüş	74
Şekil 5.25 2308, 2299 ve 2300 numaralı adalar, Vodina Caddesi cephe oranlarını gösteren çizim (a: 2m)	75
Şekil 5.26 2308, 2299 ve 2300 numaralı adalar, Yıldırım Caddesi cephe oranlarını gösteren çizim (a: 2m)	76
Şekil 5.27 Yıldırım Caddesi, 2305 ada	77
Şekil 5.28 2305 numaralı ada, cephe oranlarını gösteren çizim (a: 2m).....	78
Şekil 5.29 Yıldırım Caddesi, 2306 ada	79
Şekil 5.30 2306 numaralı ada, cephe oranlarını gösteren çizim (a: 2m).....	80
Şekil 5.31 Tescilli yapı yüksekliklerinin adalara göre dağılım tablosu (a: 2m).....	81
Şekil 5.32 Tescilli yapı yüksekliklerinin adalara göre dağılım grafiği (a: 2m).....	82
Şekil 5.33 Tescilli yapı cephe genişliklerinin adalara göre dağılım tablosu (a: 2m).....	82
Şekil 5.34 Tescilli yapı cephe genişliklerinin adalara göre dağılım grafiği (a: 2m).....	83
Şekil 5.35 Tek katlı cumba örneği, 2331	84
Şekil 5.36 İki katlı cumba örneği, 2276	84
Şekil 5.37 2331 ve 2276 numaralı adaların cumba biçimlerini gösteren çizim	85
Şekil 5.38 İki katlı cumba örneği, 2307 ada.....	86
Şekil 5.39 Tek katlı cumba örneği, 2307 ada	86
Şekil 5.40 2307 numaralı adanın cumba biçimlerini gösteren çizim, Vodina Caddesi	87

Şekil 5.41 2307 numaralı adanın cumba biçimlerini gösteren çizim, Yıldırım Caddesi	88
Şekil 5.42 1 katlı cumba örnekleri, 2308 ada	89
Şekil 5.43 2 katlı cumba örnekleri, 2299 ada	89
Şekil 5.44 2308, 2299 ve 2300 numaralı adaların cumba biçimlerini gösteren çizim, Vodina Caddesi	90
Şekil 5.45 2308, 2299 ve 2300 numaralı adaların cumba biçimlerini gösteren çizim, Yıldırım Caddesi	91
Şekil 5.46 Tek katlı cumba örnekleri, 2305 ada	92
Şekil 5.47 2305 numaralı adanın cumba biçimlerini gösteren çizim.....	93
Şekil 5.48 Tek ve iki katlı cumba örnekleri, 2306 ada	94
Şekil 5.49 2306 numaralı adanın cumba biçimlerini gösteren çizim.....	95
Şekil 5.50 Cumba yüksekliklerinin adalara göre dağılım tablosu	96
Şekil 5.51 Cumba yüksekliklerinin adalara göre dağılım grafiği	97
Şekil 5.52 Cumbanın başladığı/bulunduğu katın adalara göre dağılım tablosu	97
Şekil 5.53 Cumbanın başladığı/bulunduğu katın adalara göre dağılım grafiği	98
Şekil 5.54 Cumbanın cephede bulunduğu yerin adalara göre dağılım tablosu	99
Şekil 5.55 Cumbanın cephede bulunduğu yerin adalara göre dağılım grafiği	99
Şekil 5.56 Çalışma alanındaki cumba tipolojisi	101
Şekil 5.57 2331 ve 2276 numaralı adaların doluluk-boşluk analizini gösteren çizim.....	103
Şekil 5.58 2307 numaralı ada, doluluk-boşluk analizini gösteren çizim, Vodina Caddesi....	105
Şekil 5.59 2307 numaralı ada, doluluk-boşluk analizini gösteren çizim, Yıldırım Caddesi..	106
Şekil 5.60 2308, 2299 ve 2300 numaralı adalar, doluluk-boşluk analizini gösteren çizim, Vodina Caddesi.....	108
Şekil 5.61 2308, 2299 ve 2300 numaralı adalar, doluluk-boşluk analizini gösteren çizim, Yıldırım Caddesi.....	109
Şekil 5.62 2305 numaralı ada, doluluk-boşluk analizini gösteren çizim, Yıldırım Caddesi..	111
Şekil 5.63 2306 numaralı ada, doluluk-boşluk analizini gösteren çizim, Yıldırım Caddesi..	113
Şekil 5.64 Bina giriş yerlerinin (kapı) adalara göre dağılım tablosu	114
Şekil 5.65 Bina giriş yerlerinin (kapı) adalara göre dağılım grafiği	115
Şekil 6.1 Analizlerin yapıldığı yapı adaları ve yeni yapının önerildiği boş parseller.....	116
Şekil 6.2 Yeni yapı önerisinin yapıldığı arazi, Mürselpaşa Caddesi'nden	117
Şekil 6.3 Yeni yapı önerisinin yapıldığı arazi, Yıldırım Caddesi'nden	117
Şekil 6.4 Yeni yapı tasarımı yapılacak parseller	118
Şekil 6.5 Çalışma alanında yer alan tarihi sur duvarı	119

Şekil 6.6 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı paftası, çalışma alanı	120
Şekil 6.7 Özgün tarihi dokunun cephe oranları (genişlik) kullanılarak yapılan denemeler...	121
Şekil 6.8 Yeni yapı önerisinin yer aldığı vaziyet planı	124
Şekil 6.9 Yeni yapı önerisine (1. öneri) ait plan, kesit ve görünüş.....	125
Şekil 6.10 Yeni yapı önerisine (2. öneri) ait plan, kesit ve görünüş.....	126
Şekil 6.11 Öneri yeni yapıda merdivenin yeri.....	127
Şekil 6.12 Fener’de geleneksel malzeme örnekleri, tuğla ve ahşap	128
Şekil 6.13 Fener’de geleneksel malzeme örnekleri, taş duvar	129
Şekil 6.14 Yeni yapıya ait bir model	129
Şekil 7.1 Yeni yapı ön cepheden görünüş/cephedeki hareketlilik.....	134
Şekil 7.2 Yeni yapının taşıyıcı sistem aksı.....	134
Şekil 7.3 Yeni yapının arka cephesinde yer alan cumbalar.....	135
Şekil 7.4 Yeni yapıya ait bir model (cam giydirme cephe).....	136

ÖNSÖZ

Yerleşik hayata geçişin neticesinde doğan kentler zaman içerisinde değişime uğramakta, tarihi kent dokusu, uygunsuz yeni yapılaşmalarla tahrip edilmekte ve hatta yok edilmektedir. Kentlerin tarih boyunca kazandığı tarihsel kimliğin korunması için, yeni yapılaşmanın özgün dokuya uygun bazı ölçütler doğrultusunda gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu çalışma, tarihi kent dokusunda yeni yapı tasarım ölçütleri ve yöntemlerinin irdelenmesi ve seçilen tarihi bir bölgede, bu ölçütler ve yöntemler kullanılarak yeni yapı önerilerinin yapılmasını amaçlamaktadır.

Tez süresince verdiği büyük destek, gösterdiği sonsuz ilgi ve değerli katkıları için tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Münevver Dağgülü'ne, mimarlık eğitimime verdikleri katkılar için tüm Mimari Tasarım Yüksek Lisans Programı öğretim üyelerine, her zaman sevgilerini ve desteklerini yanımda hissettiğim, benden sabırlarını esirgemeyen aileme ve arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

TARİHİ KENT DOKUSUNDA YENİ YAPI TASARIM ÖLÇÜTLERİ VE FENER SEMTİ ÖRNEĞİNDE UYGULANABİLİRLİĞİNİN İRDELENMESİ

Gözde ENÇ
Mimarlık, Yüksek Lisans Tezi

Kentler yüzyıllar boyu kültür ve medeniyetlerin doğup geliştiği yerler olmuştur. İnsanoğlunun yerleşik hayata geçmesiyle ortaya çıkan kentler, yaşanan coğrafi, sosyolojik, kültürel vb. olayların etkisiyle tarihsel bir kimlik kazanmıştır. Kentlere bu tarihsel kimliği katan en önemli unsur ise tarihi kent dokusu ve bu dokuyu oluşturan özgün yapılarıdır. İnsanların ve doğanın değişmesiyle kentler de değişime uğramakta, tarihi kent dokusu uygunsuz yeni yapılaşmalarla tahrip edilmekte ve hatta yok edilmektedir. Kentlerin tarih boyunca kazandığı tarihsel kimliğin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması adına, yeni yapılaşmanın özgün dokuya uygun bazı ölçütler doğrultusunda gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Bu çalışma, tarihi bir çevrede yeni yapı tasarlarken yol gösterici olarak kullanılacak tasarım ölçütlerinin ve yöntemlerinin irdelenmesi ve tarihi dokuya sahip bir bölgede belirlenen bir çalışma alanında, bu ölçütler ve yöntemler kullanılarak yeni yapı önerilerinin yapılmasını amaçlamaktadır.

Çalışma kapsamında, eski bir kent dokusu olarak belirlenen Tarihi Yarımada'da yer alan Fener Sementi'nin iki caddesi (Vodina ve Yıldırım Caddeleri) çalışma alanı olarak seçilmiş ve belirlenen ölçütlere göre çeşitli analizler yapılmıştır. Bu analizler sonucunda alanla ilgili çeşitli veriler elde edilmiş ve bu veriler yardımıyla yeni yapı önerisi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: tarihi kent, tarihi doku, eski kent, koruma, yeni yapı, tasarım ölçütleri, tasarım yöntemleri, Fener

JÜRİ:

1. Yrd. Doç. Dr. Münevver DAĞGÜLÜ
2. Doç. Dr. Deniz ERİNSEL ÖNDER
3. Yrd. Doç. Dr. Engin KOÇ

Kabul tarihi: 29.05.2009
Sayfa Sayısı: 148

ABSTRACT

DESIGN CRITERION OF THE NEW BUILDING ON HISTORICAL URBAN PATTERN AND ANALYZING ITS APPLICABILITY IN EXAMPLE OF FENER

Gözde ENÇ
Architecture, M.S. Thesis

Cities have been the places where cultures and civilizations appear and develop. Cities that exist by human being comes down to settled life have got a historic identity by means of geographical, sociological and cultural events etc. The most important item of the historic identity of cities is its historic urban pattern and the original buildings that form this pattern. Cities also change with changing people and the nature. This means that the historic urban pattern is demolished and even destroyed by improper new buildings. For conservation of the historic identity that cities get it during the history and providing its sustainability, the new settlements must be built in accordance with some design criterions that are proper with the original pattern.

The aim of this thesis is to explicate design criterions and methods that are used by designing in a historical environment and also to design new buildings by using these design criterions and methods in a region that has a historical pattern.

Two roads of Fener district that is in The Historical Peninsula (Tarihi Yarımada) that has an old urban pattern were selected as the working area (Vodina and Yıldırım Street). Various analyses were done according to design criterion. As a result of this analysis, some data were gotten. Also a new building was designed by these data.

Keywords: historical city, historical pattern, old city, conservation, new building, design criterions, design methods, Fener

JÜRİ:

1. Yrd. Doç. Dr. Münevver DAĞGÜLÜ
2. Doç. Dr. Deniz ERİNSEL ÖNDER
3. Yrd. Doç. Dr. Engin KOÇ
4. Yrd. Doç. Dr. Engin KOÇ

Kabul tarihi: 29.05.2009
Sayfa Sayısı: 148

1. GİRİŞ

1.1 Çalışmanın Amacı

Kentler yalnızca fiziksel bir mekan olmaktan çok kültürlerin ve medeniyetlerin doğduğu, tarihin sayfalarına geçen pek çok önemli olayın yaşandığı yerlerdir. Her kentin kendine özgü bir kimliği, geleneksel bir mimarisi vardır (Ekinci, 1992). Bu kimlik kentlerin tarihsel süreç içerisinde yaşadığı fiziksel, sosyal, ekonomik, toplumsal ve kültürel pek çok olay sayesinde kazanılmıştır.

Kentlerin dönüşümü ile insanoğlunun dönüşümü her daim paralel olmuştur. Her millet/medeniyet kendi kültürüne, inancına, yaşayışına göre yeni kentler kurmuş yahut yerleştiği kenti kendine göre değiştirme yoluna gitmiştir. Bu değişimler kimi zaman kentin tarih boyunca edindiği kimlik korunarak, kimi zaman da bu kimlik yok edilip yerine yeni bir kimlik kazandırılmaya çalışılarak ya da kimliksiz bırakılarak yapılmıştır.

Özellikle 1990'larda ortaya çıkan küreselleşme kavramına bağlı olarak kentlerde mekanların yeniden yaratılma isteği görülmeye başlamıştır. Son dönemde gündeme gelen kentsel yenileme ve kentsel dönüşüm kavramları ile yeni fiziksel yapılanmalar söz konusudur (Keyder, 2000).

Tarihi kentler, tarih boyunca biriktirdikleri zengin mimari ve kentsel kültürlerine tamamen zıt yeni yapılaşmalara sahne olmakta ve böylece hızlı bir değişim süreci yaşamaktadırlar (Ekinci, 1992).

Çağın sosyo-ekonomik koşullarının ve ihtiyaçlarının değişmesiyle tarihi kentte ortaya çıkan yeni yapılaşmalar, eski dokunun bütünlüğünü ve sürekliliğini bozmakta ve bu sayede kentin tarih boyunca edindiği fiziksel ve kültürel kimliği kaybetmesine neden olmaktadır. Kentlerin kimliğini kaybetmeye başlamasıyla birlikte tarihsel süreklilik de tehlikeye girmektedir. İnsan ihtiyaçları, çevre koşulları, ekonominin zaman içinde değişmesi ve gelişen teknoloji ile birlikte kentlerde yeni yapılaşmanın ortaya çıkması doğal bir süreçtir. Bu noktada asıl sorun, eski kent dokusundaki değişimin ve yeni yapılaşmanın kentin tarihi dokusuna, fiziksel ve kültürel kimliğine zarar vermeden nasıl yapılabileceğidir.

Tarihi kent dokusunda yeni yapı tasarlarken bu çevreye uyumlu/saygılı yapılar yapmanın belirli ölçütleri ve yöntemleri olmalıdır.

Bu çalışma, tarihi bir öneme sahip kent dokusunda tasarım ölçüt ve yöntemlerinin incelenmesi ve seçilen tarihi bir bölgede, belirlenen ölçütler doğrultusunda ve mevcut tasarım yöntemleri kullanılarak yeni yapı önerilerinin yapılmasını amaçlamaktadır.

Bu amaç doğrultusunda, benzer konularda yapılmış yüksek lisans ve doktora çalışmaları ile literatürde yer alan ‘tarihi çevre’, ‘tarihi kent dokusunda yeni tasarım’, ‘eski kent dokusunda tasarım ölçütleri’ vb. konularda yazılmış çeşitli kitaplar, dergiler ve makalelerden yararlanılmıştır. Ayrıca, seçilen tarihi bölgenin mimari karakterinin ve dokusunun belirlenmesi ve yeni yapı tasarımında kullanılması amacıyla, seçilen bölgede analiz çalışmaları yapılmıştır.

1.2 Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi

Çalışmanın amacı, kapsamı ve yönteminin açıklandığı birinci bölümün ardından ikinci bölümde; kent ve tarihi kent kavramları ile tarihi kent dokusunda koruma olgusu çeşitli kaynaklardan yararlanılarak açıklanmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, konunun ana kavramlarından biri olan “yeni yapı” olgusu incelenerek; tarihi dokuda yeni yapı uygulaması konusunda yapılan çeşitli çalışmalardan bahsedilmiştir. Ayrıca, konunun temelini oluşturan tarihi dokuda yeni yapı yapma ölçütleri ile tasarım yöntemleri açıklanmış, dünyadan ve Türkiye’den çeşitli örneklerle irdelenmiştir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde, İstanbul’da Tarihi Yarımada’da (Sur içi) yer alan ve tarihi öneme sahip eski bir semt olması dolayısıyla incelenen Fener Senti’nin tarihsel gelişim süreci ile mimari karakterinden bahsedilmiş ve tarihi kent dokusu içinde Fener Senti’nin yeri vurgulanmıştır.

Beşinci bölümde Fener Senti içindeki Yıldırım ve Vodina Caddeleri’ne cephesi olan 2276, 2299, 2300, 2305, 2306, 2307, 2308 ve 2331 numaralı adalar; özgün tarihi dokunun yoğunluğu, sahile yakınlık ve tasarım yapılacak boş parsellerin bulunması nedeniyle incelenecek alan olarak seçilmiştir. Belirlenen alan çerçevesinde, araştırma kapsamında irdelenen belirli ölçütler doğrultusunda kent dokusu analizleri yapılmıştır. Bu analizler çeşitli harita, fotoğraf, çizim vb. tekniklerle ifade edilirken, yapılan analizlerin sonuçları ise grafiklerle gösterilmiştir.

Altıncı bölümde ise beşinci bölümdeki yapısal ve sosyal çevre analizlerinden elde edilen sonuçlar doğrultusunda ve ikinci bölümde irdelenen tasarım ölçütleri yardımıyla, Fener Senti

içindeki Yıldırım ve Vodina Caddeleri'ne cephesi olan ve tescilli yapılar (SMÖ) arasında yer alan boş parsellere yeni yapı önerileri getirilmiştir. Bu öneriler, bölge dokusuna uymayan niteliksiz yapıların yerleri için geliştirilebilir.

2. TARİHİ KENT DOKUSUNUN GELİŞİM SÜRECİ ve KORUMA KAVRAMI

Bu bölümde çalışmanın konusu doğrultusunda, kent ve tarihi kent kavramları açıklanarak, kentin gelişme sürecinden, tarihi kentin niteliklerinden ve koruma olgusundan bahsedilmiştir.

2.1 Kent Kavramı

Kent kavramının demografik, idari, sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan pek çok tanımı vardır.

2.1.1 Kent Nedir?

“Sözlük anlamıyla kent, sürekli toplumsal gelişme içerisinde bulunan ve toplumun yerleşme, barınma, gidiş-geliş, çalışma, dinlenme gibi ihtiyaçlarının karşılandığı, pek az kimsenin tarım kesiminde çalıştığı, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimidir” (TDK Kent Bilim Sözlüğü, 1998). Bu tanıma göre bir yerleşme birimine kent denilebilmesi için, o birimde tarım dışı üretimin ağırlık kazanması, üretim araçlarının ve dolayısıyla nüfusun orada yoğunlaşması, yerleşme birimlerin birbirinin aynı olmaması gerekir.

Kent sosyal ve kültürel açıdan; farklı mesleklerin ve kültür gruplarının sosyal hayatı düzenlediği, kurumlaşmaların yoğunluk kazandığı, karmaşık insan ilişkilerinin bütün bir günlük yaşayışı etkilediği yerleşme merkezi olarak tanımlanır (Keleş, 1997).

“Aristoteles’e göre, bir neslin sürmesi için erkek ve kadının bir araya gelerek aileyi oluşturması gerekir. Bu ailelerin birleşmesiyle oluşan ve günlük ihtiyaçların karşılanmasından fazlasının amaçlandığı yerler köylerdir. Köylerin kendilerine yetecek ölçüde bir araya gelmesiyle iyi bir yaşamın amaçlandığı kentler oluşur” (Pustu, 2006).

Max Weber’e (2003) göre ise bir kentin sahip olması gereken dört özelliği vardır:

- Savunma amaçlı kale,
- Pazar,
- Mahkeme ya da görelî otonom yasası,
- Kısmî bir ekonomi ve özerklik

Bir diğer önemli düşünür, Emil Durkheim’a göre kent, işbölümü ve dayanışmanın esas olduğu ve bunun sonucunda yapının meydana geldiği bir oluşum olarak tanımlamaktadır. Sorokin’in kent tanımı ise kümelenmiş gruplardan oluşan bir varlık biçiminde olmuştur. Luis Wirth’e

göre ise kent nüfus yoğunluğu ve istatistik değerlerden oluşan olguların toplamıdır (Pustu, 2006).

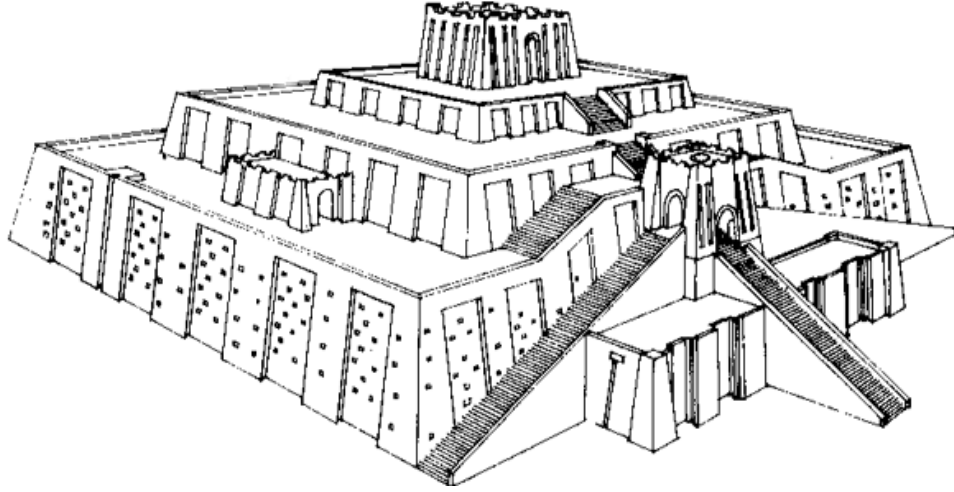
Kentler tarih boyunca sadece bir mekan olmaktan çok, coğrafi, toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel faaliyetlerin ve olayların yaşandığı yerler olmuştur. Kentlerde yaşanan tüm bu gereklilikler insanoğlunun yaşantısı doğrultusunda fiziksel ve kültürel bir kimlik kazanır. Her kent farklı bir kimliğe sahiptir ve bu sayede içinde yaşayan toplumların farklılıklarını da simgeler. Buradan yola çıkarak insanoğlunun değişimi ile kentlerin değişiminin birbiriyle bağlantılı olduğu söylenebilir.

İnsanoğlunun kenti oluştururken amacı, yerleşik ve düzenli bir hayata geçme, korunma, birlikte daha iyi yaşama gibi öğelerdi. İnsanın değişimiyle birlikte kentten beklenenler de değişmeye ve gelişmeye başladı.

2.1.2 Kentin Gelişme Süreci

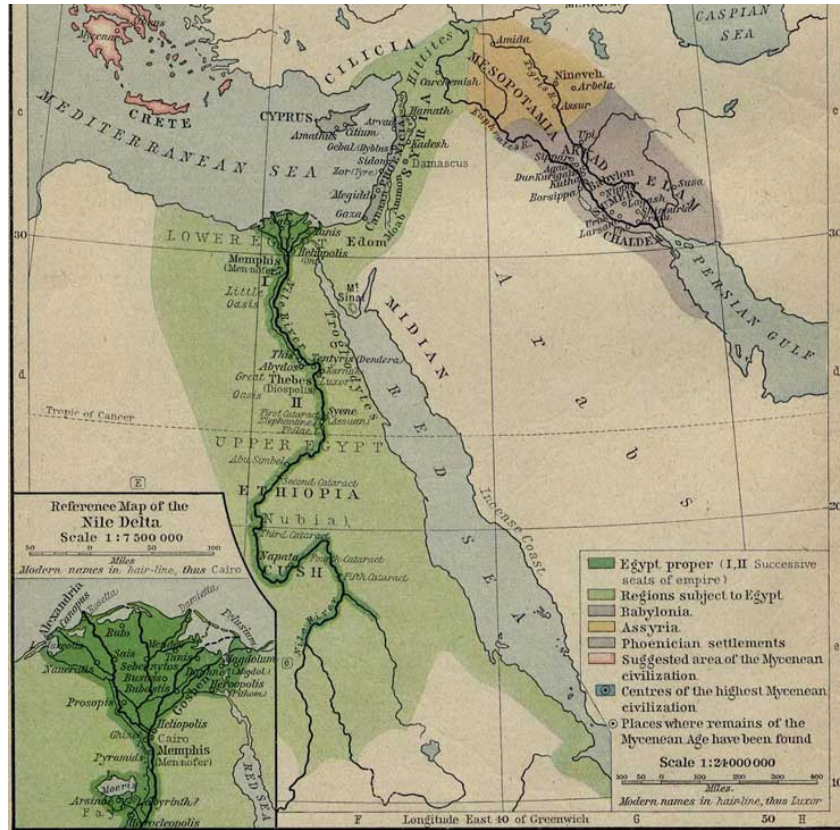
İnsanoğlunun avcılıktan tarımsal faaliyetlere geçmesiyle başlayan yerleşik hayat, basit anlamda kent kavramının temellerinin atılmasına neden olmuştur. Kentin ilk ortaya çıktığı yerler, Mezopotamya (yaklaşık M.Ö. 4000), Mısır (yaklaşık M.Ö. 3000) ve Anadolu (yaklaşık M.Ö. 2500) olmuştur. Özellikle Mısır ve Mezopotamya Bölgesi'nde kurulan şehirlerin idari-ekonomik yapısı uygarlık tarihinde önemli bir aşamadır (Ortaylı, 1985).

Mezopotamya, Fırat ve Dicle Nehirleri arasındaki verimli topraklara verilen isimdir (Şekil2.1). Tarihteki ilk devlet M.Ö. 4000 yıllarında Mezopotamya'da kurulan Sümerlerdir. Sümerler birbirinden bağımsız birçok küçük şehir devletçiklerinden (Lagaş, Uruk, Endu gibi) oluşan bir uygarlık kurdular. Çok tanrılı dine inanan Sümerler, dini amaçlı yaptıkları 'Ziggurat' denen tapınakları aynı zamanda rasathane ve soğuk hava deposu olarak da kullanmışlardır (Şekil2.1). Mezopotamya'da Sümerlerin dışında Akadlar, Asurlular ve Babililer de çeşitli dönemlerde kurulan devletlerdir.

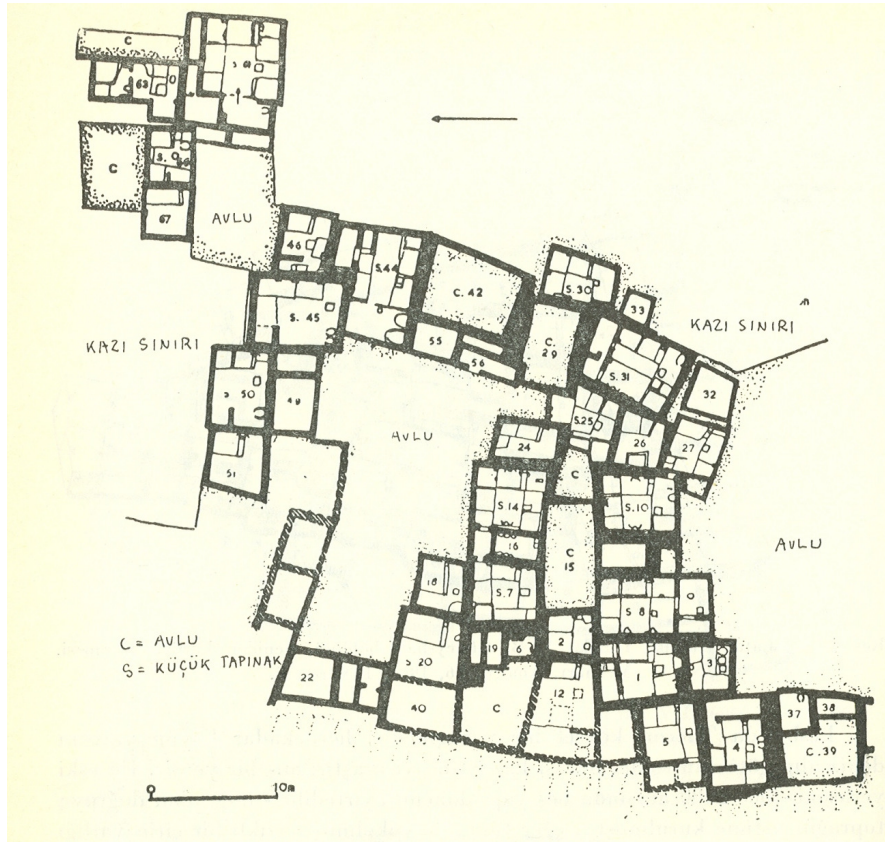
Şekil 2.1 Bir Ziggurat çizimi (http://www.bible-history.com/biblehistoryonline_ancientsketches.php)

Mısır Medeniyeti, M.Ö. 3000 yıllarında Nil Nehri'nin çevresinde kurulmuştur (Şekil2.2). Etrafının çöllerle kaplı olması nedeniyle diğer medeniyetlerle iletişimleri az olmuştur. Merkezi krallıkla yönetilen Mısır'da firavunları (kral) mumyaladıktan sonra, onlar için yaptıkları Piramitlerde saklıyorlardı.

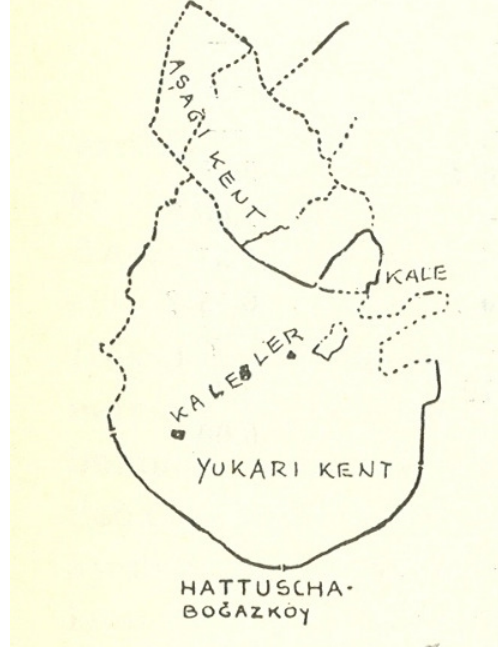
Şekil 2.2 Antik Mısır haritası (http://www.arkdiscovery.com/red_sea_crossing.htm)

Kentin ilk ortaya çıktığı yerlerden biri olan Anadolu, göç ve ticaret yollarının üzerinde bulunması, Asya ile Avrupa'yı birbirine bağlaması, topraklarının verimli olması ve ikliminin insanların yaşayışına uygun olması gibi nedenlerden dolayı pek çok kültürün beşiği olmuştur. Bilinen en eski kapalı yerleşme Güney Anadolu'da yer alan, M.Ö. 7500 yıllarına dayanan Çatalhöyük'tür (Naumann, 1975). Ortak duvarları olmayan evler birbirlerine bitişik yapıldığından yerleşmede sokaklar yoktur. Ulaşım düz damlar üzerinden olmaktadır (Şekil2.3). Tam anlamıyla bir kent olarak kabul edilmemekle birlikte bazı yerleri kent özelliklerini yansıtmaktadır. Fakat Çatalhöyük yerleşmesini sınırlayan ve koruyan sur duvarları niteliğinde herhangi bir buluntuya rastlanmamıştır (Naumann, 1975).

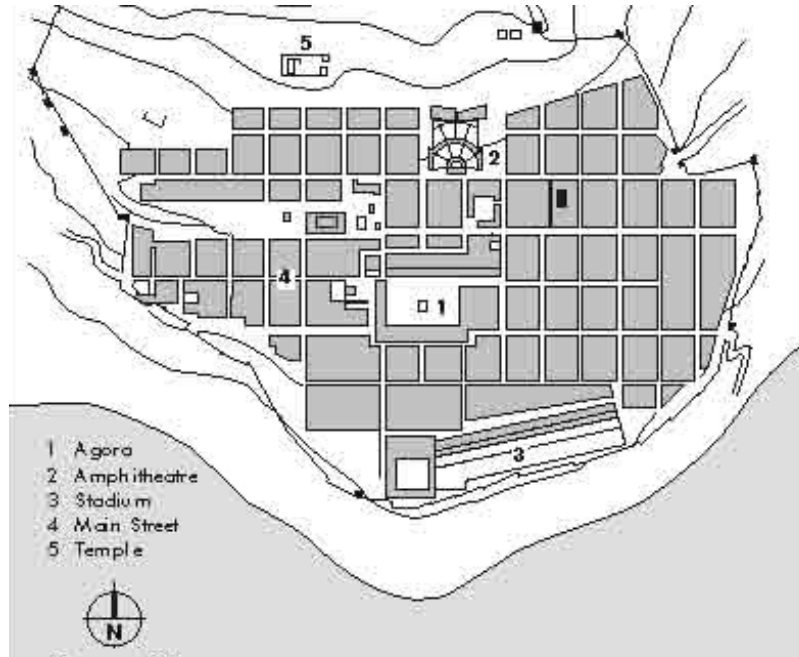
Şekil 2.3 Çatalhöyük yerleşmesi, tabaka VI A (Naumann, 1975)

Anadolu'da kurulan ilk uygarlık ise, yerleşim yeri Alacahöyük olan Hattilerdir (yaklaşık M.Ö. 2500). Alacahöyük, yüzölçümü bakımından bir kentten daha küçük olmasına rağmen, güçlü çevre duvarları, zengin kabartmalı kapılar ve büyük yapılar nedeniyle bir kent özelliği kazanmaktadır (Naumann, 1975). Anadolu'daki en büyük uygarlık M.Ö. 2000 yıllarında kurulan Hititlerdir. Kızılırmak çevresine yerleşmiş olan Hititlerin başkenti Hattuşaş (Boğazköy)'tür. Kent, kuzeyden güneye doğru 300m yükselir. Kuzeyde kalan kısma "Aşağı Kent", güneyde kalan kısma "Yukarı Kent" denir (Şekil2.4).

Şekil 2.4 Boğazköy (Hattuşas) kentinin kapladığı alan (Naumann, 1975)

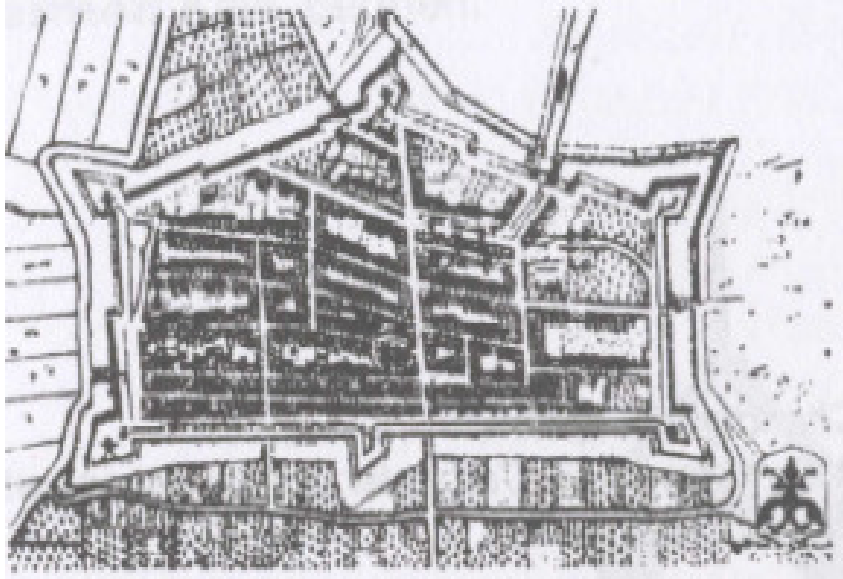
M.Ö. 1500 – 1000 yıllarında Antik Yunan’da ‘site’ olarak adlandırılan kentler ortaya çıkmıştır (McNeill, 2001). Batılı kaynaklarda ‘polis’ olarak adlandırılan ilk kent yapısı ise M.Ö. 8.yy.dan 1.yy.a kadar Yunanistan’ın bazı kesimlerinde görülmüştür (Morris, 2000). Polis, etrafında yer alan kırsal bölge için yargısal, kültürel ve dinsel bir merkez olma özelliğini gösteriyordu (Pustu, 2006). Dinsel bir merkez olan antik kentler aynı zamanda din adamları tarafından yönetiliyordu.

Şekil 2.5 Bir Antik Yunan Kenti: Priene (<http://www.travellinkturkey.com/priene.html>)

M.Ö. 1. yy.da polislin özelliğini kaybetmesiyle Roma siteleri ortaya çıkmaya başladı (Pustu, 2006). Roma döneminde modern kentin ilk örnekleri verilmiştir. Roma kentleri dikdörtgen biçimli ve duvarlarla çevriliydi. Her kentin mutlaka bir arenasını ve hamamını bulunuyordu. Roma İmparatorluğu'nun zayıflamasıyla kentlerde güvenlik sorunu baş gösterdi. Kentler, dışarıdan gelecek tehditlere karşı korunma amacıyla surlarla çevrilmeye başlandı. Kentler küçüldü ve çevresi büyük yapılarla çevrildi. Romanın içine girdiği krizden çıkamaması ve çöküşüyle beraber dini çevreler ve kilise devlete egemen olmaya başladı. Gücünü kaybeden meclisin yerini piskoposlar aldı ve böylece tarıma dayalı piskoposluk kentleri ortaya çıktı (Pustu, 2006).

Ortaçağda (M.S. 4.yy – 15.yy) sitenin yerini komün denen yapılar almaya başladı. Ticaretin canlanmasıyla beraber kentler su kenarları, limanlar gibi ticarete uygun alanlarda kurulmaya başladı. Antik kentten farklı olarak Ortaçağ kentinde tarımsal faaliyetlerden uzaklaşıldı, ticaret ve zanaat yaygınlaştı. Ortaçağda savunma yine ön plandaydı (Şekil2.6). Kentler yüksek duvarlarla çevrili, içine kapanık alanlardı (Pustu, 2006). Kentlerin bir siyasi merkezi, dinsel merkezi ve bir de ticaret merkezi bulunmaktaydı.

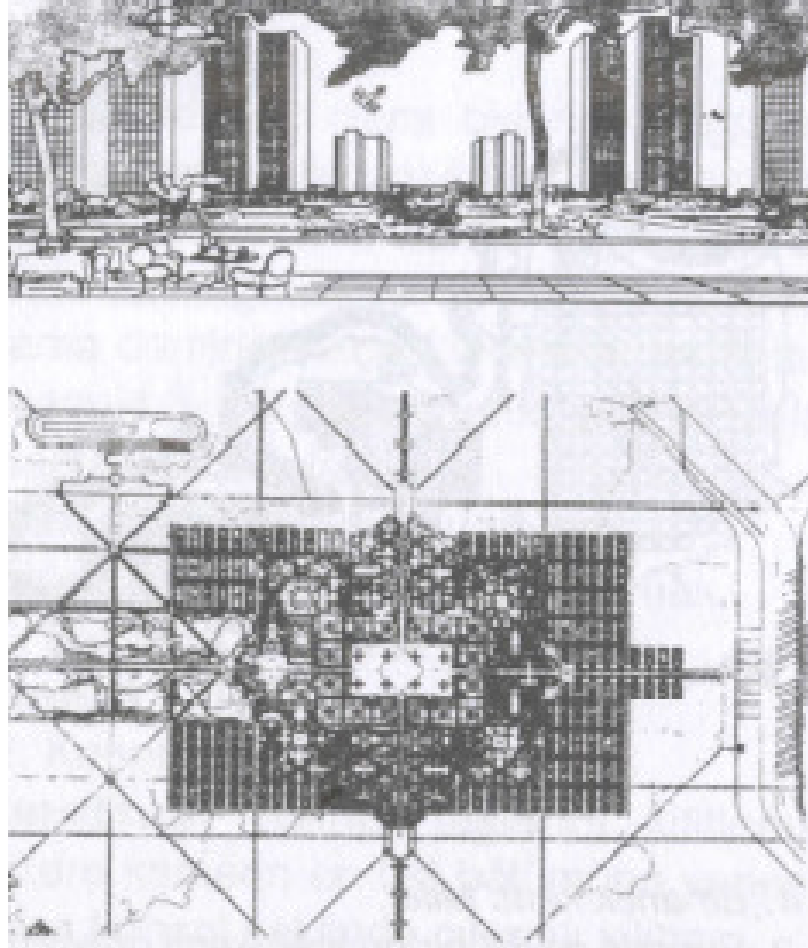
Şekil 2.6 Surlarla çevrili bir ortaçağ kenti gravürü (Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, 1998)

18.yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan Sanayi Devrimi ile birlikte ekonomik ve toplumsal alanda yaşanan değişimler kentlere de yansıdı. Böylece ortaçağ kentlerinin yerini sanayi kentleri almaya başladı. Sanayi ve ticaret merkezi haline gelen kentler nüfusun artmasıyla genişlemeye başladı. Teknolojinin gelişmesiyle beraber ekonomi de gelişti ve standartlaşma

ortaya çıktı. Sanayi devrimi kentin boyutları, yapısı, işleyişi, ekonomisi gibi pek çok yönünün değişmesine bu sayede kentin yeni bir kimlik kazanmasına neden olmuştur.

19.yy.da kent planlamacılığı özel bir disiplin haline geldi ve “sanayi kentinin” sorunlarının çözülmesini amaçlayan çözüm önerileri geliştirdi. Kent işlevlerin özgürce yerine getirilebileceği şekilde yeşil alanlar ve yollarla geniş bir alana yayıldı. Kent artık surlarla korunan bir yerleşim alanı olmaktan çıkıp “yeşil kuşak” yaratarak genişlemesi engellenen bir bölge haline geldi.

Mimarlığın kentsel yönüne ağırlık veren Le Corbusier, 1922’de merkezinde 24 tane 60 katlı haç planlı büro binasının ve 10-12 katlı konut bloklarının bulunduğu ve bu merkezin yeşil bir alanla çevrelendiği “Üç Milyonluk Çağdaş Kent” tasarımını yapmıştır (Şekil2.7). Tasarımda taşıt trafiği kolonlar üstünde yerden yükseltilmiştir.

Şekil 2.7 Çağdaş kent önerisi, Le Corbusier, 1922 (Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, 1998)

Şekil 2.8 Chandigarh planı, Albert Meyer, Le Corbusier, Pierre Jeanneret, (başlangıcı 1950)
http://www.architectureweek.com/2001/0829/culture_2-2.html

1990'ların sonlarında belirginleşmeye başlayan küreselleşme hareketi, dünyanın pek çok yerinde, siyaset, ekonomi, kültür, teknoloji gibi pek çok alanda değişime neden olmuştur. Tüm bu alanlarda yaşanan değişim kentlere de sıçramış, dünyada bilgi ve sermaye akışına yön veren İstanbul, Londra, New York, Tokyo gibi küresel kentler ortaya çıkmıştır (Şekil2.9 ve Şekil2.10). Küresel kentler, dünya ölçeğinde sermayeyi kendine çekme amacıyla çeşitli eylemlerde bulunan, üretim yapan, kültür ve turizmi çekici hale getiren kentlerdir.

Şekil 2.9 Levent, İstanbul (www.worldturkey.com)

Şekil 2.10 Küresel bir kent, Londra (<http://www.owlfish.com/weblog/2007/08/london-city.jpg>)

2.2 Tarihi Kentin Oluşumu ve Koruma

Kentler, tarih boyunca sahne olduğu coğrafi, sosyolojik, kültürel pek çok olayın etkisiyle “tarihsel” bir kimlik kazanır. Bu tarihsel kimliğin korunması ve tarihi kentin gelecek nesillere aktarılması amacıyla sürdürülebilirliğinin sağlanması toplumsal bir sorumluluktur.

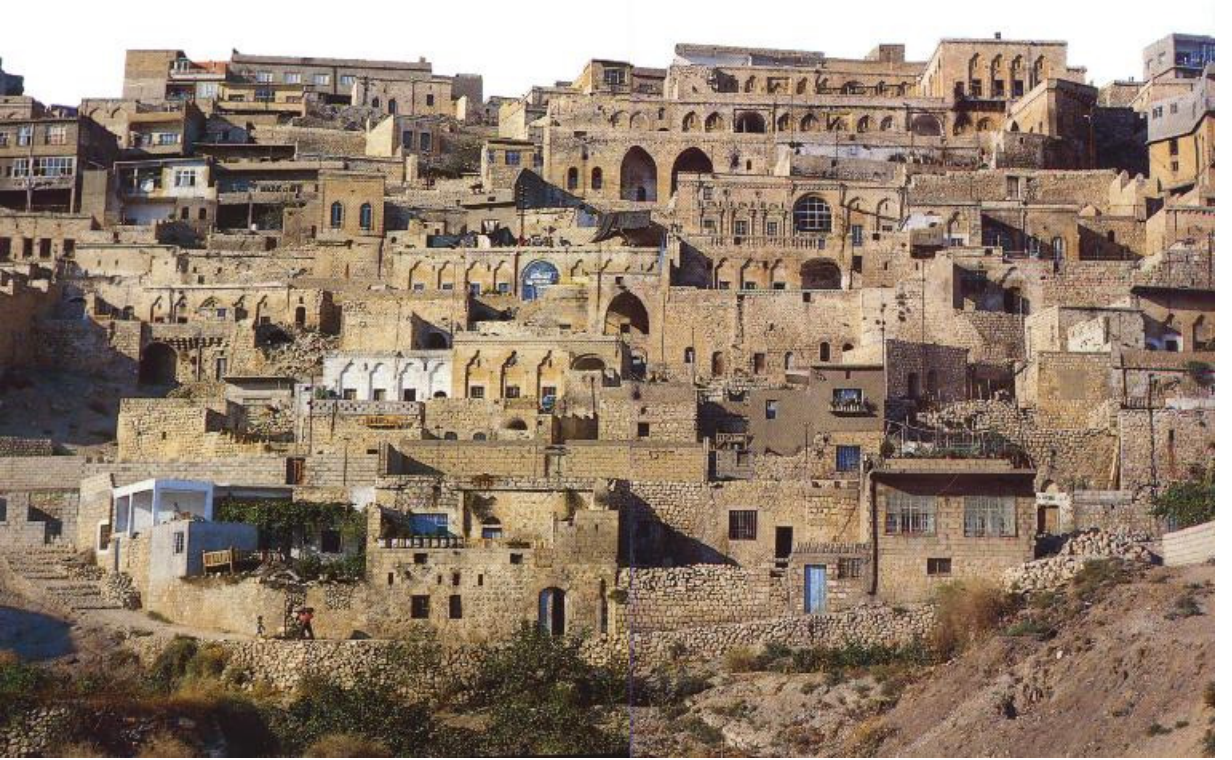
2.2.1 Tarihi Kent ve Sit Kavramları

Tarihi kent (eski kent, tarihi çevre, geleneksel çevre, özgün çevre vb.), içinde yaşamaya uygun, geçmişte önemli olaylara tanıklık etmiş alanlar olarak tanımlanabilir (Baytin, 1994). Kentlerde tarihi dokuyu oluşturan öğeler; inşa edildikleri dönemin kültürünü, mimarisini, sosyal ve ekonomik durumunu, teknolojisini ve dini inancını yansıtan yapılar olduğu gibi, bölgenin yöresel niteliklerini, doğal ve arkeolojik özelliklerini de yansıtabilir. Papageorgiou’ e (1971) göre, bir kentin tarihi yerleşme olarak adlandırılabilmesi için orijinal ve karakteristik bir kent strüktürüne, önemli mimari özelliklere ve devam eden sosyal bir yaşama sahip olması gerekir (Baytin, 1994).

UNESCO’nun 1976 tarihinde kabul ettiği bildiri: “Tarihi ve mimari (geleneksel de dahil) alanlar, arkeolojik, mimari, tarih öncesi ve tarihi, estetik veya sosyo kültürel açıdan bütünlükleri ve değerleri kabul edilmiş yapı grupları, yapılar, arkeolojik ve paleontolojik sitler olmak üzere açık alanlar anlamına gelir” (Kapubağlı, 2004).

Papageorgiou (1971), kent planlama ölçütlerine göre tarihi merkezleri şu şekilde sıralamıştır (Baytin, 1994):

1. Bağımsız ve anıtsal yapı gruplarının temsil ettiği yerleşmeler: tarihi manastırlar, kaleler, kervansaraylar gibi tek yapı grupları
2. Küçük kırsal tarihi yerleşmeler: küçük bir liman, dağ ya da vadide kurulmuş yerleşmeler
3. Tarihi kentler: nüfusu 200 bin ve son 800 yılda yapılmış olan orta büyüklükteki tarihi kentler
4. Büyük metropollerdeki tarihi bölgeler: Bu bölgeler modern kentten tamamen ayrılmış olabildiği gibi, metropolün merkezinde önemli bir yer kaplıyor da olabilir.

Şekil 2.11 Mardin tarihi kent dokusu
(http://www.saltur.com.tr/acenta/editor/uploads/images/684_mardin.jpg)

Şekil 2.12 Mısır Çarşısı, Eminönü
(<http://www.istanbulfotografлари.org/data/media/41/Eminonu1.jpg>)

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nda sit alanı, kültür ve tabiat varlıkları gibi kavramlara ilişkin tanımlar bulunmaktadır. 2863 sayılı Kanunun 3. maddesine göre (Resmi Gazete, 1983):

1. **Kültür Varlıkları:** Tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır.
2. **Tabiat Varlıkları:** Jeolojik devirlerde, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde ve yer altında veya su altında bulunan değerlerdir.
3. **Sit:** Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, önemli tarihi olayların cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır.

Bu tanımlara göre tarihi kentler, korunması gereken kültür ve tabiat varlıklarını içinde barındıran sit alanlarıdır.

2.2.2 Tarihi Kentin Korunması

Koruma ve saklama kavramları ilk çağlardan beri var olan kavramlardır. İnsanoğlu yüzyıllardır bilerek ya da bilmeyerek içinde yaşadığı ve/veya yarattığı çevreyi koruma ve gelecek nesillere aktarmaya çalışmıştır. 1800’lerde tarihi çevre ve koruma daha çok anıt niteliğindeki yapıları korumaya yönelik olmuş, daha sonraki dönemlerde ise tekil olarak anıtların korunması yetersiz bulunmuş ve bütün olarak tarihi çevrenin korunması gerekliliği ön plana çıkmıştır (Çelik, Yazgan, 2007).

Keleş (1981) kentsel anlamda koruma kavramını, “kentlerin belli kesimlerinde yer alan tarihsel ve mimari değerleri yüksek yapıtlarla anıtların ve doğal güzelliklerin gelecek kuşakların da yararlanması için her türlü yıkıcı, saldırgan ve zararlı eylemler karşısında güvence altına alınması” olarak tanımlanmıştır.

19. yüzyılda sadece taşınabilir eserlere yönelik bir koruma düşüncesi mevcutken, 1930’lardan sonra taşınmaz eserler ve tarihi kentsel alanların da korunması gerekliliği anlaşılmıştır. 1964’te çıkarılan ‘Venedik Tüzüğü’nde’, korumanın sürekliliğinin sağlanması, anıtların çağdaş yaşam içinde toplumsal amaçlarla kullanılıp değerlendirilmesi ilke olarak kabul edilmiş, onarımda çağdaş teknolojiden yararlanma, çevre düzenleme, arkeolojik sitlerde yapılacak onarımlar konularında açıklamalar getirilmiştir (Çelik, Yazgan, 2007). 1960’lardan sonra ‘mimari miras’ kavramı ortaya çıkmıştır. 1975’te ilan edilen Avrupa Mimari Miras Yılı kapsamında hazırlanan tüzükle anıtın yerini mimari miras alırken, ‘tarihi çevre’ kavramı genişletilmiş ve ‘bütünleşik koruma’ yaklaşımına yer verilmiştir (Binan, 1999). 1990’larda ortaya çıkan küreselleşme ile birlikte kentlerde görülen ekonomik büyüme, sosyal gelişme ve kentleşme ile birlikte, tarihi ve kültürel değerlerin hızla yitirilmesi korumanın daha önemli hale gelmesini sağlamıştır. Avrupa Komisyonu’nun 1997 – 2000 yıllarını kapsayan Raphael Programında taşınabilir ve taşınmaz kültür mirasları, arkeolojik ve su altındaki miraslar ve kültürel peyzajlar yer almaktadır (Çelik, Yazgan, 2007). Günümüzde Avrupa Konseyi, ICOMOS (Uluslar Arası Anıtlar ve Sitler Konseyi) gibi kuruluşlar tarihi dokunun korunmasına yönelik çalışmalar yapmaktadırlar.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun 3. maddesine göre (Resmi Gazete, 1983):

Koruma ve Korunma: Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza bakım, onarım ve restorasyon işleridir.

Korunma Alanı: Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının muhafazaları veya tarihi çevre içinde korunmalarında etkinlik taşıyan korunması zorunlu olan alandır.

Tarihi kentlerin ve onu oluşturan öğelerin her biri kültürel bir mirastır. Ne kadar geçmişe dayanırsa dayansın kültürel değerleri eskimez. Bununla birlikte, zaman içerisinde maruz kaldığı çeşitli çevresel ve insani etkiler nedeniyle yıpranırlar. Tarihi kent dokularının kültürel miras olarak sürdürülebilirliklerinin sağlanması adına korunmaları gerekmektedir. Tarihi kentlerin özgünlüklerini yitirmeden korunarak ömürlerinin uzatılması ve bu bölgelerin canlı hale getirilmeleri amacıyla koruma adına yapılacak bir takım işlemler bulunmaktadır. Bu işlemler:

- Yıpranma ve yok olmayı hızlandıran etmenleri denetim altına almak,
- Sürekli bakımını sağlamak,
- Uygun bir şekilde işlevlendirmek şeklinde sıralanabilir (Kapubağlı, 2004).

Bu sayede hem tarihi değerlerin korunarak gelecek nesillere aktarılması, hem de o tarihi değerlerin cazip hale gelerek toplum tarafından kullanılması sağlanmaktadır.

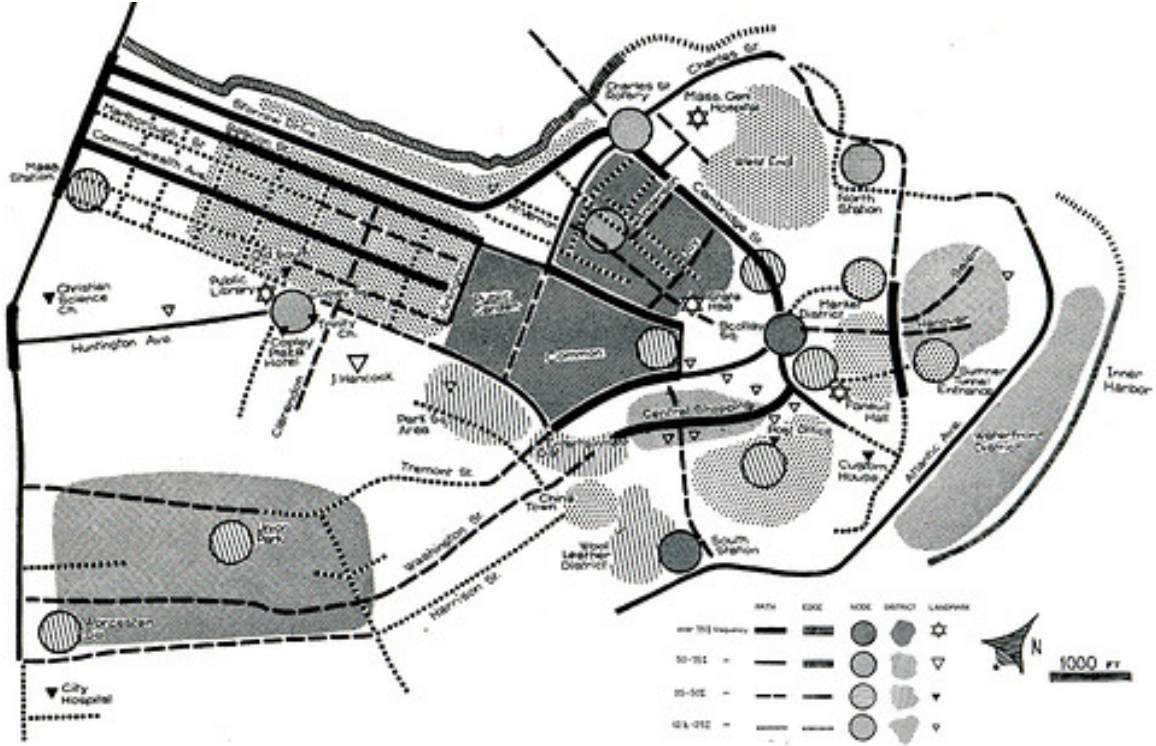
Kevin Lynch, tarihsel sürecin toplum yaşamındaki rolü ile ilgili araştırmasında, geçmişe dönük yaşamın belgelerini oluşturan tarihi çevrelerin insan yaşamındaki önemini genel olarak, söz konusu çevrelerin insanın geleceğe güvenle bakmasını sağlaması ve de yaşamın sürekliliğine inandırmaya yönelik gerekçeleri sunmasına dayandırmıştır (Lynch, 1960).

Kent dokusu karmaşık bir yapıdır ve üzerinde çalışma yapabilmek için öncelikle şematize edilmesi gerekmektedir. Bu sayede kent üzerinde sorunları ve olanakları görmek, anlatmak, tasarım yapmak kolaylaşacaktır. Kentin şematize edilip, okunabilir hale getirilmesi için Kevin Lynch kent imgesi olarak adlandırdığı bir yöntemden faydalanır (Lynch, 1960).

Kent imgesine göre Lynch (1960), bir kentin belli bir düzen ve çeşitlilik içinde okunabilmesi için kenti 5 ana öğeye ayırmıştır (Şekil.13):

1. Bölgeler (District): Kendi içlerinde bütünlük arz eden kent parçalarıdır (Sanayi, ticaret, konut bölgeleri gibi).
2. Kenarlar (Edge): Bölgeleri, kent parçalarını, sosyal toplulukları ayıran doğal ya da yapay engellerdir (İstanbul Boğazı gibi).

3. Yollar (Path): Bölgeleri birbirine bağlayan veya bölgeler arasından geçip giden belirgin akslardır (Boğaz Köprüsü, E-5 karayolu gibi).
4. Düğümler (Node): Kalabalıkların toplandığı ve dağıldığı düğüm noktalarıdır. Önemli bir meydan, kavşak veya bir toplu taşıma merkezi olabilir (Eminönü Meydanı gibi).
5. Vurgu noktaları (Landmark): Kent silüetine etki eden, referans noktası olarak kullanılabilir yapı veya yapı gruplarıdır (Galata Kulesi, Kız Kulesi gibi).

Şekil 2.13 Lynch'in okunabilirliğini sağlamak için kenti ayırdığı 5 öge, Boston Haritası

Tarihi dokuların buldukları kentlerde, genellikle vurgu noktalarını ve düğümleri oluşturdukları düşünüldüğünde, bu bağlamda tarihi dokuların yeni yapılaşmalar içinde ikinci plana itilmeleri sonucunda, algılanmaları zorlaşmakta, kent içinde pasif hale gelmektedirler. Bununla birlikte kentlerin kimliğinin sürdürülebilir olması ve kavranması önemli bir noktadır. Yani bir yerde kentlerin tarihsel kimliğini bu çevrelerin sürekliliği belirler (Zeren, 1989).

Kültürel birer miras olan tarihi kent dokularının etkili ve doğru bir biçimde korunabilmesi için öncelikle devlete, sonrasında mimarlık, şehir planlama, mühendislik gibi disiplinlere ve kamuoyuna önemli görevler düşmektedir. Ülkenin yönetim birimleri, koruma konusunda doğru ve etkili kanunlar çıkarmalı, koruma adına alınan ulusal ve uluslararası kararlara, yapılan sözleşmelere, çıkarılan kanunlara toplum tarafından uyulup uyulmadığını kontrol

etmelidir. Bunun yanında kültürel mirasın korunmasına ve yaşatılmasına yardımcı olunması açısından toplumsal bilincin sağlanması gereklidir.

Koruma, yalnızca mevcut eserleri gelecek nesillere bırakma konusunda değil, aynı zamanda yeni yapı tasarımına da kaynak oluşturması açısından önemlidir (Kapubağı, 2004). Bu nedenle mimar, şehir plancısı ve hatta mühendisler, hem koruma bilincini oluşturmada hem de yapılacak yeni tasarımlarda mevcut tarihi dokuya saygılı olma konusunda görevler düşmektedir.

3. TARİHİ KENT DOKUSUNDA YENİ YAPI KAVRAMI ve YENİ YAPI TASARIMINDA KULLANILAN ÖLÇÜTLER

Günümüzde küreselleşme, nüfus artışı, köyden kente göç vb. nedenlerle kentleşme hızla artmaktadır. Bu hızlı kentleşmenin neden olduğu düzensiz ve karmaşık yapılaşma sonucu fiziksel çevreler ve dolayısıyla tarihi kent dokusu olumsuz yönde etkilenmektedir. Kural ve kanunların yetersizliği ya da doğru uygulanamayışı, bilinçsiz toplum ve bireyler ile sosyal ve ekonomik çıkarlar nedeniyle tarihi dokular gittikçe bozulmaya, hatta yok olmaya başlamıştır. Buna ek olarak bu tarihi bölgelerde tarihi dokuyu ezen ve ikinci plana atan yeni yapılaşmalar görülmektedir. Schulz'a göre: "eski kent bölgeleri, düzenlerini ve karakterlerini, karaktersiz yeni binaların kente yayılmaları ve bu bölgelerde sürmekte olan tahribat sonucu yitirmektedirler" (Schulz, 1978).

Tarihi bölgelerde oluşturulan yeni yapılar, karmaşık ve dışlayıcı mekanlar, eski dokuyla ilişkisi düşünülmeden tasarlanması nedeniyle tarihi dokunun bütünlüğünü bozmakta ve kültürel miras olarak kabul edilen dokunun sürdürülebilirliğini tehlikeye atmaktadır (Veliöğlü, 1992).

Küreselleşmeyle beraber insan ihtiyaçlarının, çevresel koşulların, sosyal ve ekonomik hayatın zaman içinde değişmesi ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte kentlerde yeni yapılaşmanın ortaya çıkması doğal bir süreçtir. Bu yapılaşmalar kentin yeni bölgelerinde olabileceği gibi, eski veya tarihi bölgelerde de olabilir. Fakat bu aşamada ortaya çıkan soru, tarihi kent dokusundaki değişimin ve yeni yapılaşmanın kentin tarihi dokusuna, fiziksel ve kültürel kimliğine zarar vermeden nasıl yapılabileceğidir.

Çalışmanın bu bölümünde, tarihi kent dokusunun korunmasına dair sözleşmelerdeki yeni yapı yapımıyla ilgili maddelerden bahsedilmiştir. Bununla birlikte, tarihi bir kent dokusunda yeni yapı tasarlarırken göz önünde bulundurulması gereken tasarım ölçütleri ve yöntemleri açıklanmış ve mimarlık çevrelerinin bu konudaki söylemlerine yer verilmiştir.

3.1 Tarihi Kent Dokusunda Yeni Yapı Kavramı

Günümüzde tarihi kent dokusu sadece fiziksel mekânın korunmasının ötesinde, sürdürülebilirliğin sağlanması amacıyla, insanoğlunun yaşamını bu çevrelerde sürdürebilmesine yönelik olarak düzenlenmeli ve yenilenmelidir. Mevcut yapıların yıkımının önlenmesi, iyileştirilerek korunması ve bu tarihi doku içerisinde boş kalan parsellere mevcut

dokuya uyumlu ve onu ikinci plana atmayacak yeni yapılar yapılması hemen her ülkenin koruma prensiplerinin başında gelmektedir (Baytin, 1994). Bununla birlikte, restorasyon kuramının tarihi belge ilkelerine göre malzeme, renk veya dokuda farklılaşma gerekliliğine bağlı olarak, tarihi dokuda boş alanlara yapılacak yeni yapıların eski yapılardan ayırt edilebilir olması gereklidir (Akın, 1992).

Koruma, tarih boyunca çok önemli bir olgu olduğundan, bu konuda yapılmış ve halen üzerinde çalışılmakta olan bir takım sözleşmeler, antlaşmalar, konferanslar ve bu konferanslarda alınan kararlar bulunmaktadır. Bu aşamada, koruma adına yapılan anlaşmalarda tarihi kent dokularında yapılacak yeni yapı tasarımlarıyla ilgili kararlardan bahsetmek yerinde olacaktır.

1933'te Atina'da toplanan Uluslararası Modern Mimarlık Kongresi'nin sonucunda imzalanan Atina Antlaşması'nın 70. maddesine göre: Tarihi bölgelerde inşa edilen yeni yapılaşmalarda estetik bahanesiyle geçmiş dönemlere ait üslupların kullanılması kötü sonuçlar vermektedir. Bu tür girişimleri desteklemek hiçbir şekilde hoş karşılanmaz (Kapubağlı, 2004). M.Ö. 5. yüzyılda Perikles şöyle demiştir: "Taklit etmemeliyiz, çünkü bizler diğerlerine örnek olacağız" (Baytin, 1994).

1964 yılında çıkarılan Venedik Tüzüğü'nün 6. maddesine göre; Kültür varlığının korunması, ölçeği dışına taşmamak koşuluyla çevresinin de bakımını içine almalıdır. Eğer geleneksel ortam varsa, olduğu gibi bırakılmalıdır. Kütle ve renk ilişkilerini değiştirecek hiçbir yeni eklentiye, yok etmeye ya da değiştirmeye izin verilmemelidir. Bu maddeden yola çıkılarak, tarihi kent dokusunda yapılacak yeni yapı uygulamalarında eski yapıyla kütle ve renk uyumunun sağlanması ve bu uyumu bozacak herhangi bir eklentinin yapılmaması gerektiği söylenebilir.

Mimari Miras yılı olarak ilan edilen 1975'te Amsterdam'da toplanan Avrupa Mimari Miras kongresi sonucunda oluşturulan Amsterdam Tüzüğü'nün 3. ve 11. maddeleri tarihi kent dokusunda yeni yapılaşmalarla ilgilidir. 3. maddeye göre: Tüm tarihi ve kültürel değerler Avrupa milletlerinin ortak malı olduğundan; bakımsızlık, harap düşmek, bilinçli yıkımlar, uyumsuz yeni yapılaşma gibi tehdit edici ve giderek artan tehlikelerden korumak bu toplumların ortak görevidir. 11. maddeye göre ise: Bugünün mimarisi yarının mimarisi olacağından, yüksek kalitede bir güncel mimari sağlamak amacıyla çalışmalar yapılmalıdır (Kapubağlı, 2004).

1987 yılında ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi) Venedik Tüzüğü'nü tamamlamak üzere, tarihi kentler ve alanlarla ilgili bir uluslararası tüzük hazırlamayı gerekli görmüştür. Washington Tüzüğü olarak adlandırılan bu tüzükle tarihi kentlerin ve alanların korunması ile ilgili ilkeler, hedefler ve yöntemler tanımlanmaktadır. Tüzüğün 10. maddesi tarihi kent dokusunda yeni yapılaşma ile ilgilidir. 10. maddeye göre: Yeni binalar yapılması gerektiğinde veya eskileri uyarlanırken, mevcut mekansal oluşum saygı görmeli, özellikle ölçek ve parsel boyutuna dikkat edilmelidir. Çevreye uyumlu çağdaş öğeler yöreyi zenginleştirebileceğinden, yeni tasarımlar engellenmemelidir.

3.2 Tarihi Kent Dokusunda Tasarım Ölçüt ve Yöntemleri

“Bir kentin temel unsurları onun imgesi, kültürel anlamları, tarihi derinliği ve geleneksel formudur” (Velioğlu, 1992). Kent dokusunun değişiminde imgesel sürekliliğin sağlanması sorunu, tarihi kent dokusunun bozulması ve sürekliliğini kaybetmesiyle daha da büyümektedir. Bu sorunun çözümüne yönelik olarak, yeni yapılaşmanın tarihi doku ile uyumunun, kentsel alandaki sürekliliğin ve bütünlüğün sağlanması bir takım tasarım ölçütleri ve yöntemlerinin kullanımıyla mümkün olabilmektedir.

3.2.1 Tarihi Kent Dokusunda Tasarım Ölçütleri

Tarihi çevrede yapılacak yeni tasarımların nasıl olacağı sorusu her daim tartışılmakta olan bir konudur. Tasarımın yapılacağı bölgede, bölgenin taşıdığı kimlik, anlam, ruh ve imgenin kavranabilmesi ve bunlar doğrultusunda yeni yapılaşmanın nasıl olacağına karar verilmesi için çevresel verilerin irdelenmesi ve çözümleme yapılması gerekmektedir (Velioğlu, 1992). Çoğu mimar/tasarımcı yeni tasarımların yapılması konusunda çeşitli ölçütler belirlemişlerdir. Farklı mimarların/tasarımcıların belirlediği bu ölçütler çoğunlukla birbirlerinin aynıdır.

Velioğlu'na (1992) göre, tarihi bir kent dokusunda yeni tasarımların yapılabilmesi için Groat'ın belirlediği aşağıdaki tasarım parametrelerinin belirlenmesi ve bu parametrelere göre analizlerin yapılması gerekmektedir:

- Çevresel konum
- Kütleli devinim
- Cephe örgü sistemi

Çevresel konum: yeni tasarımın çevresel bütünlük içindeki görsel niteliklerini belirleyen mekan kurgusu, giriş aksları, peyzaj değerleri, geri çekilmeler ve ileri çıkma şekilleri vb.

Kütlesel devinim: gabari, yükseklik, biçimler/çeşitlilik, çatı çizgisi, düşey çıkmalar vb.

Cephe örgü sistemi: yapı yüzeyindeki doluluk – boşluk oranları, renk ve doku özellikleri, süsleme vb.

Bu 3 başlık altında irdelenen tasarım ölçütleri, öncelikle tasarım yapılacak çevreye ait verilerin toplanmasına ve analiz çalışmalarının yapılmasına, sonrasında ise tasarım yöntemi ve biçimine karar vermede yardımcı olabilmektedir.

Bir diğer tasarımcı Brolin'e göre ise tarihi çevrede tasarım ölçütleri şu şekilde sıralanabilir (Velioglu, 1992):

1. Sokaktan ileride veya geride inşa etme,
2. Bitişik yapı düzeninden farklı olarak yapı aralarında boşluk bırakma veya aynı düzenin uygulanması,
3. Kütle (büyüklük); yapı elemanlarının ve birimlerinin dizilmesi,
4. Yaklaşık yükseklik,
5. Cephe oranları ve yönü,
6. Biçim ve silüet,
7. Pencere ve kapı düzeni,
8. Pencere ve kapı oranları/büyüklükleri,
9. Malzeme,
10. Renk,
11. Doku

Tasarımcıların kendilerine göre belirlediği, tarihi kent dokusunun korunması adına oldukça önemli olan tasarım ölçütleri, birbiriyle benzerlikler göstermektedir. Tasarımcılar bu ölçütleri farklı adlar altında ve farklı şekilde sıralasalar da, temelde aynı ölçütlerin kullanılması gerekliliğini savunmaktadırlar.

Çalışmanın 5. bölümünde yapılan analizlerde tasarımcıların belirttiği tasarım ölçütlerinden yararlanılarak belirlenen ölçütler kullanılmıştır.

3.2.2 Tarihi Kent Dokusunda Tasarım Yöntemleri

Tarihi kent dokusunda yeni tasarımlara ilişkin genel olarak üç yaklaşım vardır:

1. Uyum (armoni)/benzer yaklaşım
2. Karşıt (kontrast)/zıt yaklaşım
3. Serbest yaklaşım

3.2.2.1 Uyum (Armoni)/Benzer Yaklaşım

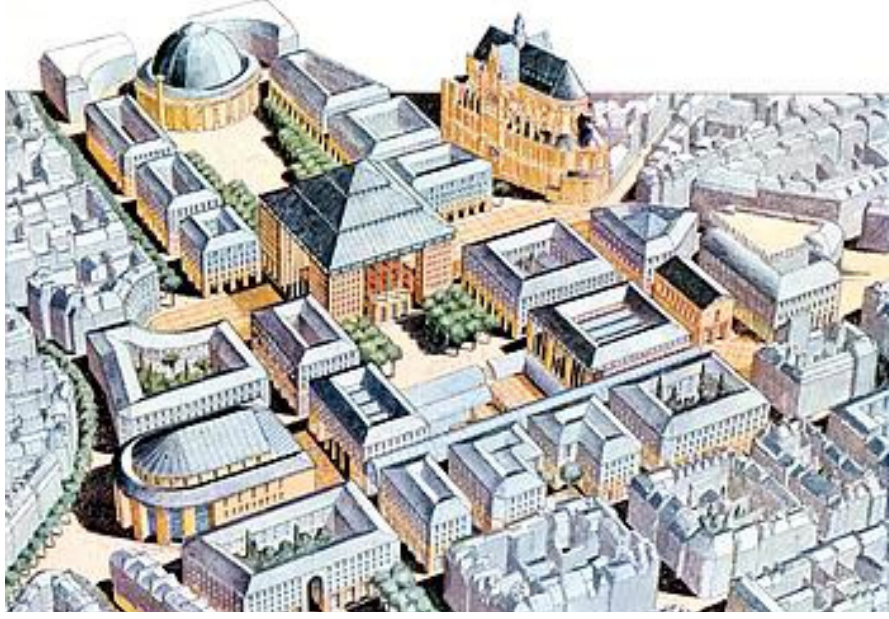
Tasarımda bütünlük özelliğinin sağlanması için kullanılan en temel ilke, biçimlendirme çalışmalarında ölçü, oran, yön, renk, biçim, doku gibi tasarım öğeleri açısından benzerlik sağlayan düzenlemelerle elde edilen uyumdur (Birlik, Ertürk, 1999). Tarihi kent dokusunda eski ile yeni arasında bir uyumun sağlanması amacıyla, kimi zaman eskisi ile benzerlik gösteren biçimler, elemanlar, oranlar, malzemeler vb. kullanılarak, kimi zaman ise eskisinin aynısı kullanılarak (taklit edilerek) yeni tasarımlar yapılmaktadır.

Bu yöntemin uygulanmasında iki yol izlenmektedir:

- Tarihsel biçimlerin taklidi
- Tarihsel biçimlerin yorumu

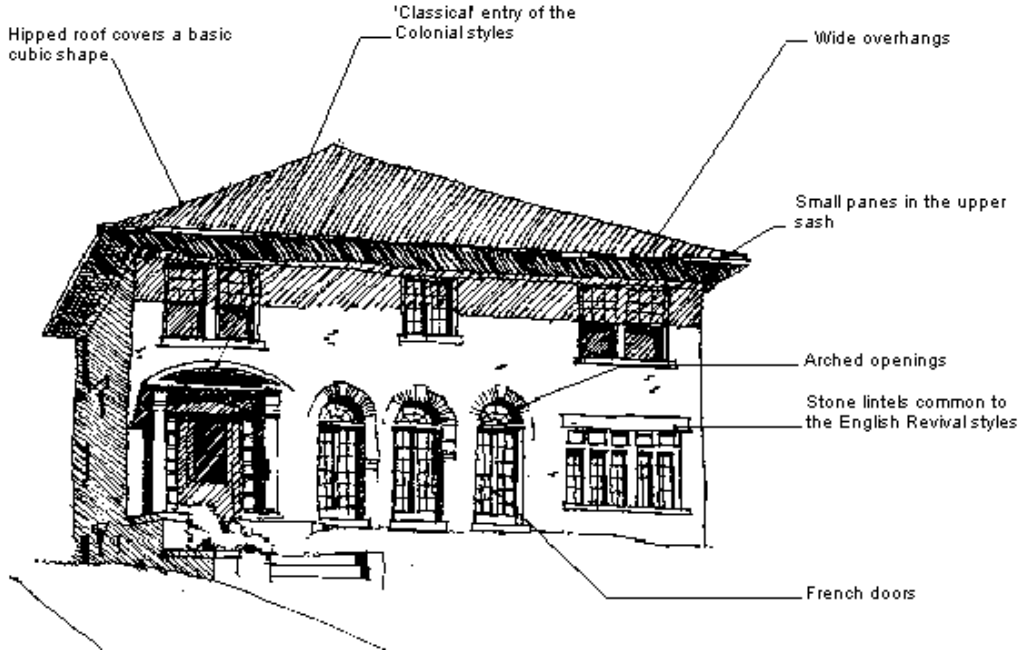
Tarihsel biçimlerin taklidi: Tarihi kent dokusunda, bölgedeki yaygın mimari öğelerin veya elemanların ödünç alınarak aynen kullanılması yaklaşımına dayanmaktadır (Velioğlu, 1992). Bazı tasarımcılar, tarihi çevrede yapılacak yeni yapıların tek başlarına kalmamaları ve eski dokuyu ezmek adına özgün elemanların aynen kullanımını önerirken, bazıları ise yeni yapının eskiyi taklit etmesinin aksine kendi dönemini yansıtmayı ve bunu yaparken de eskiye saygılı davranılmasını önermektedir.

Leon Krier'e göre, bugün yapılacak olan her yapı 18–19. yy tarzında tasarlanmalı ve inşa edilmelidir (Velioğlu, 1992). Krier bu düşüncesinin hem yeni hem de eski kent dokusu için geçerli olduğunu belirtir. Bu yaklaşımı savunan tasarımcılara göre tarihi dokunun özelliklerini yansıtmayan yapılar çevrenin sürekliliğini bozmaktır.

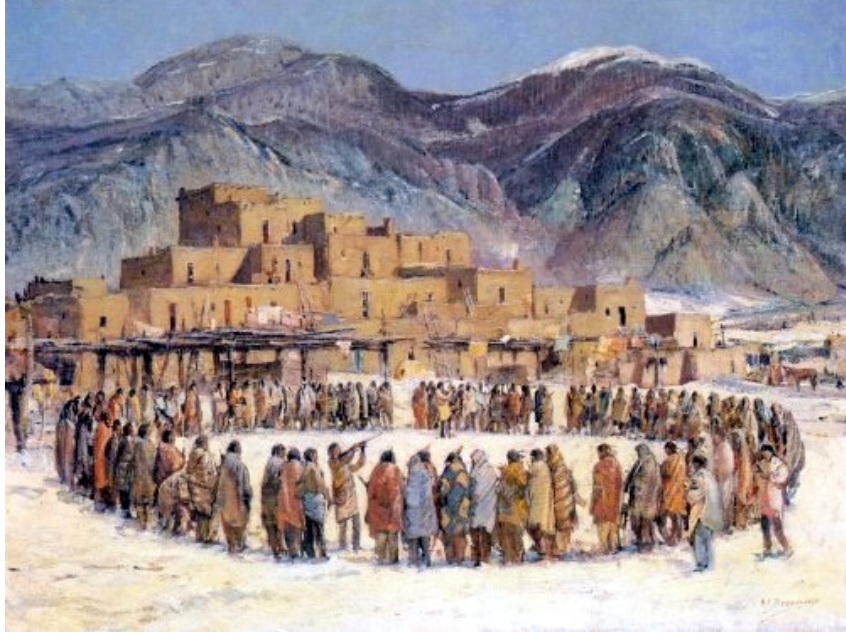
Şekil 3.1 Krier'in Paris'te bir semt için yeniden inşa önerisi, 1979
(<http://zakuski.utsa.edu/krier/BUILDINGS/krierbuildings.html>)

19. yüzyıl mimarisi geçmişin taklit edilmesi anlayışına dayanmaktadır. Eskinin yeniden canlandırılmasına dayalı revivalizm ile farklı dönemlerden parça parça alıntılar yapan eklektisizm hareketleri 19. yüzyılda ortaya çıkan ve geçmişi kopya eden tutumlar olmuştur (Şekil3.2). Bu dönemde tasarımcıların yaratıcılıkları ve özgürlükleri büyük ölçüde kısıtlanmıştır (Birlik, Ertürk, 1999).

Şekil 3.2 Eklektik tarzda bir yapı örneği, 1900-1940
(http://www.ci.detroit.mi.us/historic/colorguide/20th_comp.htm)

Günümüzde ise yeni bir historisizm olarak adlandırabileceğimiz geçmiş üslupları aynen canlandıran ve mimari tasarımda geçmişten yararlanan tutum varlığını sürdürmektedir (Birlik, Ertürk, 1999). New Mexico'nun başkenti Santa Fe şehrinde yapılmış olan beş yıldızlı otelin (Şekil3.3), yaklaşık olarak 12. yüzyılda yapılmış olan kerpiç, Kızılderili yerleşmesinin bir taklidi olduğu söylenebilir (Şekil3.4).

Şekil 3.3 Kızılderili yerleşmelerini gösteren bir resim (Oscar Berninghaus (1874-1952), Inspection of Arms Taos Indian Pueblo)

Şekil 3.4 New Mexica'daki Santa Fe Oteli (Wikipedia Commons: <http://flickr.com/photos/81195835@N00/11283056>)

Şekil 3.5 Davis Dağları Milli Parkında Hint Kızılderili evi
(http://www.tpwd.state.tx.us/newsletters/state_parks_getaways/2008summer/getaway.phtml)

Tarihsel biçimlerin yorumu: Tarihi kent dokusunda bölgedeki yaygın mimari öğelerin, elemanların, biçimlerin vb. analiz edilmesi, yorumlanması ve günümüz malzemesi ile teknolojisi kullanılarak tasarım yapılması yaklaşımına dayanmaktadır (Velioğlu, 1992).

Brolin'e (1976) göre, tarihi kent dokusunda yapılacak yeni tasarımlarda çevresel verilerden etkilenmek ve bazı formların vb. ödünç alınması kaçınılmazdır. Ona göre tasarım şu şekillerde yapılabilir:

- Var olan tasarım motiflerinin olduğu gibi kopya edilmesi,
- Temelde benzer olan formların yorumlanarak kullanılması,
- Eski yapılardaki görsel efektlere benzer yeni formlar bulmak,
- Soyut, orijinal formlarla açık bir benzerliğin unutulması, farklılık yaratma

Bu yaklaşım sayesinde bir taraftan taklitçilikten uzaklaşmakta, bir taraftan da tarihsel elemanlar bu şekilde temsil edilebilmektedir.

Tarihsel biçimlerin yorumu yaklaşımına bir örnek olarak Indianapolis'te bulunan bir spor merkezi gösterilebilir (Şekil3.6). Yapıların Mısır Piramitlerinden etkilenilerek tasarlandığı ve çağdaş malzemeler kullanılarak yapıldığı söylenebilir (Şekil3.7).

Şekil 3.6 Indianapolis'te bulunan spor merkezi (<http://therotater.com/blog/shoulder-rehab-device-heads-to-indianapolis/>)

Şekil 3.7 Mısır Piramitleri (<http://z.about.com/d/architecture/1/0/I/I/pyramids01.jpg>)

3.2.2.2 Karşıt (Kontrast)/Zıt Yaklaşım

Karşıt yaklaşım; ölçü, oran, renk, biçim, doku gibi tasarım öğeleri arasında bilinçli olarak sağlanan karşılık olarak tanımlanmaktadır. Heraklit, karşılığın uyumluluğu meydana getirdiğini ve çelişkinin uyumun temeli olduğunu söyler (Velioğlu, 1992).

Tarihi kent dokusunda yeni yapı tasarımı için zıt yaklaşımın seçilmesindeki amaç; çağdaş malzeme, teknoloji ve mimari anlayışın kullanılmasıyla tarihi dokuyu daha belirgin hale getirmeyi sağlamak ve böylelikle bir uyum yaratmaktır (Velioğlu, 1992). Buna göre, tarihi

kent dokusunda yapılan tasarımlarda karşıtlık ilkesinden yola çıkıldığında uyuma ulaşılabilir. Kent dokusunda yapılan tasarımlarda karşıtlık ilkesinden yola çıkıldığında uyuma ulaşılabilir.

Berlin Paris Meydanı'nda 1900'lü yıllarda yapılmış olan Künste Akademisi, karşıt yaklaşıma örnek olarak gösterilebilir (Şekil3.8). Tarihi yapılarla çevrili bir meydanda, yıkılmış olan eski akademinin yerine yapılan Künste Akademisi, cam,çalik gibi çağdaş malzemeleri kullanarak zıtlık yaratırken, mevcut tarihi dokudaki yüksekliği geçmemesi, şeffaflığı sayesinde diğer yapıları ezmemesi ve kullanılan oranlarla çevredeki yapılara gönderme yapmasıyla tarihi dokuda uyumu yakalamaktadır.

Şekil 3.8 Künste Akademisi, Paris Meydanı (<http://www.berlin.citysam.de/fotos-berlin/akademie-der-kuenste-2.htm>)

3.2.2.3 Rastlantısal Yaklaşım

Tarihi kent dokusu ile bağlantı kurmak amacıyla uyum ve karşıt yaklaşımların bir arada kullanıldığı ya da her iki yaklaşımın da kullanılmadan, ürünlerin rastlantısal olarak ortaya çıktığı ve elde edilen sonucun tasarımda belirsizliğe neden olduğu bir yaklaşımdır. Hiçbir akımla ya da çevresel değerle ilgisi olmayan bu yaklaşımda tarihi doku da göz önüne alınmamaktadır.

Tarihi kent dokusunda gittikçe kullanımı artan bu yaklaşımla yapılan örnekler herhangi bir dokuya ait olamaması nedeniyle tarihi dokuda belirsizliğe yol açmaktadır. Tasarımcıların kolaycılık ve çevreyi inkar etme olarak nitelendirdiği yaklaşım, ülkemizdeki pek çok tarihi dokuda rastlanılan bir durumdur.

Şekil 3.9 TRT Binası ve Odakule,Tepebaşı (www.istanbul.com)

Sonuç olarak, yeni tasarımın yapıldığı tarihi kent dokusunun ve bu doku bileşenlerinin etraflıca analiz edilerek kullanılması, tasarımda uyum veya karşıt yaklaşımın seçilmesi ve uygulanmasında yardımcı olacaktır. Tarihi kent dokusunda yapılacak bu analizlere göre, tasarımda uyumun ya da karşıtlığın hangi oranda, neye göre ve ne biçimde yapılacağına karar verilmesi, tarihi kent dokusunda çıkabilecek belirsizliği de ortadan kaldıracaktır.

Tarihi kent dokusunda yapılacak olan analizler, Bölüm 3.2.1' de bahsedilen ve tasarımcılar tarafından belirlenen yeni yapı tasarım ölçütleri doğrultusunda uygulanmalıdır.

Bu çalışma kapsamında bu bölümde bahsedilen tasarım ölçütlerinden yararlanılarak belirlenen bazı ölçütlere göre, Fener Kent Dokusu Analizleri yapılmıştır (Bakınız Bölüm 5). Belirlenen ölçütler ve bu ölçütlere göre yapılan analizler Bölüm 5'te yer almaktadır.

4. FENER SEMTİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE PLANLAMA ÇALIŞMALARI

İçinde yaşadığımız kentte, tarihi kent dokusu olarak belirlenen pek çok bölge bulunmaktadır: Tarihi Yarımada, Galata, Boğaziçi, Üsküdar, Adalar vb. adı geçen tarihi yerleşimlerin hemen hepsi zaman içerisinde çeşitli değişimler geçirmiştir. Bu yerleşimlerin en eskisi olan Tarihi Yarımada, yer aldığı konumu gereği çevresindeki yerleşimler ve kültürler arasında bir köprü görevi üstlenmiştir. Aynı zamanda yüzyıllar boyu medeniyetlerin yaşadığı bir yer olması sebebiyle de önemli bir tarihi dokudur. Tarihi yarımada, hem konumu, tarihi önemi hem de içinde yer alan tarihi eserleri nedeniyle korunması gereken tarihi bir merkezdir.

İstanbul'un tarihi çekirdeği olan Tarihi Yarımada'da her daim değişim yoğun olarak görülmektedir. Bölge bir taraftan korunmaya çalışılırken, diğer taraftan bilinçsizce tahrip edilmektedir. 1985 yılında Sit Alanı ilan edilen Tarihi Yarımada'yı yaşadığı bu olumsuz değişimlere karşı koruma isteği, çalışmanın bu bölgede yapılmasında etkili olmuştur. Ancak bölgenin alan olarak çok büyük olması ve çalışma süresinin de kısıtlı olması nedeniyle, Müslüman ve gayri Müslim halkın bir arada yaşadığı ve kıyıya dik yamaçta kagir yapıların bulunduğu Fener Senti çalışma alanı olarak seçilmiştir.

Şekil 4.1 Tarihi Yarımada'da Fener Senti (<http://sehirrehberi.ibb.gov.tr>)

Çalışmanın bu bölümünde, Fener Semtî'nin İstanbul içindeki yerinden ve tarihsel gelişiminden bahsedilmiş, bununla birlikte semtin kent dokusu ve mimari özellikleri irdelenmiştir. Bölümün sonunda ise, Fener'de yapılmış olan planlama çalışmalarına yer verilmiştir (Sit alanı kararı, 1/5000 Nazım İmar Planı ve 1/1000 Uygulama İmar Planı).

4.1 Fener Semtî ve İstanbul İçindeki Yeri

Fener semtî, Fatih İlçesi sınırları içinde Haliç'in batısında yer almaktadır (Şekil4.2). Doğusunda Cibali, kuzeybatısında Balat, batısında ve güneybatısında Fatih'in Mahalleleri, güneyinde Ayakapı semtî bulunmaktadır. Türker (2001), Fener'in yerini şöyle tarif eder: "Fatih ilçesinin sınırları içinde, Eski İstanbul'un yedi tepesinden Yavuz Sultan Camii ile taçlanan beşincisinden Haliç sahillerine kadar uzanan yöreyi içine alıyor." Semtin coğrafi sınırları içinde Tahta Minare Mahallesi, Abdi Subaşı Mahallesi, Tevkii Cafer Mahallesi, Hızır Çavuş ve Hatip Musluhittin Mahallelerinin bir bölümü bulunmaktadır.

Şekil 4.2 Fener Semtî hava fotoğrafı, 2007 (<http://sehirrehberi.ibb.gov.tr>)

Fener adı Yunanca'daki Fanarion, yani limana giren gemileri selamlayan fener kelimesinden gelmektedir (Ortaylı, 1995). Semtin, Osmanlı dönemi öncesinde de Fanarion adını taşıması Haliç kıyılarının en önemli deniz fenerinin burada bulunmasından kaynaklanmaktadır. O dönemde Fener'e bu bölgedeki deniz surları üzerinde yer alan Fener Kapısı'ndan girilmekteydi. Bu kapı tarihte "Porta Fari", "Porta del Faro" gibi adlarla anılmıştır. Fener Kapısı'nın Mürsel Paşa Caddesi ile Abdülezel Paşa Caddesi'nin birbirine bağlandığı, halen Bulgar Kilisesinin bulunduğu noktaya rastladığı sanılmaktadır (Akın, 1993–1994).

4.2 Fener Semtinin Tarihsel Gelişimi

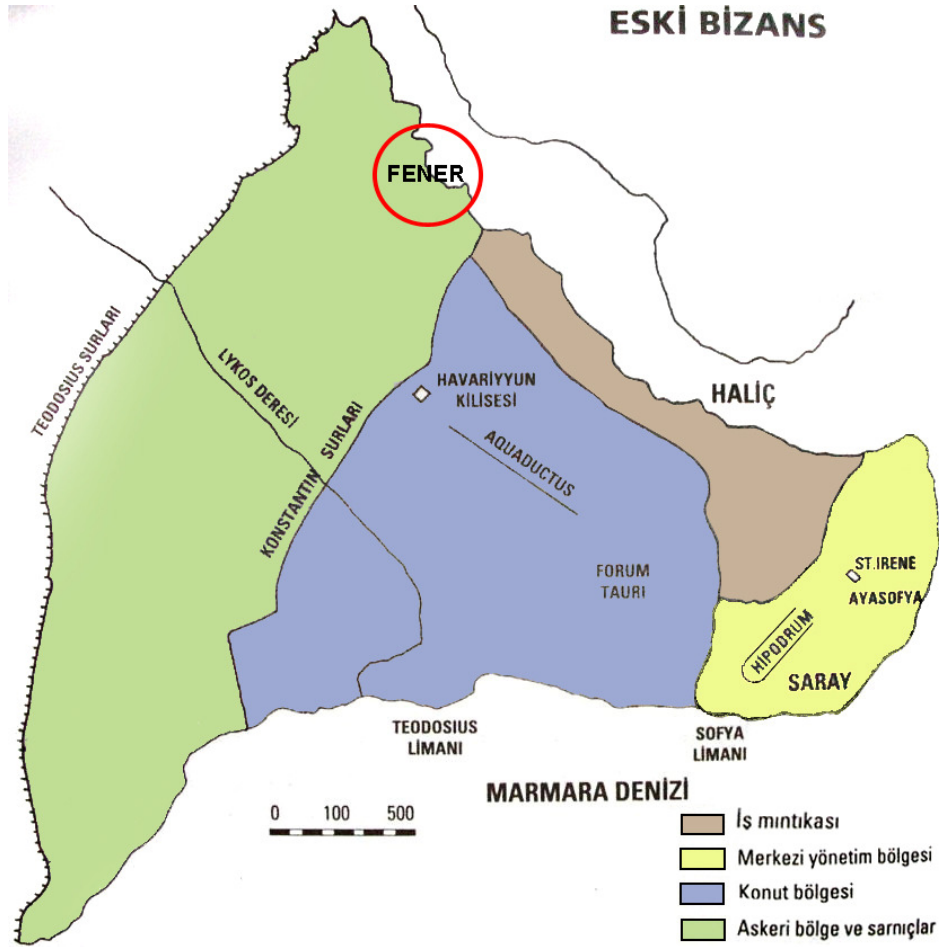
Fener Semti, Bizans Dönemi'nden günümüze gerek tarihsel ve kültürel, gerekse coğrafi olarak her daim önemli bir bölge olmuştur.

4.2.1 Bizans Dönemi

Bizans İmparatorluğu döneminde semt kentin kalabalık, gürültülü ve pis yaşamının aktığı bir alandı; ama aynı zamanda bütün dünya ile kurulan ilişkilerin de düğüm noktasıydı (Ortaylı, 1995). Deniz ticaretinin, Marmara sahillerinden, kapalı bir liman olmanın avantajlarına sahip olan Haliç'e taşınmasıyla birlikte buradaki limanlar (Cibali, Fener ve Balat) önem kazandı (Hatip, 1993, sf 14). Bu dönemde Fener'de deniz ticaretini ellerinde tutan Venedikli ve Cenevizliler oturmaktaydı. Ayrıca, 1204 istilası döneminden kalan İtalyan, Germanik kökenli, Adalı, Romen asıllı ve Normandiyalı aileler de Fener'de oturan ailelerdendi (Hatip, 1993).

Bizans Dönemi'nde Fener Semti önemli nüfus değişimlerine uğramıştır. Özellikle IV. Haçlı seferi sırasındaki Latin istilasında, bir kısmı istenilerek çıkarılan yangınlar sonucunda Fener Balat ve Ayvansaray bölgesinde birçok ev yanmış, buradaki ahali adalara ve Anadolu'ya göçmüştür. Bir kısmı da devlet büyükleriyle beraber İznik'e gitmiştir (Brehier, 1950–1967).

1261 yılında Palaeologoslar döneminin başlamasıyla İstanbul genelindeki imar faaliyetlerinden Fener de yararlanmıştı. 1403 yılında İstanbul'da bulunan Costille elçisi Ruy Gonzales şehrin en kalabalık yerlerinin Marmara'ya uzanan çıkıntı, Marmara ve Haliç sahilleri olduğunu söylemektedir. 1419 yılında İstanbul'a gelen Boundelmonte Marmara Sahili'nin en kalabalık bölgesinin Haliç Sahilleri olduğu belirtmiştir (Dirimtekin, 1953).

Şekil 4.3 Bizans Döneminde Tarihi Yarımada'nın arazi kullanım durumu (İMP Arşivi)

4.2.2 Osmanlı Dönemi

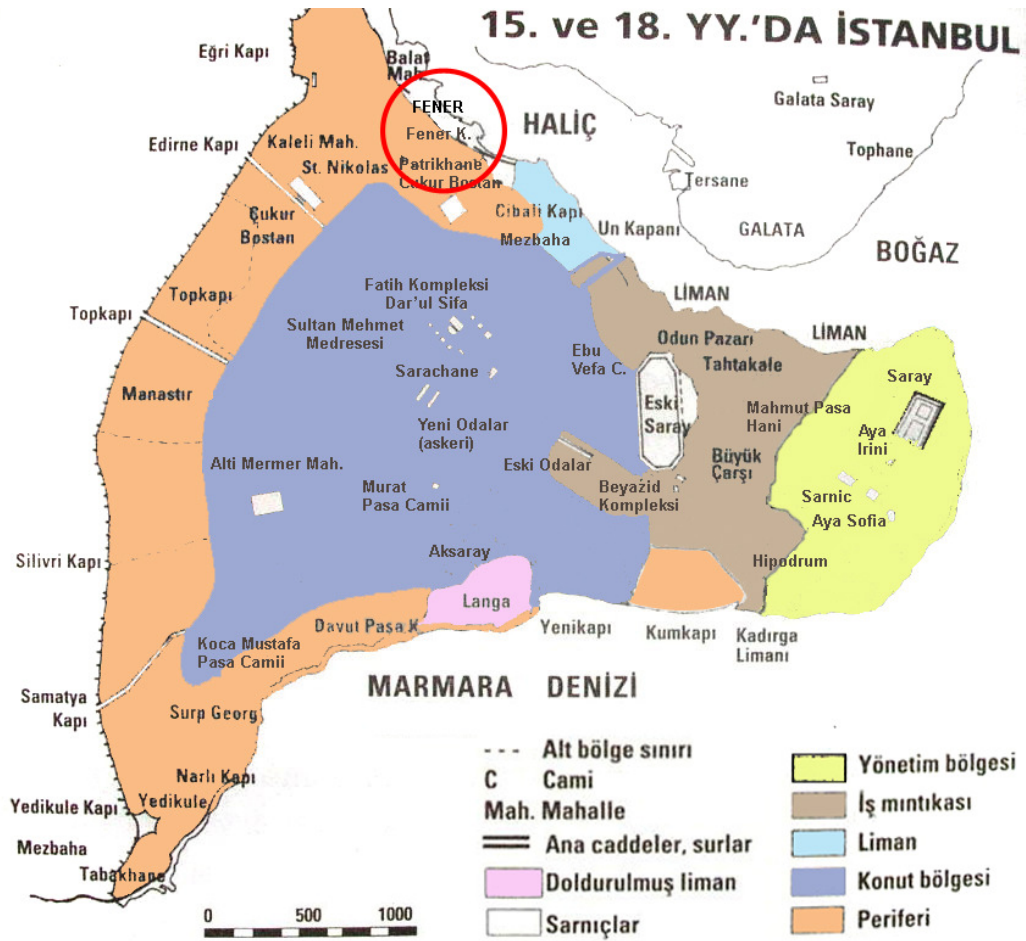
Fatih Sultan Mehmet 1453'te İstanbul'u fethettiği sırada Bizans'ın aristokrat ve zenginleri şehirden kaçıp Ege Adaları, İtalya ve Fransa'ya sığındılar (Özbilge, 2006). Fetihten sonra Fener şehrin en boş semti haline geldi. Fatih Sultan Mehmet kentin nüfusunu arttırmak için kazandığı seferlerden getirttiği 1500'den fazla Hıristiyan aileyi Fener'e yerleştirdi (İstanbul Kültür ve Sanat Ansiklopedisi, 1983). Bununla birlikte kentten kaçan aileleri geri getirmek için Ortodoksların ibadetlerini serbestçe yapabileceklerini, Patrikhaneye dokunulmayacağını bildiren bir ferman çıkardı. Bunun üzerine eski Bizanslılar gruplar halinde kente döndü ve bir bölümü Fener'e yerleşti. 17. yüzyılın başında, Patrikhanenin de buraya taşınmasıyla, Fener İstanbul'un en önemli Rum semti haline geldi (Özbilge, 2006).

Fener için özel önemi olan Ortodoks Kilisesi, 1456'ya kadar bugünkü Fatih Camii'nin yerindeki Havariyun Kilisesi'nde 1456-1586 arasında Pammakaristos Kilisesi'nde etkinliğini sürdürmüş ve 1601'den itibaren de, Fener'deki Aya Yorgi (Ayios Yeoryios) kilisesine yerleşmiştir. Ortodoks mezhebinin merkezi olma niteliği taşıyan İstanbul Patrikhanesi,

Fener'e uluslararası düzeyde önemli bir dinsel merkez olma özelliği katmıştır (Akın, 1993–1994).

17. yüzyıldan itibaren Fener, seçkinler ve burjuvalar mahallesi haline gelmiştir. Bu dönemde sahilde dönemin zenginliğini temsil eden kagir evler inşa edilmiştir. İki ya da üç katlı taş tuğla almaşık duvarlı, kemerli, pencereleri demir şebekeli, çıkmaları taş konsollu ve kirpi saçaklı bu evlerin çoğu 1980'lerde Unkapanı-Eyüp yolunun genişletilmesi sırasında yok edilmiştir (Akın, 1993–1994).

17. yüzyılda Fener semtini, Kömürcüyan şöyle anlatır: “Petro kapısı denilen şu gördüğümüz kapı, şehrin on yedinci kapısıdır. Sur burada açıktır ve sahilde sıra ile Rum evleri vardır. Kapıdan içeri girilince burada sur iki kattır. Surun dahilinde iki tarafta, bugüne kadar kalmış olan Rum zadedgâni ikamet eder. On sekizinci kapı Fenerkapısı'dır. Bu kapının iç ve dış taraflarında Yunan milletine mensup olanlar oturur. İç tarafta patrikhane ile metropolithaneler vardır” (Kömürcüyan, 1952).

Şekil 4.4 Osmanlı Döneminde Tarihi Yarımada'nın arazi kullanım durumu (İMP Arşivi)

4.2.3 Cumhuriyet Dönemi

Fener Senti Bizans ve Osmanlı Dönemi'ndeki önemini Cumhuriyet Dönemi'nde de sürdürmüştür. Cumhuriyet'ten önce Fenerlilerin bir bölümü Boğaziçi'ne taşınmaya başlamış, Tarabya, Arnavutköy ve Kuruçeşme gibi semtlere yerleşmiş, bir bölümü de İtalya ve henüz yeni kurulan Balkan Devletleri'ne göç etmişlerdir (Hatip, 1993).

Cumhuriyet dönemindeki sanayileşme isteği ve özellikle Haliç Bölgesi'nin kapalı liman olması, deniz ulaşımının sanayi için vazgeçilmezliği, Haliç ve onun alt bölgeleri olan Fener ve Balat'ta fabrika, imalathane ve depo tesislerinin; özellikle 1950'li yıllardan sonra artmasına neden olmuştur. Bu değişim bölgenin sosyo-ekonomik yapısını değiştirmiş ve bu gelişim bölge için yıkıcı olmaya başlamıştır. Sivas, Kastamonu, Rize gibi illerden bölgeye göçler olmuş ve bu göçler konut kullanımını da etkilemiştir.

Bölgedeki en yeni ve köklü değişim 1984'te İstanbul Belediyesi tarafından başlatılan Haliç temizleme ve düzenleme çalışmaları sırasında gerçekleştirilmiştir. Fener sahilindeki yapılar yıkılmış yerlerine uzun ve geniş bir park oluşturulmuştur (Akın, 1993–1994).

4.3 Fener Kent Dokusunun Gelişimi ve Sementin Mimari Karakteri

Bizans Döneminde Haliç'in güney kıyısı iş, ticaret, denizcilik ve dini tesisler ile dolu bir bölgeydi. Deniz ticaretinin Haliç'e kaymasıyla Cibali, Fener ve Balat iskeleleri önem kazandı (Hatip, 1993). Surların iç kısmında bulunan ve sur boyunca uzanan bölge önemli ve canlı bir yerleşim alanı haline geldi. Osmanlı İmparatorluğu döneminde de Haliç'in liman olarak kullanılmasına devam edilmiştir. 1455 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından kurulan Haliç Tersanesi Osmanlı donanmasının en önemli tersanesiydi. Haliç Tersanesi Cumhuriyet Döneminde de gemi inşasında aktif olarak kullanıldı.

Osmanlı döneminde Fener'deki "Silahhane Pazarı" İstanbul'un en zengin çarşılarından biriydi. Haliç sahilinde kalafathaneler (yelkenli gemilerin ve mavnaların tamir edildiği yer) ve "Mumhane" sementin önemli ekonomik tesisleriydi (Hatip, 1993). Sementin en önemli özelliklerinden biri de meyhaneler bölgesi olmasıydı. Müslümanlara haram olmasına rağmen şarap ticareti serbestti. Fener-Balat sahil şeridi Osmanlı İmparatorluğu döneminde bile meyhanelerin merkezi sayılırdı (Hatip, 1993).

18. ve 19. yy.da Fener'in sahil boyunda sementin tanınmış Rum ailelerinin yalıları yer almaktaydı. Günümüzde bu yapıların birçoğu yok olmuştur. Kagir ve ahşap yapılardan oluşan

ve çoğu yerde yangınlardan sonra mahalleler yeniden kurulurken, yapılan planlarla birbirini dik kesen ortogonal bir sokak dokusu sergileyen surların ardındaki bölge, giderek yükselip Fatih ve Çarşamba'ya doğru uzanmaktadır (Akın, 1993-1994).

Semtte yangın sonrası planlama anlayışının sonucu olarak üç önemli özellik dikkat çekicidir:

- Düzenli ve birbirini dik kesen yol şeması
- Çoğunlukla cumbalı sıra evler
- Yapı malzemesi çoğunlukla, yangına dayanıklı olduğu için seçilen kagir

Afetlere karşı güvenlik gereksinimlerine daha iyi cevap veren konut şekli olarak tercih edilen sıra evler, küçük ve dar parsellere inşa edilmiş, yangından koruma duvarlarıyla donatılmış, ana giriş kapıları genellikle yol seviyesinden yukarıda olan ve cepheleri yol boyunca art arda sıralanan binalardır.

Fener'in Rum evlerini sahilden tepeye doğru 3 sınıfa ayırmak mümkündür.

- Sahil kesiminde bulunan iki katlı, taş tuğla karışımı malzeme ile yapılmış, küçük pencere ve demir şebekeli, 17. ve 18. yy. yapıları (Şekil4.5),
- Semtin birçok yerinde rastlanan üç katlı, bol pencere ve bazılarının son katlarında ufak birer balkonları da bulunan ahşap evler (Şekil4.6),
- 19. yy.ın son çeyreği ve 20. yy. başında inşa edilmiş ve Fener'e eşsiz karakterini kazandıran Rum evleri (Şekil4.7). Genellikle 3 katlı olan bu evler manzaraya yönelmiş 2. ve 3. katlarından Haliç'i büyük bir açı ile görürler. Hiçbirinin konumu diğerinin manzarasını engellemez.

Şekil 4.5 Taş tuğla karışımı malzeme ile yapılmış 17. ve 18. yy. evleri (Fotoğraf: Gözde Enç)

Şekil 4.6 Üç katlı, bol pencereli, son katlarında ufak balkonları bulunan ahşap evler (Fotoğraf: Gözde Enç)

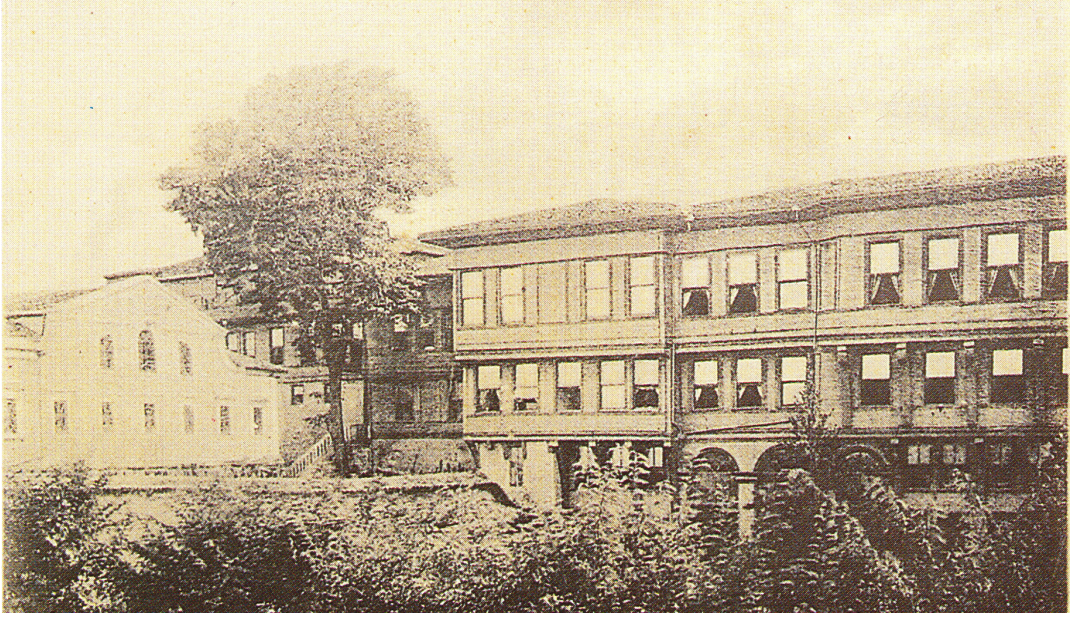
Şekil 4.7 19. yy.ın son çeyreği ve 20. yy. başında inşa edilmiş, Fener'e eşsiz karakterini kazandıran evler (Fotoğraf: Gözde Enç)

Semtte yollar da oldukça dardır (Şekil4.8). En geniş yollar 7,5 – 8,5 m, en dar yollar ise 6 – 7 m arasındadır. Binaların mülkiyetlerinin ortak olması ve adaların yaklaşık olarak tüm alanının kullanılması nedeniyle çok yoğun bir kentsel alan ortaya çıkmıştır.

Şekil 4.8 Fener sokakları (Fotoğraf: Gözde Enç)

Fener'in varlığını günümüzde de sürdüren en önemli yapısı Rum Ortodoks Patrikhanesi'dir (Şekil4.9). Sadrazam Ali Paşa Caddesi'ndeki Patrikhane, Ortodoks Rumlarının en kutsal mekanıdır. 80'li yılların ilk yarısında restore edilerek bugünkü görüntüsüne kavuşmuştur (Şekil4.10).

Şekil 4.9 Fener Rum Patrikhanesi ve Aya Yorgi Kilisesi (Atatürk Kitaplığı kartpostal arşivi)

Şekil 4.10 Fener Rum Patrikhanesi, 2008 (Fotoğraf: Gözde Enç)

Fener de bulunan diğer bir anıtsal yapı da Mürsel Paşa Caddesi üzerinde bulunan Sveti Stefan (Aziz Stefan) Bulgar Ortodoks Kilisesi'dir (Şekil4.11). 1887'de yapımına başlanan ve resmen 1898'de açılan kilisenin parçaları Viyana'da demir iskelet yöntemi ile üretildikten sonra Tuna Nehri ve Karadeniz yoluyla İstanbul'a getirilerek bugünkü yerine monte edilmiştir (Şekil4.12).

Şekil 4.11 Bulgar Kilisesi Kartpostalı (Atatürk Kitaplığı kartpostal arşivi)

Şekil 4.12 Bulgar Kilisesi, 2008 (Fotoğraf: Gözde Enç)

Bölgedeki diğer bir yapı da Tevkii Cafer Mahallesi Firketeci Sokak'taki Panagia Mugliotissa Kilisesi'dir. 13. yy.dan kalma yapı Bizans'tan günümüze kadar kilise olarak kullanılan ibadete açık tek kilisedir (Ortaylı, 1995).

1880 yılında Mimar Damadis tarafından yapılan, Fener Patrikhane arkası Sancaktar Yokuşu'ndaki lise binası da semtin bir diğer önemli yapısıdır (Şekil4.13). Haliç boyunun her iki yakasından rahatlıkla görülebilen, kırmızı tuğla rengiyle Haliç silüetinde etkili yere sahiptir.

Şekil 4.13 Fener Rum Erkek Lisesi (Kızıl Mektep) (Fotoğraf: Gözde Enç)

Bölgedeki en önemli yapılardan birisi de Sultan Selim Külliyesi'dir. Kanuni Sultan Süleyman tarafından yaptırılan Külliye bir cami, imaret, türbe, hamam ve sıbyan mektebinden oluşmaktaydı. Fakat imaret ve hamam günümüze kadar ulaşmamıştır. Semtin en bilinen camisi Fenerkapısı Mescidi'dir. Mürsel Paşa Caddesi üzerindeki cami, II. Mehmet (Fatih) döneminde (1451–1481) yapılmış olup, 18. ve 19.yy.larda kapsamlı onarımlar geçirmiştir. Semtte bulunan diğer tarihi camiler ise Tahta Minare Camii, Abdi Subaşı Camii, Caferağa Camii, İsmail Ağa Camii ile Medresesi, Mesneviyhane Camii'dir. Semtte ayrıca, Osmanlı Dönemi'nde yapılmış halka açık üç hamam da bulunmaktadır. Bunlar, Mimar Sinan'ın eseri olan Fener İskelesi Hamamı ve Havuzlu Hamamı ile Tahta Minare Hamamı'dır.

Fener, Haliç kıyılarında yer alan önemli iskelelerden birisiydi. Fener vapur iskelesi yanında bir kayık iskelesi bulunmaktaydı (Şekil4.14). Vapurlar faaliyete geçmeden önce, Fener'in İstanbul ve Galata ile ulaşımı bu iskeleden kayıklarla sağlanmıştır. İskelenin hemen yanında 1940'ların ortalarına kadar sahilin en büyük gazinosu olan Fener İskele Gazinosu

bulunmaktaydı. Bir süre sonra kahvehaneye dönüşen gazino 1943'te yok olmuştur (Akın, 1993–1994).

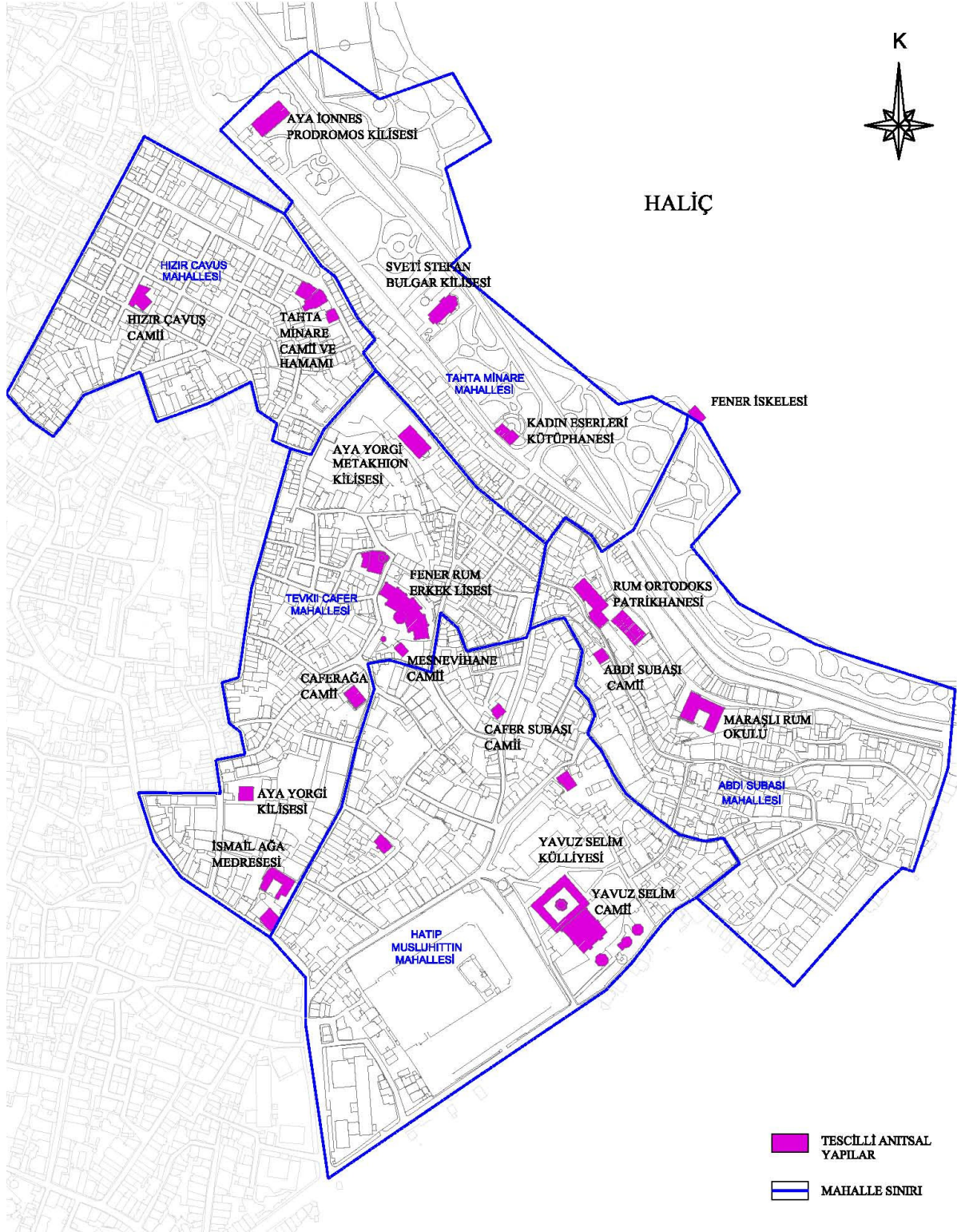

Şekil 4.14 Fener İskelesi'nde kayıklar
(<http://www.fenerbalat.org/content.php?ct=District%20History>)

Fener Vapur İskelesi'nin hemen karşısında Kadın Eserleri Kütüphanesi bulunmaktadır (Şekil4.15). Bizans Dönemi eseri olduğu sanılan yapı İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından restore edilerek 14 Nisan 1990 tarihinde kütüphane olarak hizmete açılmıştır.

Şekil 4.15 Kadın Eserleri Kütüphanesi (Fotoğraf: Gözde Enç)

Şekil 4.16 Fener Sema'ndeki tescilli anıtsal yapılar

İstanbul'un oldukça sık yangın geçirmiş ve her defasında yenilenmiş semtlerinden biri olmasına rağmen, yine de surların hemen ardındaki kesimin, tarihi süreç içinde özellikle 19.yüzyılın ikinci yarısından itibaren fazla değişime uğramadan günümüze kadar ulaştığı görülmektedir. Bu bölgedeki en yeni ve köklü değişim, 1984 yılında İstanbul Belediyesi

tarafından başlatılan Haliç temizleme ve düzenleme çalışmaları sırasında gerçekleştirilmiş olup, Fener sahilindeki yapılar yıkılarak uzun ve geniş bir yeşil park oluşturulmuştur. Bu çalışmalar sırasında kıyıda bulunan son karakteristik tarihi örnekler de birkaç tanesi dışında tamamen yıkılmıştır.

Sahilde oluşturulan bu alanlar semt halkı tarafından yeterince kullanılmamakla beraber, yapılan bu yeni düzenlemeler semt yaşamına yeni bir kalite de getirmemiştir. Bölgede zaman içerisinde sosyal dokuda değişimler olmuş; Rumlar bölgeyi terk etmiştir. Bugün bölge fiziksel çevreyi de bozan yeni kullanıcıların hem oturma, hem çalışma mekanı olmuştur. Fener'in halen şehir dışından göç alması, semtin tarihsel özelliğini kısmen zedelemiş; konutların, kullanıcıların ve kullanım biçiminin değişmesiyle semt büyük zarar görmüştür.

İstanbul'da düzenlenen Habitat toplantılarında katılımcıların şehir gezintilerinde Fener ve Balat Semtleri'nde yaşanan kirlenme fark edilmiş ve semtlerin koruma altına alınmaları gerektiğine karar verilmiştir. 1995 yılında Fatih Belediyesi ile UNESCO arasında çeşitli çalışmalar başlatılmış, 1997 yılının Eylül ayında ise Fatih UNESCO bürosu açılmıştır. Bu tarihten itibaren Fatih Belediyesi, Avrupa Birliği ve UNESCO işbirliğinde yürütülen proje kapsamında bölgede çeşitli incelemeler yapılmıştır. Şubat 1998'de bu incelemeler Balat ve Fener semtlerinin Rehabilitasyonu (İstanbul Tarihi Yarımada) adı altında kitap haline getirilmiştir. Bölgenin sorunlarını tanımlayan, ihtiyaçlarını tespit eden ve müdahale önerileri içeren bu rapor Avrupa Birliği'ne sunularak onaylanmıştır. Proje Ocak 2003 tarihinde uygulamaya başlanmış, Temmuz 2008 tarihinde ise tamamlanmıştır. Proje kapsamında, konut restorasyonu, sosyal rehabilitasyon, tarihi çarşının canlandırılması ve katı atık yönetimi başlıklarıyla sıralanabilecek dört değişik konuda çalışma yürütülmüştür.

Bu proje ile amaçlanan yüzyıllar boyu kültürlere kucak açmış bu bölgede yaşam koşullarının iyileştirilerek bölgenin tarihi dokusunun sürekliliğinin sağlanmasıdır.

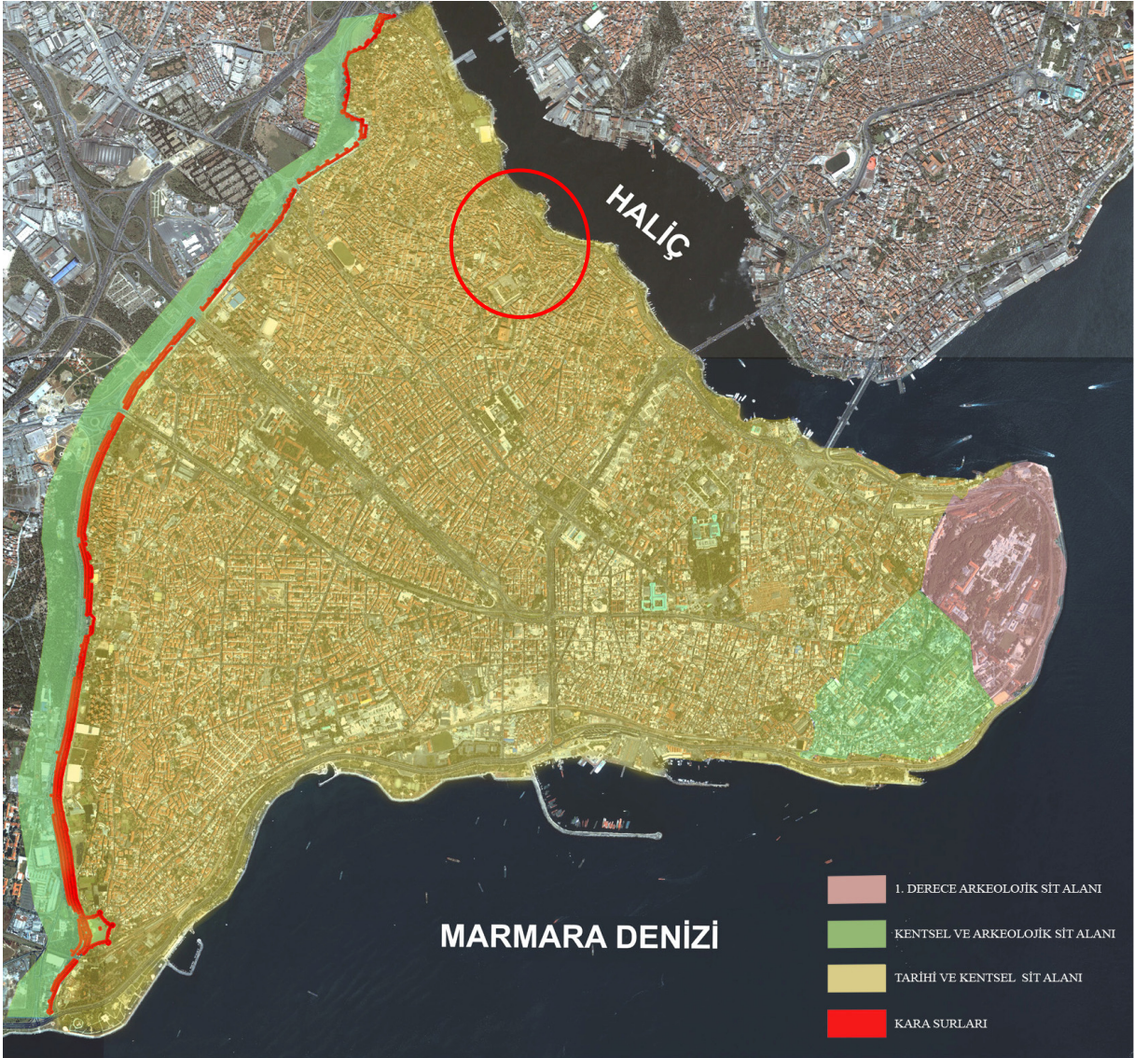
4.4 Fener'de Mevcut Planlama Çalışmaları

Tarihi Yarımada, hem konumu hem de tarihsel özelliği gereği önemli bir kentsel alan olması nedeniyle, bölgenin korunarak gelecek nesillere aktarılması amacıyla çeşitli planlama çalışmaları yapılmıştır (Sit alanı kararı, 1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı, 1/1000 Ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı). Bu planlama çalışmaları belirli aralıklarla yenilenerek devam etmektedir. Bölge genelinde yapılan planlama çalışmalarında,

hem Tarihi Yarımada ile hem de Fener ile ilgili çeşitli kararlar alınmıştır. Bu plan kararları, bölgede yapılacak yeni tasarımları etkilemesi açısından önemlidir.

4.4.1 Tarihi Yarımada'nın Sit Alanı İlan Edilmesi

İstanbul 1 No'lu K. ve T.V.K. Kurulu'nun 12.7.1995 gün ve 6848 no'lu kararına göre Tarihi Yarımada, Sur-u Sultan-ı içi 1.Derece Arkeolojik Sit Alanı, Tarihi Yarımada'nın güney doğusunda yer alan Sultanahmet Camii civarı Kentsel ve Arkeolojik Sit Alanı, Yarımada'nın geri kalanı ise; Tarihi ve Kentsel Sit Alanı olarak 3 bölgeye ayrılmıştır (Şekil4.17). Fener Senti, Tarihi ve Kentsel Sit Alanı sınırları içerisinde bulunmaktadır.

Şekil 4.17 Tarihi Yarımada'nın sit alanları

4.4.2 Tarihi Yarımada 1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı (21.05.2005 Tasdik Tarihli)

Tarihi Yarımada Koruma Amaçlı İmar Planı çalışması ile;

- Bugün Tarihi Yarımada'da mevcut olan olumsuzlukların ortadan kaldırılması,
- Tarihi Yarımada'nın kimliği ile uyuşmayan tüm işlevlerin bölgeden çıkarılarak, bu alanlara Yarımada'nın kimliği ile özdeş işlevlerin yüklenmesi,
- Tarihi Yarımada'nın görsel bütünlüğünü olumsuz yönde etkileyen yapılaşmaların tasfiye edilmesi,
- Geçmiş ile gelecek arasında kurulabilecek sürekliliğin niteliklerinin ortaya konulması gibi pek çok şey amaçlanmaktadır.

Nazım İmar Planı kararlarına (Planlama ve İmar Müdürlüğü, 2005) göre Tarihi Yarımada genelinde korunması gereken bölgeler belirlenmiştir. Plana göre Tarihi Yarımada 3 koruma bölgesine ayrılmıştır:

1. Derece Koruma Bölgeleri:

- Sur-u Sultani içi (Topkapı Sarayı ve çevresi)
- Arkeolojik Alanlar
- Külliye ve yakın çevreleri
- Geleneksel yol dokusu, mimari karakteri ve kültürel özellikleri günümüze kadar değişmeden korunmuş kentsel alanlar (Sultanahmet-Cankurtaran, Süleymaniye, Zeyrek, Kumkapı, Fener-Balat, gibi)
- Hanlar Bölgesi
- Sarnıçlar ve Çukurbostanlar
- Kara ve Marmara Surları
- Tarihsel öneme sahip meydanlar (Sultanahmet-Ayasofya, Beyazıt, Nur-u Osmaniye, Süleymaniye, Zeyrek, Kariye meydanları gibi)

2. Derece Koruma Bölgeleri:

- Geleneksel yol dokusu, mimari karakteri ve kültürel özellikleri günümüze kadar kısmen korumuş alanlar, (Bu alanlar genellikle 1. derece koruma bölgelerine yakın çevresindeki alanlardır, Gedikpaşa, Nişanca, Küçük Mustafa Paşa, Ayvansaray, Samatya, Yedikule, Yalı Mahallesi gibi)
- Kara Surları İç Koruma Alanındaki doğal niteliğini korumuş bostan alanları,

- Genellikle 1.derece Koruma Bölgeleri yakın çevreleri,
- Önemli anıt eserlerin yakın çevreleri,
- Meydanlar

3. Derece Koruma Bölgeleri:

- Yapılaşması büyük ölçüde yenilenmiş olmakla beraber sivil mimarlık örneği ile anıt eserlerin seyrek olarak bulunduğu alanlar
- Kara Surları iç koruma alanındaki doğal niteliğini kaybetmiş ancak yeni bir düzenlemeyle korunabilecek alanlar ve bostan alanları
- Kara Surları iç koruma alanında doku özelliğini kısmen korumuş kentsel alanlar
- Tarihi Yarımada silüetini etkileyen 1. ve 2. derece koruma bölgeleri arasındaki alanlar
- Haliç ve Marmara kıyı alanları
- +50 rakım üzerindeki alanlar
- Meydanlar

Çalışma alanı olarak seçilen Fener'in 1. Derece Koruma Bölgesinde yer aldığı görülmektedir. Plan kararlarına (Planlama ve İmar Müdürlüğü, 2005) göre 1. Derece Koruma Bölgelerinde; anıtsal eserler, korumaya değer olmayan eklentilerinden arındırılacak, geleneksel yol dokusu korunacak ve yaya yolu olarak işleyenler haricinde yeni yollar açılmayacak, koruma bölgelerini birbirine bağlayacak yaya güzergahları oluşturulacaktır. Boş veya eski eser bulunmayan parsellerdeki uygulamalar ise, koruma bölgesindeki tipolojik özelliklerine göre anıtsal eserin görsel ve topoğrafik etki alanındaki parsellere verilecek olan irtifaların anıt eserin orijinal saçak yüksekliğini aşmaması ve eserin görüntüsünü bozmaması şartıyla alan tamamında tarihi dokuyu canlandıran kentsel tasarım rehberleri doğrultusunda yapılacak olan kentsel tasarım projeleri; 3. boyutu da kapsayacak sokak silüetleri ve bölge-sokak-ada-parsel-yapı ölçeğinde detayları içerecek, tarihi yarımada silüeti etkisi göz önünde bulundurulacaktır.

Tarihi Yarımada Koruma Amaçlı Nazım İmar Planının aldığı bir takım yapısal kararlar içinden içinden Fener ile ilgili olanları şu şekildedir (Planlama ve İmar Müdürlüğü, 2005):

- Fatih ilçesi içinde yer alan Zeyrek, Fener, Balat, Ayvansaray gibi eski eser ve sivil mimarlık örneklerinin yoğun bulunduğu ve daha önce konut işlevi gören yapılardaki boş olan ve imalat fonksiyonları içeren yapılara konut fonksiyonu getirilerek, koruma yanında gece nüfusunun bir ölçüde arttırılması hedeflenmiştir.

- Bunu sağlayıcı nitelikte bölge sosyal dokusunun yaşatılabilmesi ve sosyal kalitenin artırılması için donatı alanları kayıp eserlerin ihyası ile gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.
- Aynı şekilde bu alanlarda Koruma Bölgeleri belirlenmesi ve Koruma Bölgelerinin içeriği konularında Geleneksel Konut Alanlarının yaşatılması ve fiziksel eskime ile sosyal köhnemenin engellenmesini sağlayacak plan kararları geliştirilmiştir.

I. Derece Koruma Bölgesi olan Süleymaniye-Zeyrek-Kumkapı-Fener Kentsel Bölgesi ile ilgili plan notlarına göre ise (Planlama ve İmar Müdürlüğü, 2005);

- Tarihi Yarımada K. ve T. V. Yeraltı ve Yerüstü Envanteri ile Mevcut ve Kayıp E. E. Araştırma Envanterinde yer alan yaşayan üst kültüre ait tescilli-tescilsiz kayıp anıt eser, sivil mimarlık örneklerinin restitüsyonu ve restorasyonu yapılarak korunacak ve ihya edilecektir.
- Bu bölgelerde plan eki Tarihi Yarımada K. ve T. V. Yeraltı ve Yerüstü Envanteri ile Mevcut ve Kayıp E. E. Araştırma Envanterinde yer alan kültür varlıklarının orijinal irtifaları korunacaktır.
- Yeni yapılaşmalarda Hmaks: 9.50m aşılmayacak, bölgenin geleneksel yapım tarzı ve orijinal malzeme ve tekniği dışındaki uygulamalara izin verilmeyecektir.
- Arazi Kullanım Kararları: 4. derece ticaret alanlarından Kumkapı-Fener Bölgesi ticaret alanları; yalnızca ev pansiyonculuğu içeren konaklama, tarihi ve kültürel turizme hizmet verecek perakende ticaret, hediyelik eşya satış, geleneksel el sanatları üretim-pazarlama-sergileme birimleri, yeme-içme faaliyetlerine yönelik birimler ağırlıklı olarak yer alacaktır.

4.4.3 Tarihi Yarımada Fatih İlçesi 1/1000 Ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı

Planın Fatih İlçesi'ndeki yeni yapılaşmalarla ilgili hükümleri şu şekildedir:

- Planda belirtilen yapılaşma düzeninden farklı özel nitelikli çözümler getirilmek istendiğinde plan yoğunluğu ve irtifasını arttırmayan, dokuyu, silüeti bozmayan yeni tasarımlar için İstanbul I. No'lu K. ve T. V. K. Kurulu kararı alınması zorunludur.
- Parsel boyutları: Bitişik düzen yapılaşmalarda önden ve arkadan cephe alan parsellerde her iki cephede de cephe genişliği ölçülerine uygun olacaktır.
- Parsel genişlikleri: Bitişik düzen yapılaşmaya açık parsellerde genişlik en az: 4,00 m
- Parsel derinlikleri: Asgari piyes ölçülerini sağlamak koşulu ile min: 5 m dir.

- Tevhid koşulları: Sosyal donatı alanlarında kamuya terkin ettirilen parsellerde terkin aşamasında tevhid veya ifraz yapılabilir.
- Bina boyutları: Bitişik düzen binalarda, cephe uzunluğu en az 4.00 m. en çok 20 m'dir. Bina derinliği en az 4.00 m, en çok planda verilen maksimum bina yaklaşım sınırı aşılmamak şartı ile 20 m'dir.
- Çıkmalar: H:9.50 m'ye kadar olan binalarda 1.normal kat döşemesinden başlatılmak üzere 2.kat saçak altına kadar, 3 kattan yüksek binalarda ise plan irtifasının son katının döşeme kotuna kadar olmak üzere aşağıdaki koşullar içinde yapılacaktır. Genişliği 7.00 m'den az olan yollara bakan cephelere çıkma yapılamaz. Genişliği 6.00 m ile 7.00 m arasında olan yollarda mevcut teşekkülde sokak dokusunun %50'si cumbalı oluşmuş ise çıkma yapılabilir. Çıkma derinliği en çok 0.90 m'dir. Genişliği 7.00 m ile 9.00 m. arasında olan yollara bakan cephelerde çıkma derinliği en çok 1.00 m'dir. Genişliği 9.00 m'den fazla olan yollara bakan cephelerde çıkma derinliği en çok 1.20 m'dir. Arka cephelerde yer alan açık ve kapalı çıkmalarda çıkma derinliği en çok 1.50 m'dir.
- Fener, Balat, Kumkapı, Yenikapı gibi semtlerde yerel yapı karakterine uygun saçaksız yapı yapılabilir. Bu tür binaların çatı parapetlerinin üzerine getirilecek harpuşa altlarında, kentsel tasarım rehberinin çözümleri dikkate alınarak silmeler, dekoratif pano ve çini süslemeler yapılabilir.

Bu bölümde bahsedilen planlama çalışmaları ile 1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı ve 1/1000 Ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı kararlarının yeni yapılaşmalarla ilgili hükümleri incelenmiş ve çalışmanın 5. bölümünde yapılan analizlerin sonuçları ile karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmanın sonucunda elde edilen veriler ile yeni yapı önerisi getirilmiştir.

5. FENER KENT DOKUSU ANALİZLERİ

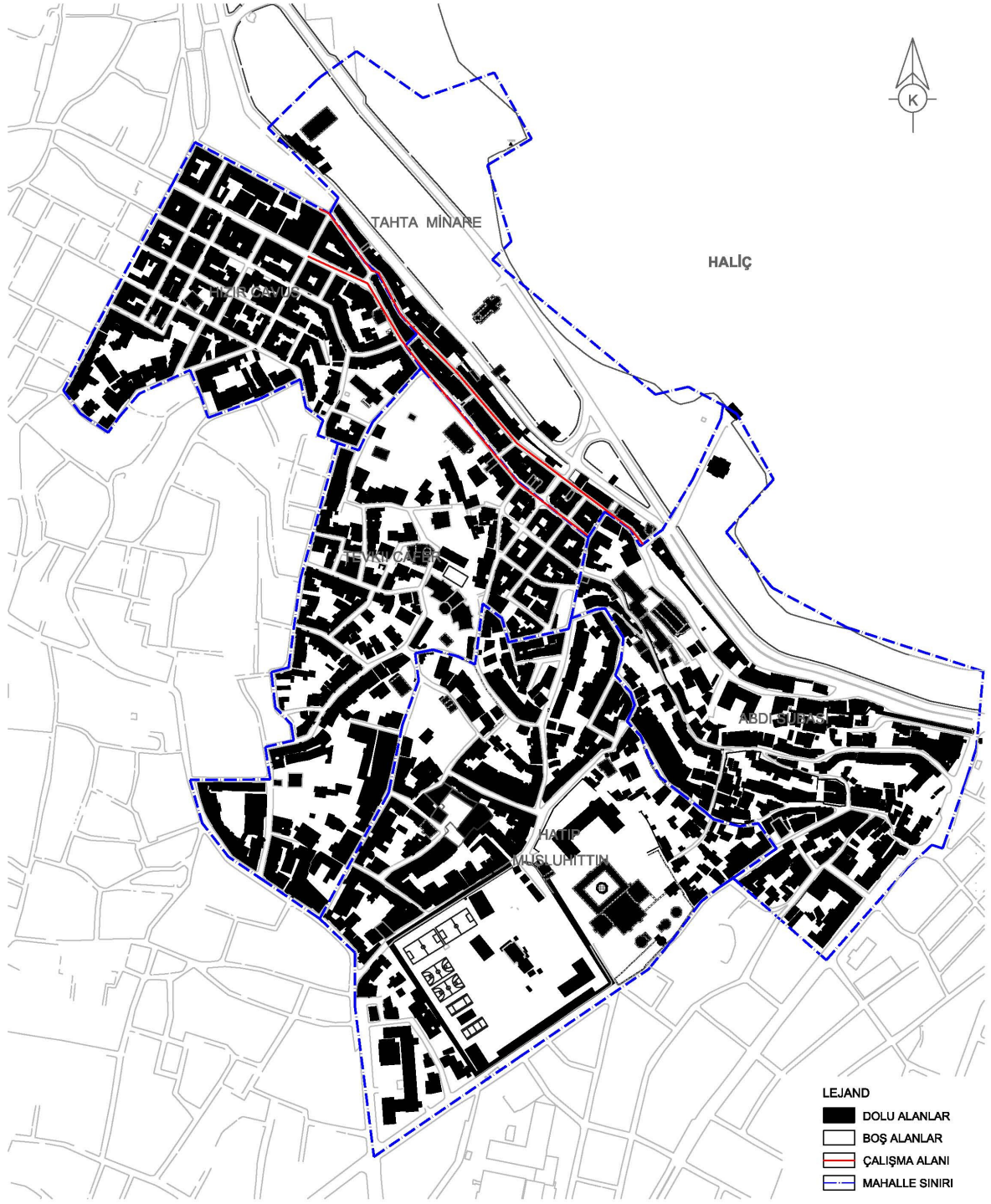
Çalışmanın bu bölümünde, eski bir kent dokusuna sahip Fener semtinde seçilmiş olan çalışma alanında, 3. bölümde incelenen tasarım ölçütlerinden yararlanılarak belirlenen bazı ölçütlere göre, yapılmış olan çeşitli analizler yer almaktadır.

Fener kent dokusunda yapılan analizlere kaynak olarak belirlenen ölçütler şunlardır:

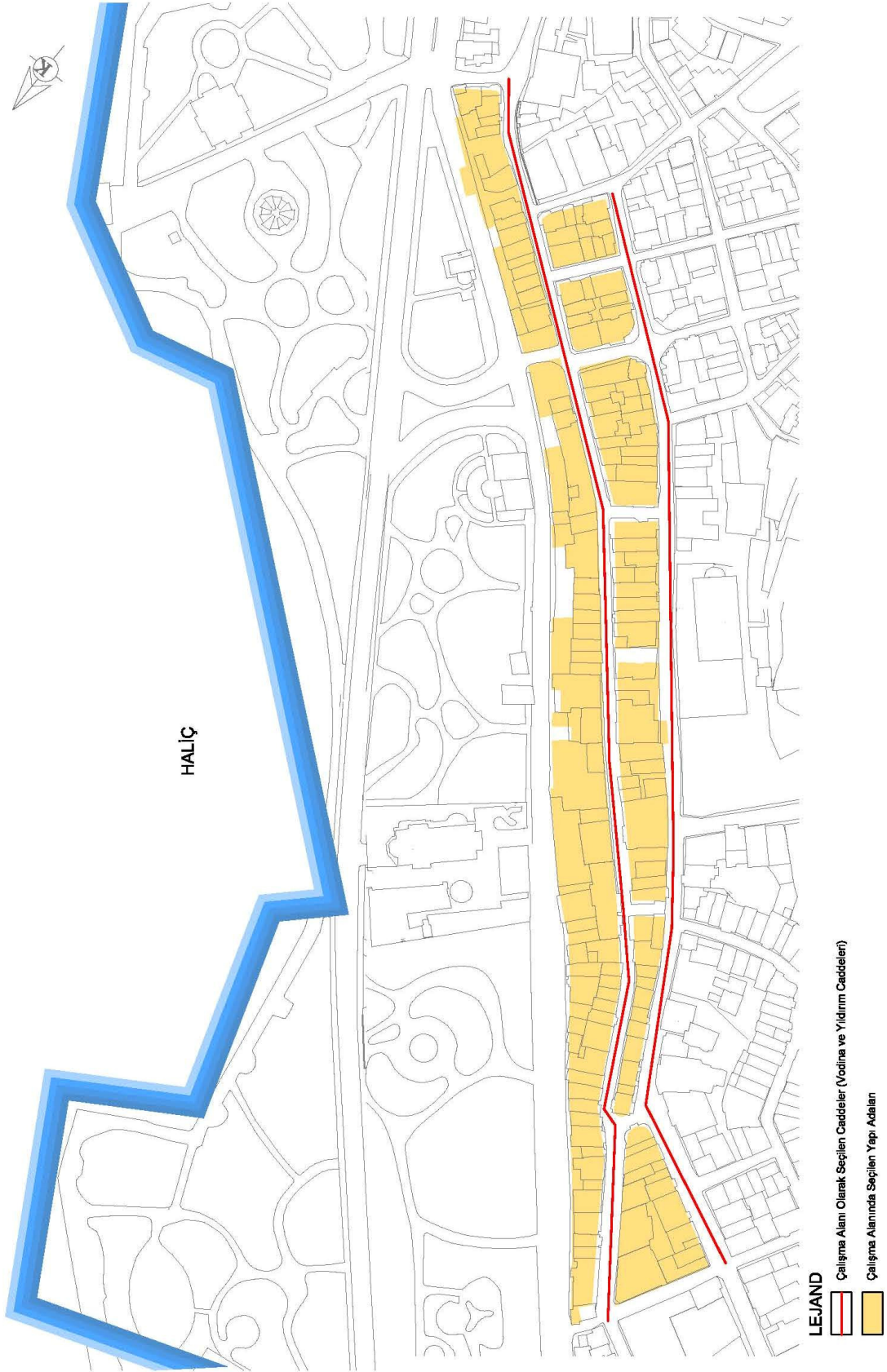
- Parsel boyutları
- Yapı düzeni (bitişik/ayrık düzen)
- Plan şeması
- Kütle (büyüklük)
- Cephe oranları
- Yaklaşık yapı yüksekliği
- Cumba/Çıkma tipolojisi ve oranları
- Pencere ve kapı düzeni
- Pencere ve kapı oranları/büyüklükleri
- Malzeme
- İşlev

Çalışma alanı olarak, Yıldırım ve Vodina Caddelerine cephesi olan 8 adet yapı adası seçilmiştir (Şekil5.1 ve Şekil5.2).

Yapılan analizler yapısal analizler adı altında incelenmiştir. Analizlerin kapsamı konularına göre değişiklik göstermektedir. Bazı analizler çalışma alanı genelinde (8 adet yapı adası) yapılırken, bazıları ise yapı adası bazındadır. 6. bölümde yer alan tasarım önerilerinde bu analizlerden faydalanılmıştır.

Şekil 5.1 Fener semti genelinde dolu ve boş alanlar ile çalışılan caddeleri gösteren harita (İ.B.B arşivi)

Şekil 5.2 Çalışma alanını gösteren harita (2276, 2299, 2300, 2305, 2306, 2307, 2308 ve 2331 numaralı adalar)

Şekil5.1’de Fener semti genelindeki (5 mahallede) dolu ve boş alanlar gösterilmektedir. Dolu alanlar tüm yapısal çevreyi (binalar, kalıntılar, duvarlar, surlar, kapılar vb.) ifade ederken, boş alanlar da yollar, park ve bahçeler, avlular gibi yapılaşmanın olmadığı alanları ifade etmektedir. Ayrıca haritada çalışma alanı olarak seçilen 2 cadde (Yıldırım ve Vodina Caddeleri) de kırmızıçizgi ile gösterilmiştir.

Şekil5.2’de yine çalışma alanı olarak seçilen 2 cadde (Yıldırım ve Vodina Caddeleri) ve bu caddelere cephesi olan yapı adaları (2276, 2299, 2300, 2305, 2306, 2307, 2308 ve 2331 numaralı adalar) daha küçük bir ölçekte gösterilmiştir.

5.1 Yapısal Analizler

Çalışmaya başlamadan önce, yapılacak olan analizler kendi aralarında sınıflandırılmıştır. Yapısal analizler;

- Tescil durumu analizi,
- Mekan analizleri,
- Cephe analizleri olmak üzere 3’e ayrılır.

Çalışmanın 6. bölümünde, bu bölümdeki analizlerden yararlanılarak yeni tasarım önerileri oluşturulacaktır.

5.1.1 Tescil Durumu Analizi

1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı’na göre 1. Derece Koruma Bölgesi’nde yer alan ve Tarihi ve Kentsel Sit Alanı olan Fener’de tescilli pek çok yapı bulunmaktadır. Tescil durumu analizinde, Fener semtinin tarihi dokusunu oluşturan tescilli yapıların bölge içersindeki oranı belirlenmiştir.

Tescilli yapılar; anıtsal yapılar (sur duvarı, cami, kilise, hamam, okul vb.) ve sivil mimarlık örneği (SMÖ) yapılardan oluşmaktadır (Şekil5.3 ve Şekil5.4).

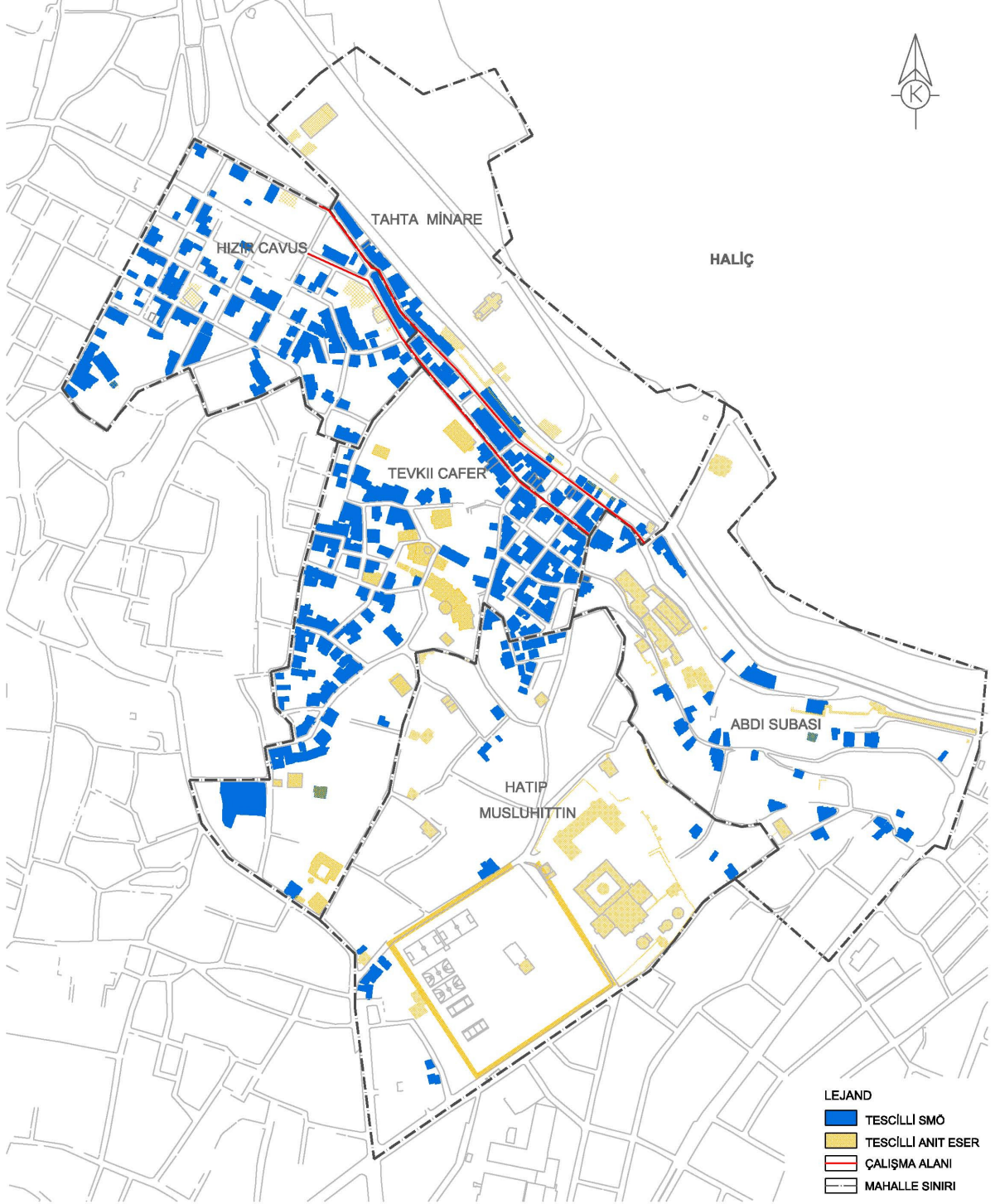

Şekil 5.3 Fener 'den SMÖ yapılar (Fotoğraf: Gözde Enç)

Şekil 5.4 Fener Rum Erkek Lisesi (İMP Arşivi)

5 mahalleden (Tahta Minare, Abdi Subaşı, Tevkii Cafer, Hızır Çavuş ve Hatip Musluhittin Mahalleleri) oluşan Fener Senti'nde yaklaşık 1900 adet yapı bulunmaktadır. Bunun yaklaşık %40'ı tescilli yapılardan (% 4'ü anıt eser, % 36'sı sivil mimarlık örneği) oluşmaktadır (Şekil5.5). Geriye kalan % 60'lık bölümünü ise tescilli olmayan, çeşitli fonksiyonlardaki (konut, ticaret, sağlık, eğitim v.b.) yapılar oluşturmaktadır.

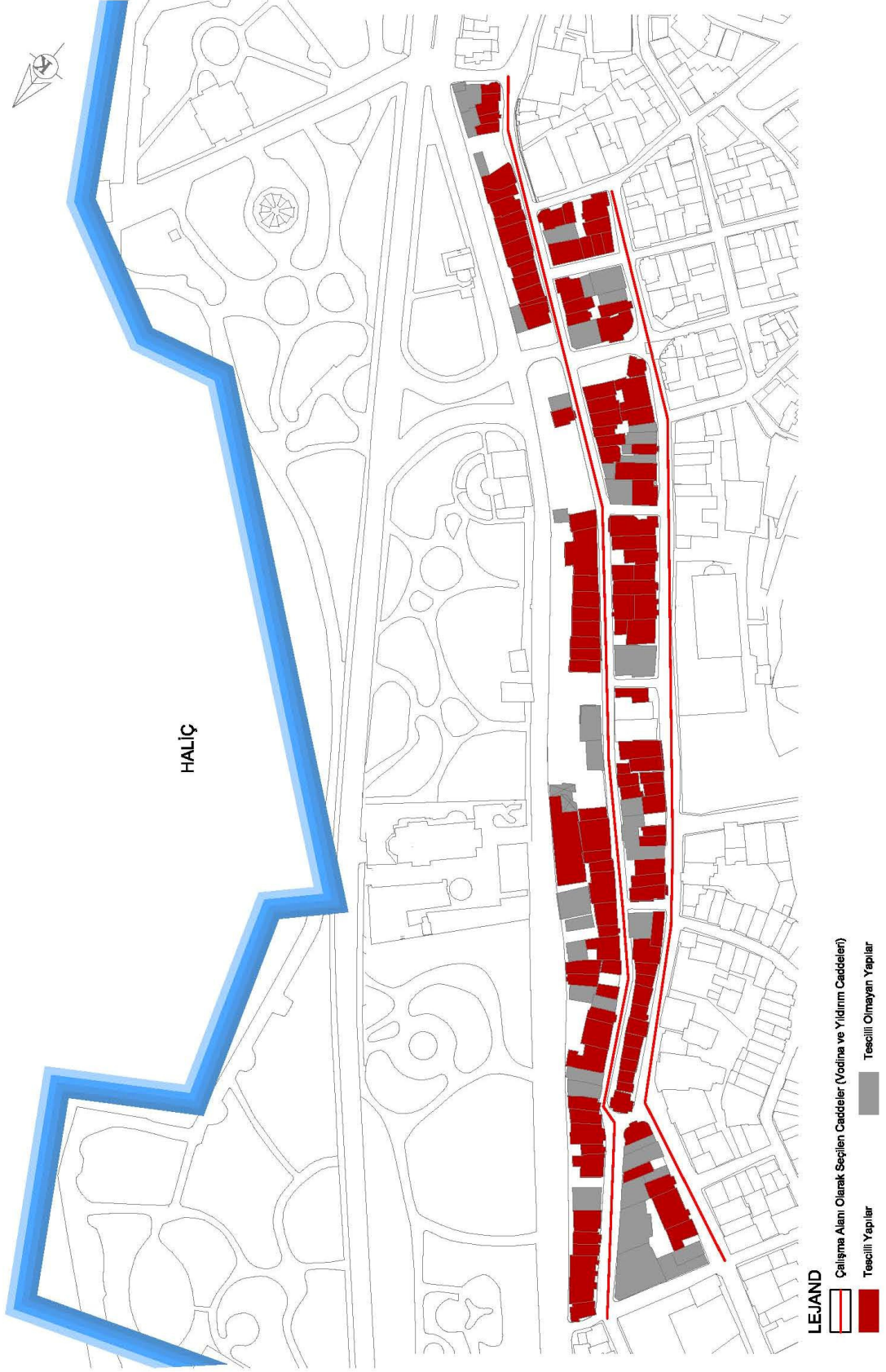
Şekil 5.5 Fener Senti genelinde tescil durumunu gösteren harita (İBB arşivi)

Şekil 5.6 Fener Semtinden tescilli bir yapı (Fotoğraf: Gözde Enç)

Şekil 5.7’de çalışma alanı olarak seçilen Yıldırım ve Vodina Caddelerine cephesi olan yapı adaları (2276, 2299, 2300, 2305, 2306, 2307, 2308 ve 2331 numaralı adalar) bütünündeki tescil durumu gösterilmiştir. Bu haritaya göre, seçilen yapı adaları bütününde bulunan 176 adet yapının 135’i tescilli yapılardan oluşmaktadır (Şekil 5.6). Geri kalan 41 adet yapı ise tescilli olmayan yapılardır. Buna göre çalışma alanının %76’sını tescilli yapılar oluşturmaktadır.

Tescil durumu analizinin yapılma amacı, diğer analizlerde incelenecek olan tescilli yapıların (dolayısıyla tarihi dokunun) belirlenmesidir. Tescil durumu analizinden sonraki analizler, çalışma alanı kapsamında yapılmıştır.

Şekil 5.7 Çalışma alanındaki tescilli yapıları gösteren harita (Kaynak: İBB Arşivi)

5.1.2 Mekan Analizleri

Çalışma alanında seçilen 8 adet yapı adasında yapılan mekan analizleri; binanın kullanım fonksiyonunun incelendiği işlev analizi ve plan şemasının incelendiği mekan organizasyonu analizinden oluşmaktadır. İşlev analizi ile bölgede hangi işlevlerin yoğun olarak bulunduğu ve hangi işlevlere ihtiyaç duyulduğu belirlenmiştir. Mekan organizasyonu analizi ile bölgedeki tescilli yapıların plan şemaları kısmen belirlenmiştir.

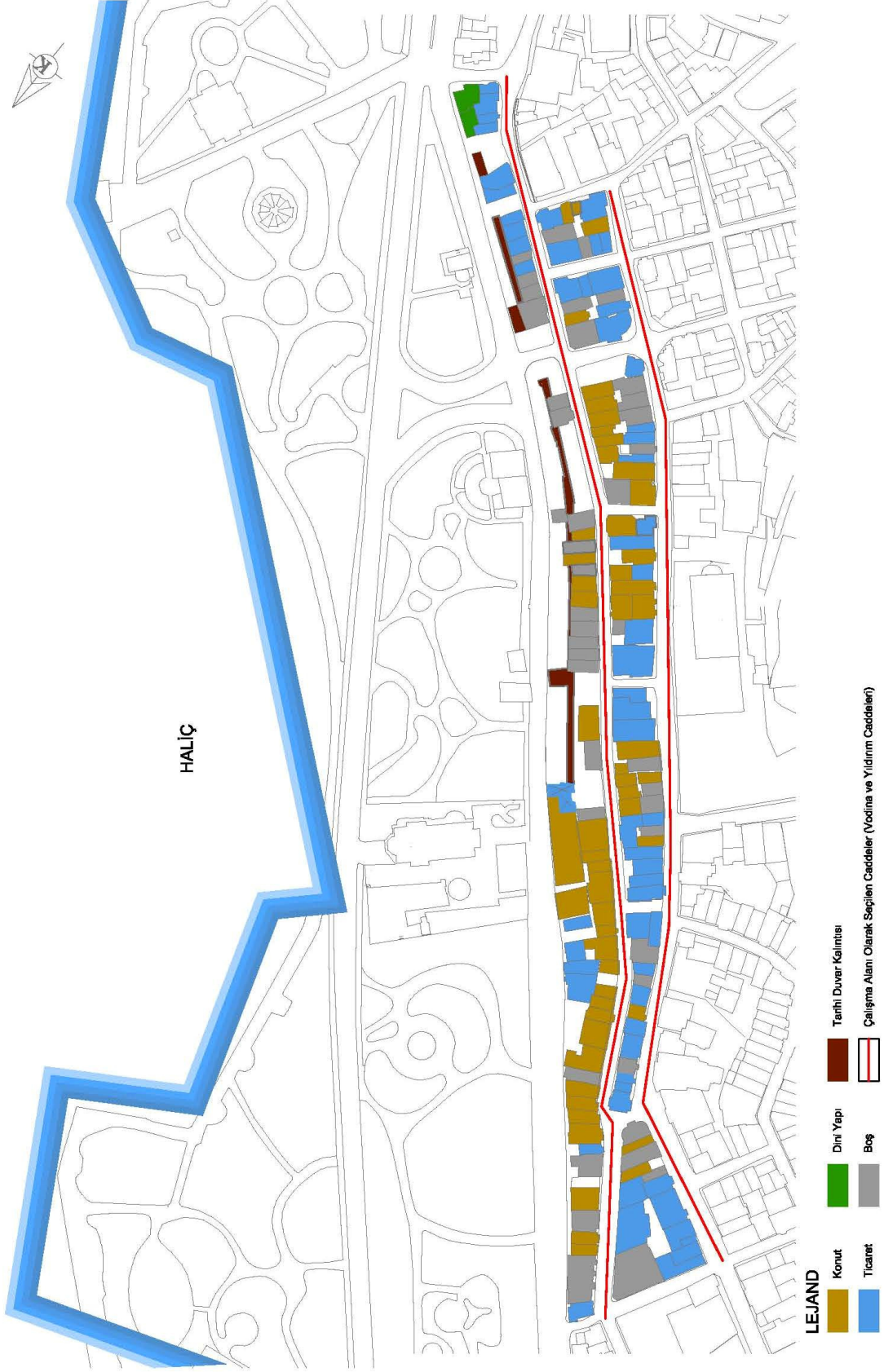
5.1.2.1 İşlev Analizi

Fener Semtinde yapılmış olan çeşitli inceleme ve çalışmalara göre semtte çoğunluğu konut fonksiyonu oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra bölgede, kullanılmayan boş yapılara da çoğunlukla rastlanmaktadır.

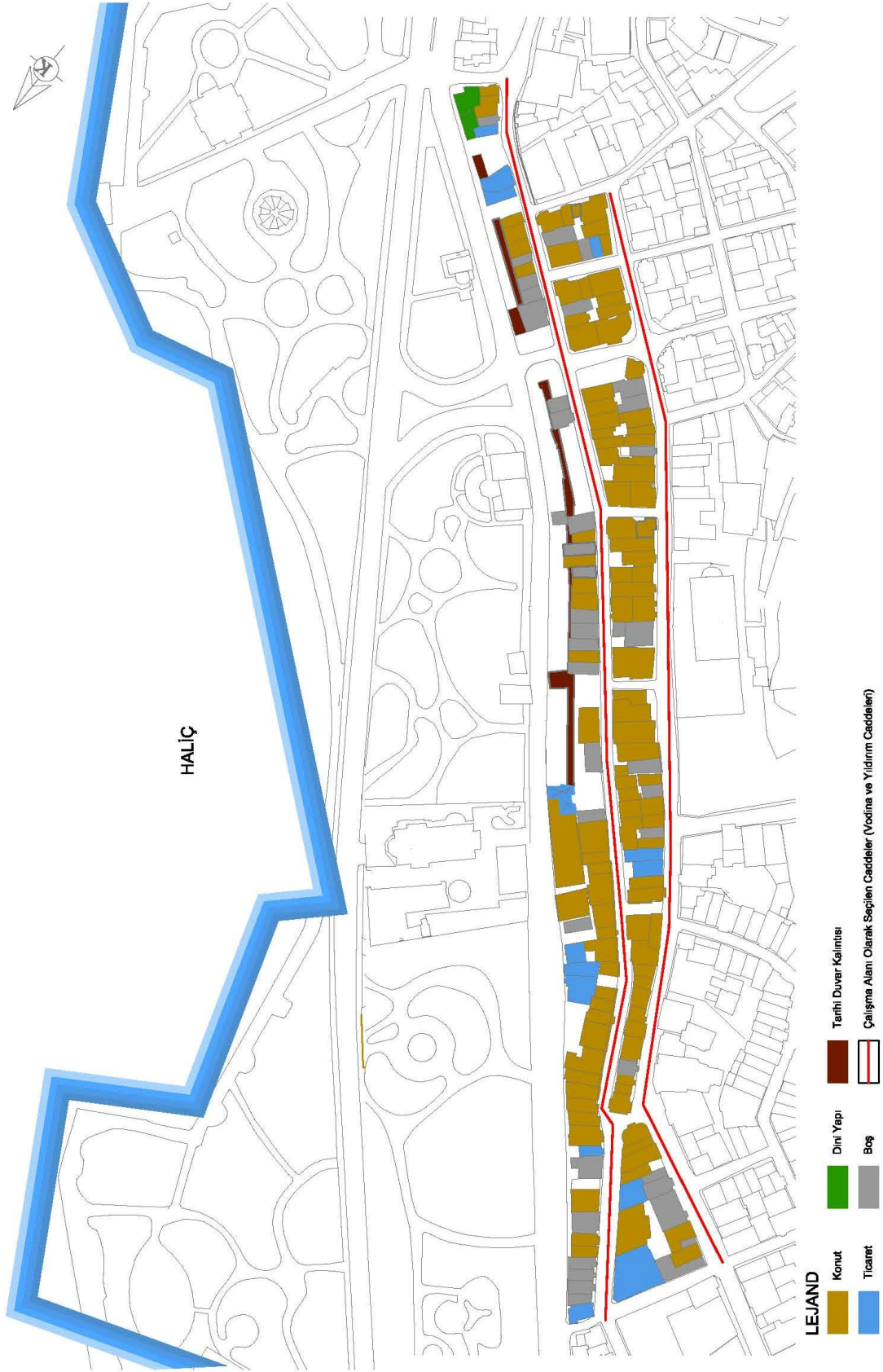
Çalışma alanındaki 8 adet yapı adasında yer alan tüm yapılar, alanda yapılan tespitlerle incelenerek bina fonksiyonları belirlenmiştir. Bu fonksiyonlar bazı binalarda katlara göre değişiklik gösterdiğinden, analiz zemin kat ve üst katlar olmak üzere 2 kısımda yapılmıştır.

Şekil5.8'te, seçilen 8 adet yapı adasında yer alan binaların zemin kat fonksiyonları gösterilmektedir. Haritaya göre çalışma alanındaki yapıların zemin kat kullanımlarının büyük çoğunluğunu ticaret oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra ticaret fonksiyonuna yakın sayıda konut fonksiyonu bulunmaktadır. Alanda yer alan 176 adet yapının 66'sinin zemin katı ticaret olarak, 62'sinin zemin katı ise konut olarak kullanılmakta iken, 47 adet yapının zemin katı kullanılmamaktadır (Şekil5.8). Ayrıca çalışma alanında bir adet de dini yapı (Tahta Minare Camisi) yer almaktadır. Şekil5.9'da, seçilen 8 adet yapı adasında yer alan binaların üst kat fonksiyonları gösterilmektedir. Haritaya göre çalışma alanındaki yapıların üst kat kullanımlarının büyük çoğunluğunu konutlar oluşturmaktadır. Bunun yanında zemin katlarda olduğu gibi üst katlarda da, kullanılmayan mekanlar bulunmaktadır. Üst kat kullanımına göre, alandaki 176 adet yapının 99'i konut, 33'ü ticaret olarak kullanılırken, 43 adet yapının üst katları kullanılmamaktadır (Şekil5.9).

İşlev analizinin sonuçlarından yola çıkarak, tasarım önerilerine işlev verilirken bölgede ihtiyaç duyulan ve Fener semtinin ekonomik ve kültürel durumuna katkıda bulunacak fonksiyonlar tercih edilecektir.

Şekil 5.8 Çalışma alanındaki yapıların zemin kat fonksiyonunu gösteren harita

Şekil 5.9 Çalışma alanındaki yapıların üst kat fonksiyonunu gösteren harita

5.1.2.2 Mekan Organizasyonu Analizi

Mekan organizasyonu analizinde, çalışma alanındaki tescilli sivil mimarlık örneği (SMÖ) yapıların plan şemaları, alan çalışması ve çeşitli yazılı-görsel belgeler yardımıyla belirlenmiştir. Bölgedeki tüm sivil mimarlık örneği yapıların plan şemalarına ulaşılammakla beraber alan çalışmaları, fotoğraflar ve çeşitli belgeler yardımıyla benzer özellikler gösteren yapıların (bölgede sık rastlanan sıra evler ve ikiz evler) plan şemalarının da benzer olacağı düşünülmüştür.

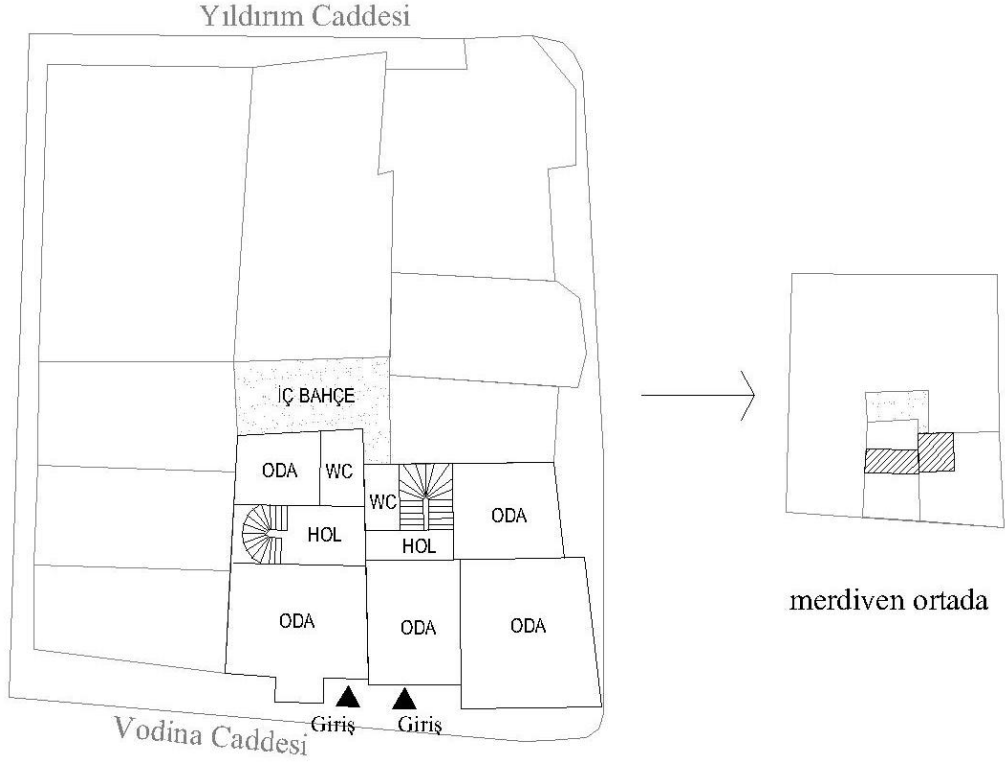
Çalışma alanı olarak seçilen 8 adet adada plan şemaları belirlenen adalar şunlardır:

- 2300 numaralı adada 1 ve 2 numaralı parseller,
- 2305 numaralı adada 16 numaralı parsel,
- 2306 numaralı adada 14, 15 ve 16 numaralı parseller,
- 2307 numaralı adada 6 ve 7 numaralı parseller,
- 2308 numaralı adada 9, 13 ve 15 numaralı parseller

2300 numaralı ada

Şekil5.10'da yapı adasındaki 1 ve 2 numaralı parselde yer alan tescilli yapıların plan şemaları gösterilmiştir. Plan şemalarına göre parsel 2'deki yapı, 2 odalıdır ve merdiven ortadadır (yapının yan duvarına bitişik). Parsel 1'deki yapı ise, köşe parselde yer alması nedeniyle, ara parsellerden farklı olarak, 3 odalıdır ve merdiven yapının arkasındadır (yapının arka duvarına bitişik). Parsel 1'deki yapının girişi cephenin solundan, parsel 2'deki yapının girişi ise cephenin sağında yer almaktadır.

Ara parselde (2 parsel) merdivenin ortada olmasının nedeni, odalardan birisinin ön caddeye bakarken diğerinin yapının arkasında yer alan iç bahçeye bakmasını sağlamaktır. Köşe parseldeki yapının (1 parsel) iç bahçeye duvarı olmadığından merdiven yapının arkasındadır.

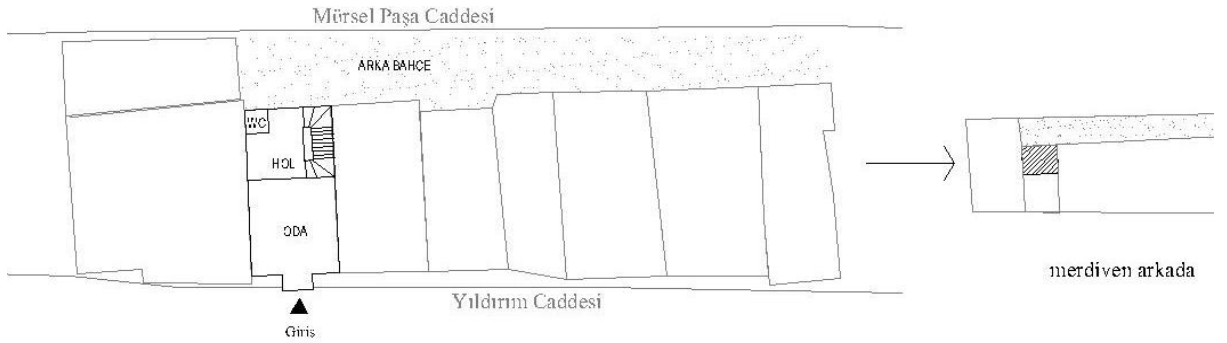

PLAN ÇİZİMİ

Şekil 5.10 1 ve 2 numaralı parsellerdeki tescilli yapıların normal kat plan şemaları

2305 numaralı ada

Şekil 5.11'de yapı adasındaki 16 numaralı parselde yer alan tescilli yapının plan şeması gösterilmiştir. Plan şemasına göre yapı, tek odalıdır ve merdivenkovanı yapının arkasındadır (yapının yan duvarına bitişik). Yapının girişi cephenin ortasında yer almaktadır. Yapı arka bahçeli olmasına rağmen, tek odalı olduğundan merdiven yapının arka tarafında yer almaktadır.

PLAN ÇİZİMİ

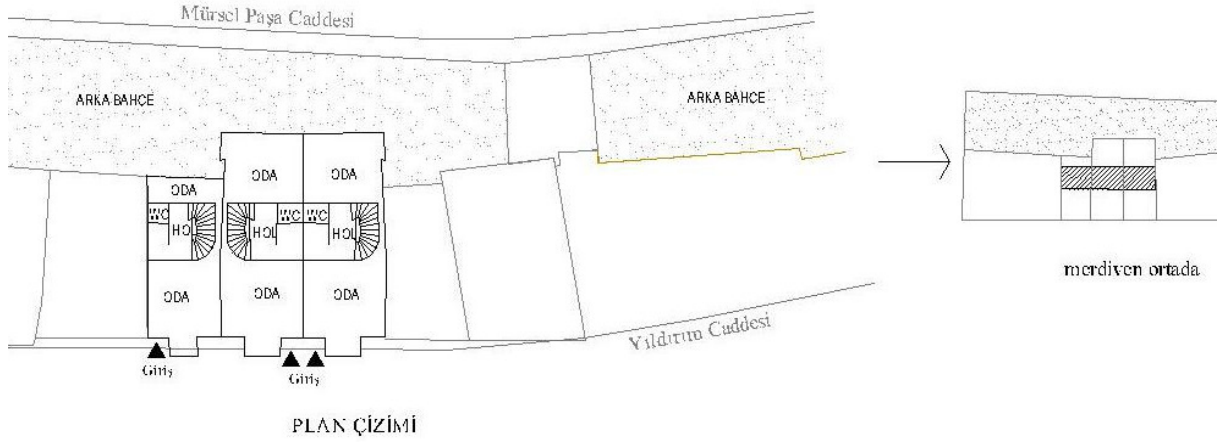
Şekil 5.11 16 numaralı parseldeki tescilli yapının normal kat plan şeması

2306 numaralı adada

Şekil5.12’de yapı adasındaki 14, 15 ve 16 numaralı parselde yer alan tescilli yapıların plan şemaları gösterilmiştir.

Plan şemalarına göre parsel 14 ve 15’deki yapıların ikiz ev olduğu görülmektedir. Yapılar, 2 odalıdır ve merdivenkovanı ortadadır (yapının yan duvarına bitişik). Parsel 16’daki yapının plan şeması da parsel 14 ve 15’dekine benzer şekilde 2 odalıdır.

Yapıların arka bahçelerinin olması ve arka cepheden manzaranın görünmesi nedeniyle merdiven yapıların orta kısmına yerleşmiştir. Ön cephede yer alan odalar caddeye ve karşı yapılara bakarken, arka cephede yer alan odalar arka bahçeye ve manzaraya bakmaktadır.

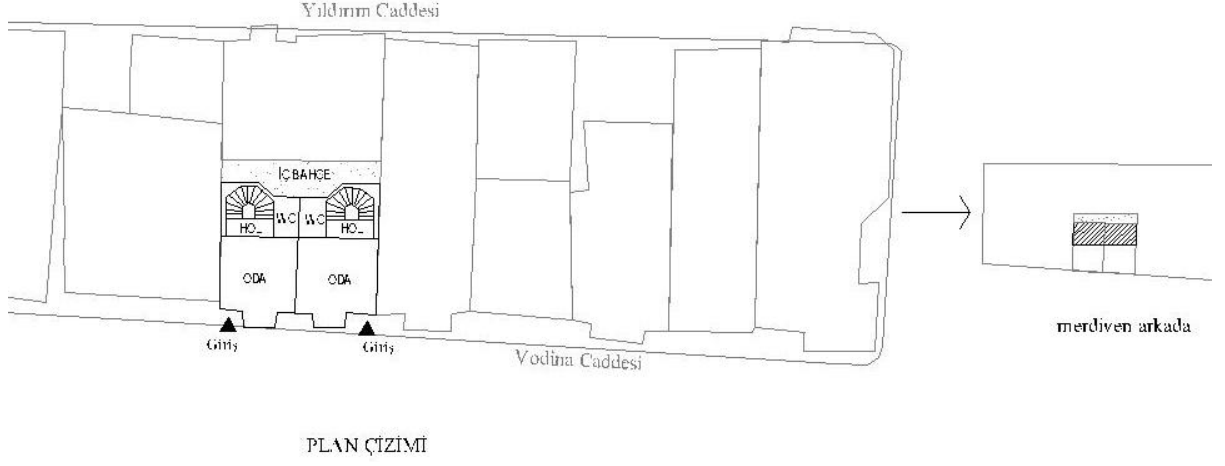

Şekil 5.12 14, 15 ve 16 numaralı parsellerdeki tescilli yapıların normal kat plan şemaları

2307 numaralı ada

Şekil5.13’te yapı adasındaki 6 ve 7 numaralı parselde yer alan tescilli yapıların plan şemaları gösterilmiştir. Plan şemalarına göre parsel 6 ve 7’deki yapıların ikiz ev olduğu görülmektedir. Yapılar, tek odalıdır ve merdivenkovanı yapının arkasındadır (yapının arka duvarına bitişik).

Yapıların iç bahçeli olmasına rağmen, tek odalı olduklarından merdiven yapıların arka tarafında yer almaktadır.

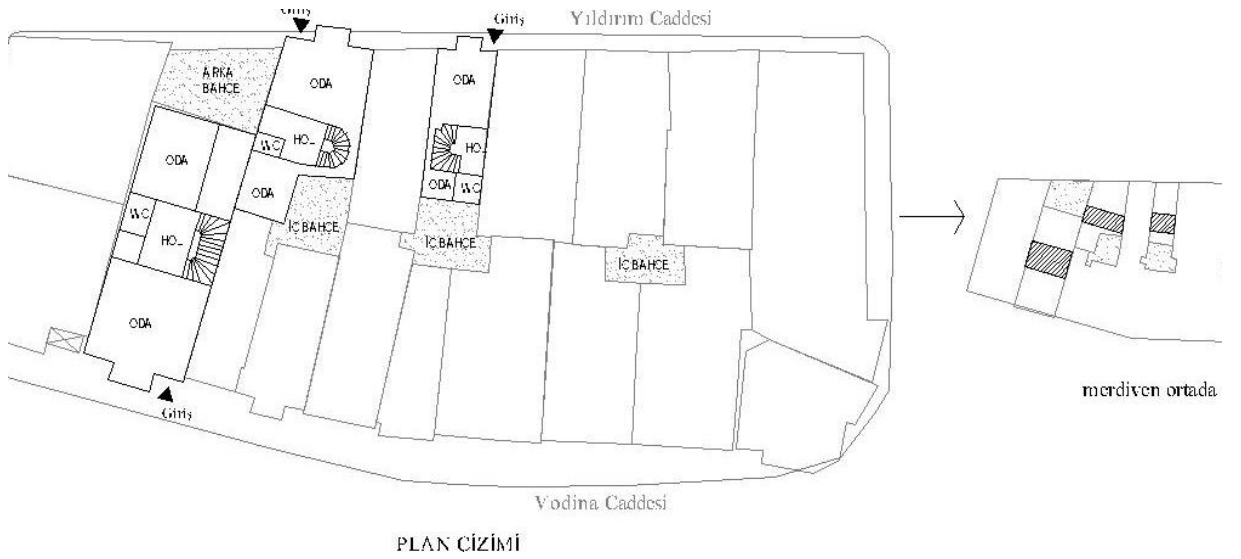

Şekil 5.13 6 ve 7 numaralı parsellerdeki tescilli yapıların normal kat plan şemaları

2308 numaralı ada

Şekil 5.14'te yapı adasındaki 9, 13 ve 15 numaralı parselde yer alan tescilli yapıların plan şemaları gösterilmiştir. Plan şemalarına göre her üç parseldeki yapı da 2 odalıdır ve merdivenkovası ortadadır (yapının yan duvarına bitişik). Plan şemalarının benzer olması sıra evlerin bir özelliğidir. Adadaki diğer tescilli yapıların cephe özelliklerinin benzer olması nedeniyle plan şemalarının da benzer olduğu düşünülmektedir. Ayrıca parsel 14 ve 15'teki tescilli yapıların ikiz ev olduğu görülmektedir.

İç bahçeli olan yapılarda (13 ve 15 parsel) merdivenin ortada olmasının nedeni, odalardan birisinin ön caddeye bakarken diğerinin yapının arkasında yer alan iç bahçeye bakmasını sağlamaktır. Arka bahçeli yapıda (9 parsel) da aynı durum söz konusudur.

Şekil 5.14 9, 13 ve 15 numaralı parsellerdeki tescilli yapıların normal kat plan şemaları

Mekan Organizasyonu Analizi Sonucu

Analiz sonuçlarına göre çalışma alanında 3 tip plan şeması belirlenmiştir:

- Tek odalı, çekirdeğin arkada olduğu tip,
- İki odalı, çekirdeğin ortada olduğu tip,
- Üç odalı, çekirdeğin arkada olduğu tip (köşe parsel)

Yapılardaki bu plan değişikliğinin nedeni; parsel boyutlarındaki farklılık, yapının ara/köşe parselde yer alması, manzaraya bakış, iç – arka – ön bahçeye bakış, bölgeye yerleşecek halkın aile büyüklüğü (hane halkı sayısı) ve kültürel yapısı vb. koşullardır.

Bu analiz, bölgede yapılacak yeni yapı önerilerinin mekan kurgularında yardımcı olacaktır. Bununla birlikte 6. bölümde yer alan tasarım önerilerinde yeni yapının mekan kurgusu veya plan şemalarına değinilmemiş, tasarımlar kütle boyutunda ele alınmıştır. Fakat bu analizden çıkan sonuca göre öneri yeni yapıdaki sirkülasyon alanlarının ve çekirdeğin nereye yerleştirileceğinden bahsedilmiştir.

Bu analiz, incelenen plan şemalarının az olması nedeniyle çalışma alanının plan şeması tipolojisi ile ilgili kesin bir sonuca ulaşmayı sağlayamamaktadır. Bununla birlikte, bölgedeki tescilli yapıların sıra evler ve ikiz evlerden oluştuğunun bilinmesi, elde edilen sonuçların çalışma alanı için genellenebilmesini sağlamaktadır. Daha sağlıklı bir çalışma için, daha fazla sayıda yapının plan tiplerinin belirlenmesi gerekmektedir.

5.1.3 Cephe Analizleri

Fener semtinin tipik özelliği sıra evlerden meydana gelmesidir. Bu sıra evler, 19. yüzyılda meydana gelen yangınlardan sonra bölgenin büyük ölçüde değişmesiyle oluşmuştur. Yangınlara karşı daha güvenli olan bu sıra evler 2 ya da 3 katlı, cumbalı ve dar cepheli yapılardır. Yapılar, yangından korunmak amacıyla birbirlerinden yangın duvarlarıyla ayrılmıştır.

Cephe analizleri, çalışma alanı olarak seçilen 8 adet yapı adasındaki tescilli sivil mimarlık örneği yapılar üzerinde yapılmıştır.

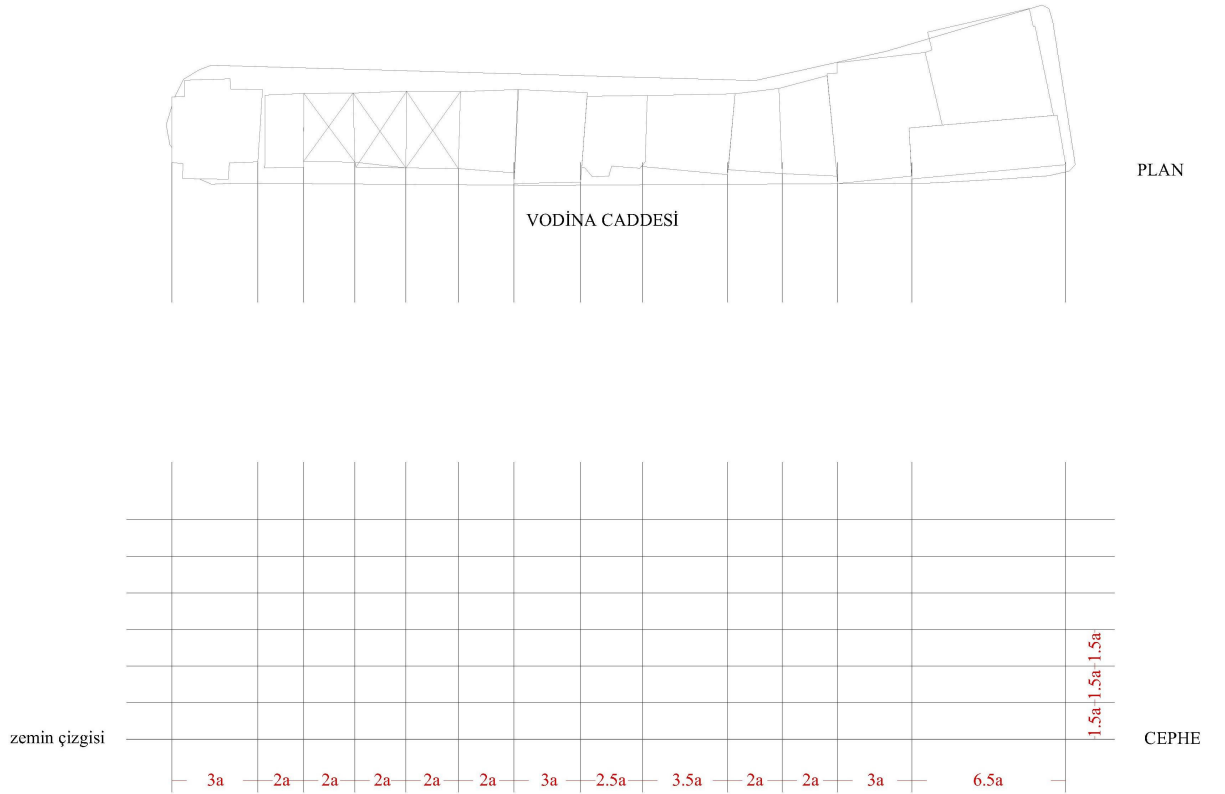
Cephe analizleri;

- Cephe oranları,

- Doluluk-boşluk,
- Cumba (çıkma) biçimleri analizleri olmak üzere 3'e ayrılır.

Bu bölümdeki analizlerde bina cephelerine ilişkin bilgiler verileceğinden, diğer analizlerden farklı olarak, hem plan hem de cephe çizimleri kullanılmaktadır (Şekil5.15).

Plan çizimi, cephesi incelenecek olan yapıların plandaki oturumunun ve parsel boyutlarının ifade edilmesi amacıyla yapılmaktadır. Cephe çizimi ise, seçilen caddeye bakan yapıların cephe görünüşlerini ifade etmektedir. Her iki çizimde de görülen dikey gri çizgiler seçilen caddeye bakan her bir yapının cephe sınırlarını göstermektedir. Yatay çizgiler ise kat yüksekliklerini göstermektedir. İki yatay çizgi arası (1 kat yüksekliği) yaklaşık 3m olarak alınmıştır. Çatılar düz kabul edilerek kat yüksekliğine dahil edilmemiştir. Ayrıca çalışma alanındaki eğimin az olması nedeniyle zemindeki eğim göz ardı edilmiş, tüm yapılar aynı zemin çizgisine oturtulmuştur.

Şekil 5.15 Çalışma alanında yer alan bir yapı adasının (2276 no'lu ada) örnek plan ve cephe çizimleri

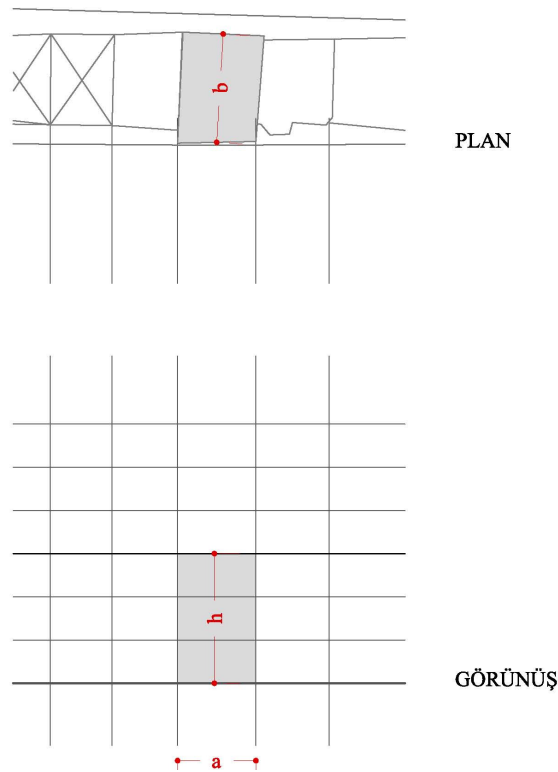
Cephe analizleri yapılırken tescilli SMÖ yapılar temel alınmış, bölgenin tarihi dokusuna uymayan yeni yapılar incelenmemiştir. Yapı adası boyutlarının değişiklik göstermesi

nedeniyle analizlerde küçük boyutlardaki adalar beraber gösterilmiş (2308, 2299 ve 2300 numaralı adalar ile 2331 ve 2276 numaralı adalar), büyük boyutlardaki adalar ise tek başına gösterilmiştir (2306, 2307 ve 2305 numaralı adalar gibi).

Cephe analizlerinden elde edilen sonuçlar, 6. bölümde yer alan tasarım önerilerinin cephe biçimlenişlerinin ve oranlarının belirlenmesi amacıyla kullanılmıştır.

5.1.3.1 Cephe Oranları Analizi

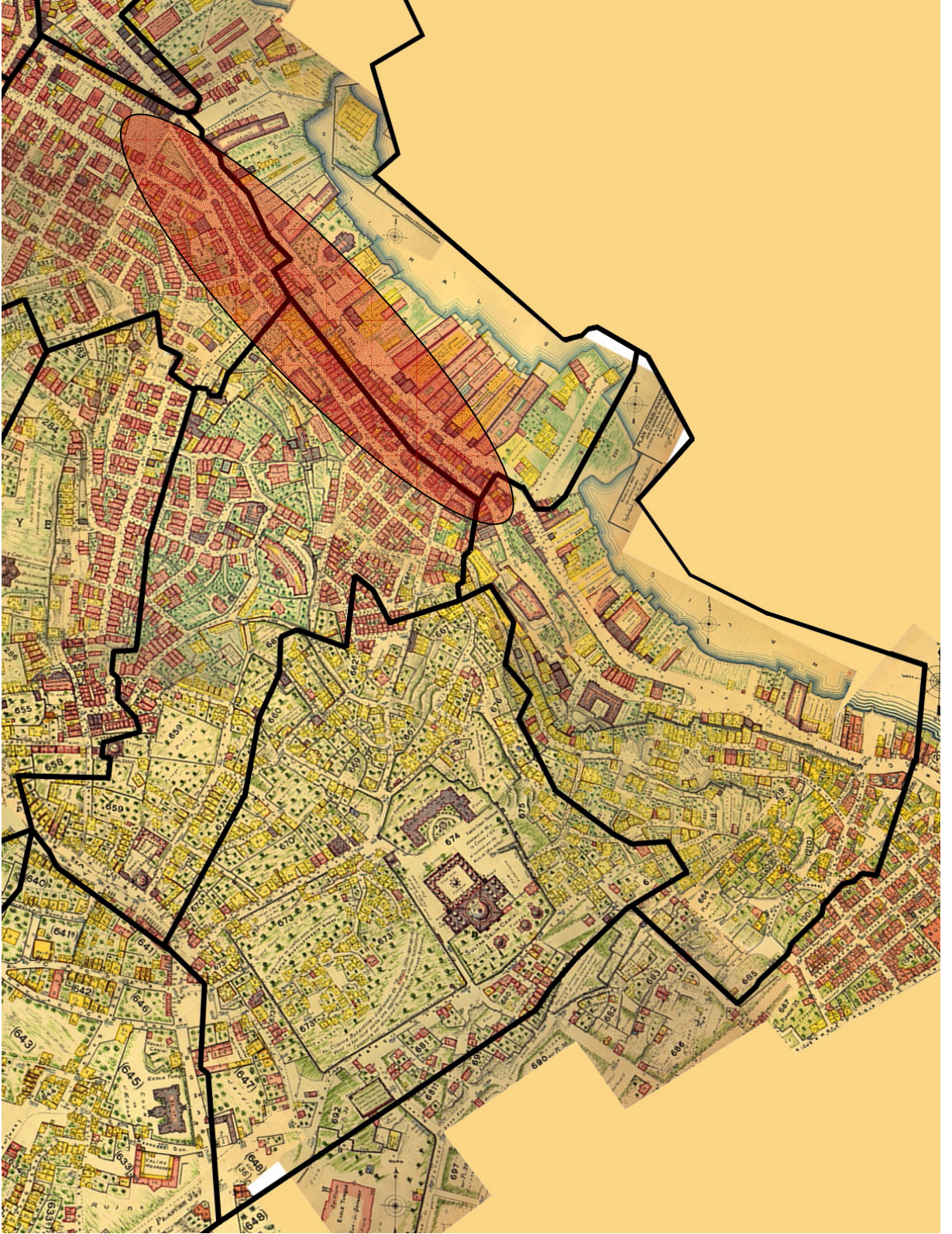
Cephe oranları analizinde, bölgeye karakteristik bir özellik ve tarihi bir doku kazandıran tescilli yapıların (SMÖ) cephe boyutları (en/a ve yükseklik/h) incelenmiştir. Yapılar, mevcut parsellerini dolduracak şekilde araziye yerleşmiş olduklarından, tescilli yapıların plan bazında boy (b) ölçüleri incelenmemiştir (Şekil5.16). Analizde Şekil5.16’da örneği gösterilen plan ve cephe çizimleri kullanılmıştır.

Şekil 5.16 b bina uzunluğunu (boy), a bina genişliğini (en), h ise bina yüksekliğini ifade etmektedir.

Cephe oranları belirlenirken, kolaylık sağlaması ve cepheler arasında ilişki kurulması amacıyla oranlar “a” harfi kullanılarak ifade edilmiştir (a, 2m olarak kabul edilmiştir.). Cephe oranları analizinde tescilli yapıların çoğunda bulunan bodrum katlar hesaba dahil edilmemiştir. Analizler yapılırken, tescilli yapıların özgün yükseklikleri kullanılmıştır (tescilli

yapıların özgün yükseklikleri Şekil5.17’de yer alan 1929 tarihli Pervititch Haritası kullanılarak ve yerinde inceleme ile belirlenmiştir.). Bazı tescilli yapılara sonradan yapılan ekler göz önünde bulundurulmamıştır.

Şekil 5.17 1929 tarihli Pervititch Haritası ve çalışma alanı

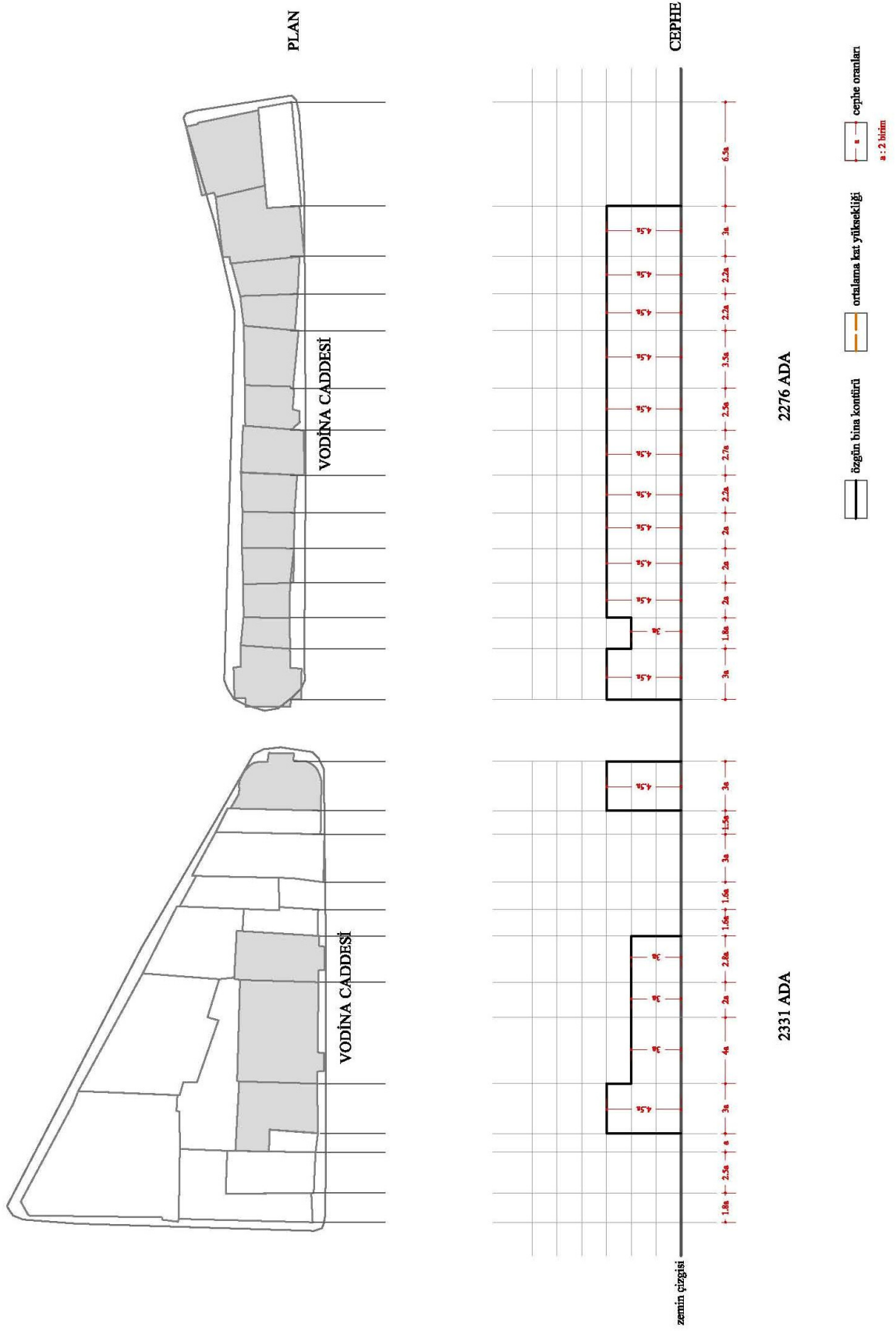
2331 ve 2276 Numaralı Adalar

Her iki yapı adası da Vodina ve Yıldırım Caddeleri arasında yer almaktadır (Şekil5.18). 2331 numaralı adada bulunan tescilli yapıların hemen hepsinin cephesi Vodina Caddesine bakmakta iken, 2276 numaralı adada bulunan tescilli yapıların her iki caddeye de cephesi bulunmaktadır. Bu nedenle analiz Vodina Caddesine bakan cepheler dikkate alınarak yapılmıştır (2276 numaralı adanın Yıldırım Caddesine bakan cephesinin oranları diğer caddeye bakan cephe oranlarıyla aynıdır).

Şekil 5.18 Vodina Caddesi'nden görünüş, 2331 numaralı ada

Şekil5.19'da yer alan çizime göre 2331 numaralı adada yer alan 5 adet tescilli yapının cephe genişliklerinde farklılıklar görülmektedir. Yapı adasındaki tescilli yapıların % 60'ının cephe genişliği 3a (6m), % 20'si 2a ve geri kalan %20'si ise 4a'dır. Adadaki tescilli yapıların % 60'ı 3a (6m), % 40'ı ise 4.5a (9m) yüksekliğindedir. 2276 numaralı ada tamamıyla tescilli yapılardan oluşmaktadır. Şekil5.19'daki çizimden çıkan sonuçlara göre, adadaki yapıların %58'inin cephe genişliği 2a iken geri kalan %42'lik kısmının cephe genişlikleri ise 2.5a, 3a ve 3.5a olarak dağılmaktadır. Cephe yüksekliği ise %92 oranında 4.5a'dır. Bu tespitlere göre 2276 numaralı adadaki SMÖ yapıların çoğunluğu 2a/4.5a oranında modüllerden oluşmaktadır.

Şekil 5.19 2331 ve 2276 numaralı adaların cephe oranlarını gösteren çizim (a: 2m)

2307 Numaralı Ada

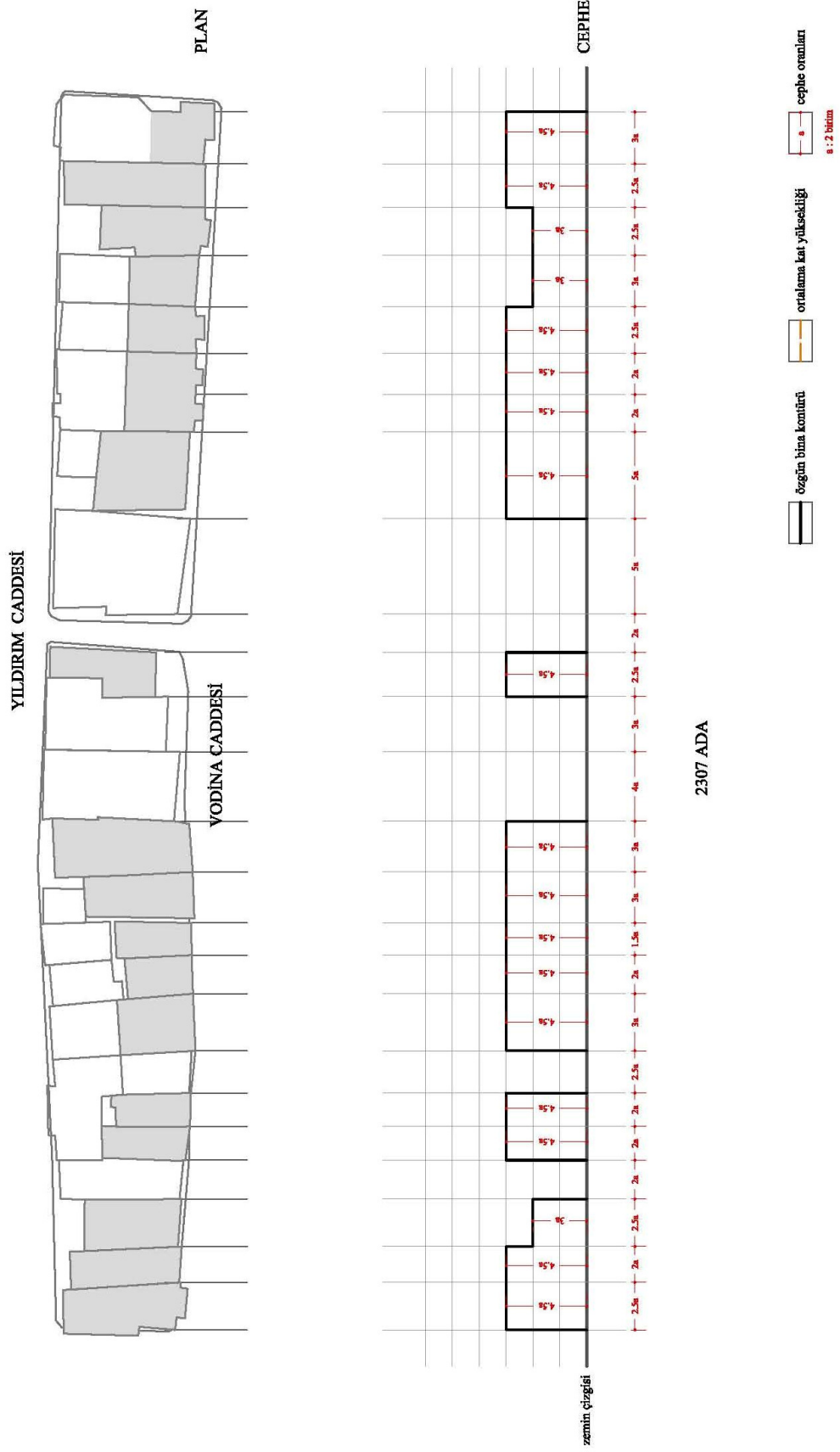
Yapı adası, Vodina ve Yıldırım Caddeleri arasında yer almaktadır. Adada her iki caddeye de cephesi olan tescilli yapılar bulunmaktadır (Şekil5.20). Bu nedenle her iki cadde için de ayrı analizler yapılmıştır. Adada 28 adet tescilli yapı yer almaktadır.

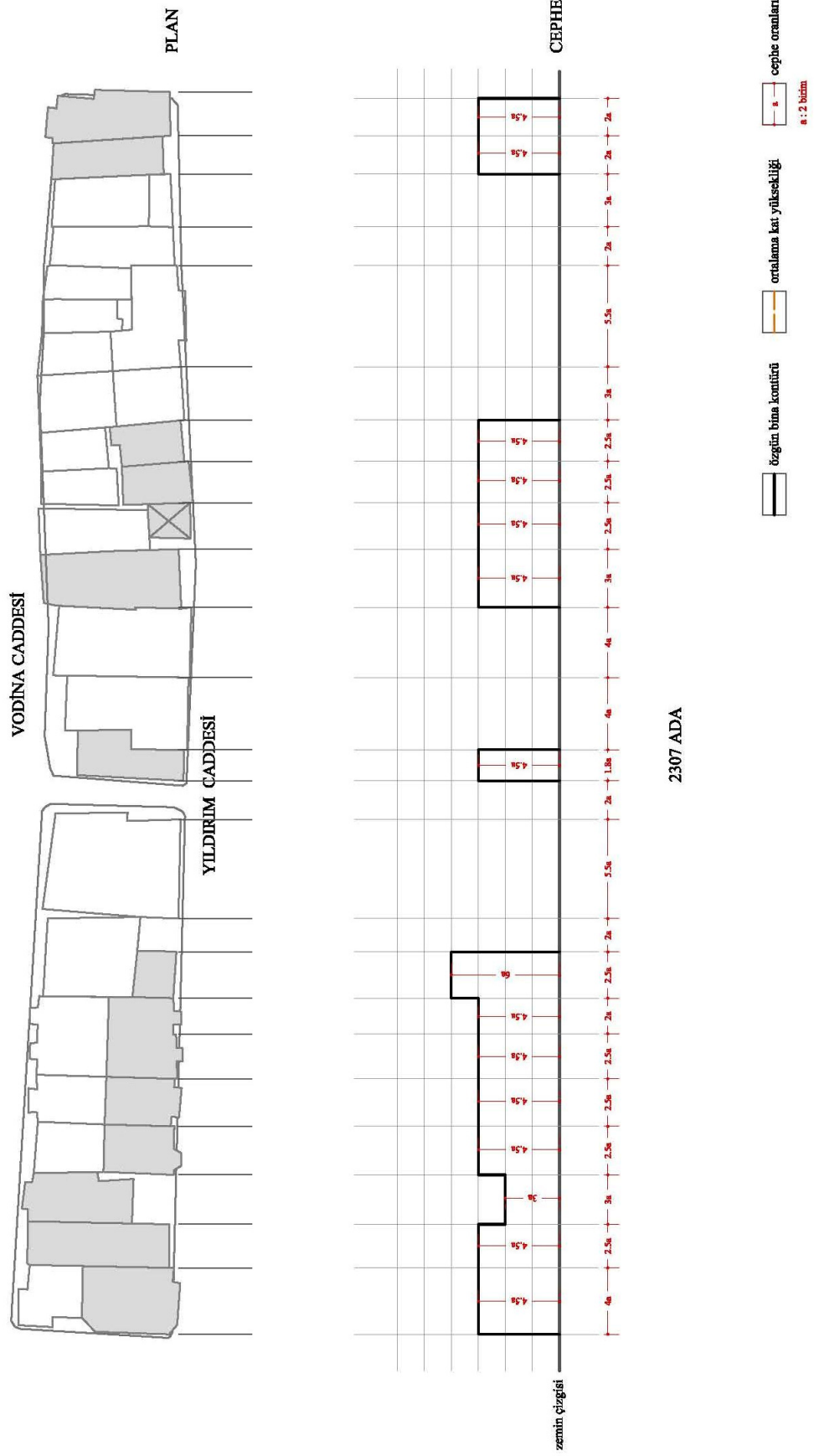
Şekil 5.20 Vodina Caddesi'nden görünüş, 2307 numaralı ada

Adanın Vodina Caddesine bakan tarafında yapılan incelemeye göre (Şekil5.21), caddeye cephesi olan tescilli yapıların % 37'sinin cephe genişliği 2a (4m) iken %32'sinin genişliği 2.5a'dır. Yine bu tescilli yapıların % 84'ünün yüksekliği 4.5a'dır (9m).

Adanın Yıldırım Caddesine bakan tarafında yapılan incelemeye göre ise (Şekil5.22), caddeye cephesi olan tescilli yapıların % 78'inin cephe genişliği 2.5a'dır. Adadaki tescilli yapıların % 88'i 4.5a (9m) yüksekliğindedir.

Şekil 5.21 2307 numaralı ada, Vodina Caddesi cephe oranlarını gösteren çizim (a: 2m)

Şekil 5.22 2307 numaralı ada, Yıldırım Caddesi cephe oranlarını gösteren çizim (a: 2m)

2308, 2299 ve 2300 Numaralı Adalar

Her üç yapı adası da, Vodina ve Yıldırım Caddeleri arasında yer almaktadır. Yapı adalarında her iki caddeye de cephesi olan tescilli yapılar (SMÖ) bulunmaktadır (Şekil5.23 ve Şekil5.24). Bu nedenle her iki cadde için de ayrı analizler yapılmıştır.

Şekil 5.23 Vodina Caddesi'nden görünüş

Şekil 5.24 Yıldırım Caddesi'nden görünüş

Her üç adanın Vodina Caddesine bakan tarafında yapılan incelemeye göre (Şekil5.25), caddeye cephesi olan tescilli yapıların % 25'inin cephe genişliği 2.5a'dır (4 m). Geri kalanlar ise değişik boyutlarda dağılmaktadır (2a, 3a gibi). Adadaki tescilli yapıların % 58'i 4.5a (9 m) iken % 25'i 6a (12 m) yüksekliğindedir.

Adaların Yıldırım Caddesine bakan tarafında yapılan incelemeye göre ise (Şekil5.26), caddeye cephesi olan tescilli yapıların %27'sinin cephe genişliği 2.5a'dır (4 m). Geri kalanlar ise değişik boyutlarda dağılmaktadır (2a, 3a gibi). Adadaki tescilli yapıların % 91'i 4.5a (9 m) yüksekliğindedir.

Şekil 5.25 2308, 2299 ve 2300 numaralı adalar, Vodina Caddesi cephe oranlarını gösteren çizim (a: 2m)

Şekil 5.26 2308, 2299 ve 2300 numaralı adalar, Yıldırım Caddesi cephe oranlarını gösteren çizim (a: 2m)

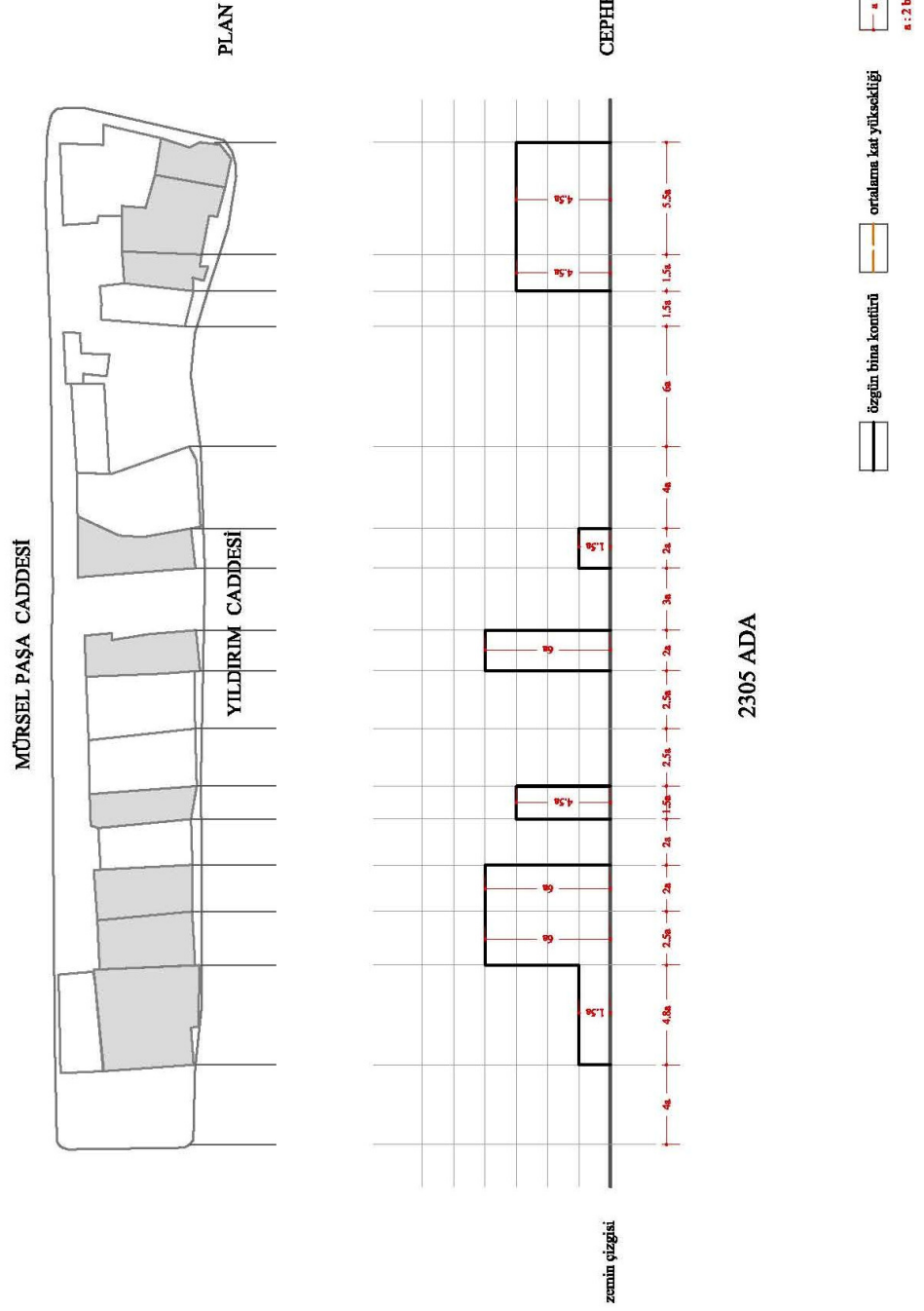
2305 Numaralı Ada

Ada, Yıldırım ve Mürsel Paşa Caddeleri arasında yer almaktadır (Şekil5.27).

Şekil 5.27 Yıldırım Caddesi, 2305 ada

Adanın Yıldırım Caddesi'ne bakan tarafında yapılan incelemeye göre (Şekil5.28), caddeye cephesi olan tescilli yapıların %38'inin cephe genişliği 2a'dır (4m). Geri kalanlar ise değişik boyutlarda dağılmaktadır (2.5a, 3a gibi). Adadaki tescilli yapıların % 38'i 4.5a (9m) iken yine %38'i 6a (12m) yüksekliğindedir.

Şekil 5.28 2305 numaralı ada, cephe oranlarını gösteren çizim (a: 2m)

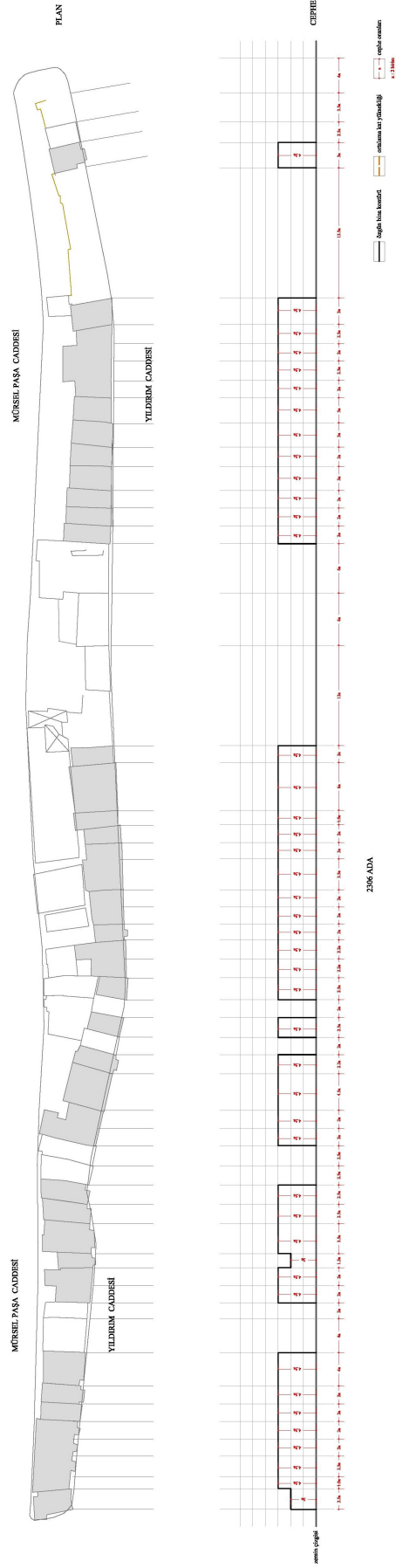
2306 Numaralı Ada

Ada, Yıldırım ve Mürsel Paşa Caddeleri arasında yer almaktadır (Şekil5.29).

Şekil 5.29 Yıldırım Caddesi, 2306 ada

Adanın Yıldırım Caddesine bakan tarafında yapılan incelemeye göre (Şekil5.30), caddeye cephesi olan SMÖ yapıların % 60'ının cephe genişliği 2a (4m) iken %18'sinin genişliği 2.5a'dır. Adadaki tescilli yapıların % 95'i 4.5a (9m) yüksekliğindedir.

Şekil 5.30 2306 numaralı ada, cephe oranlarını gösteren çizim (a: 2m)

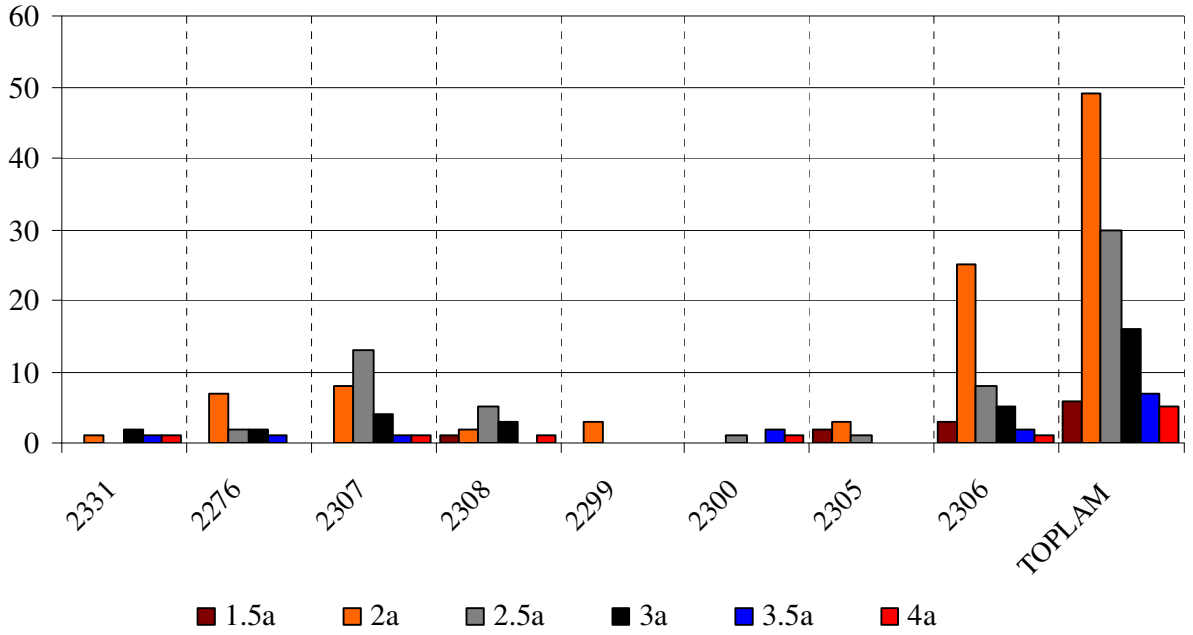
Cephe Oranları Analizi Sonuçları

Eski Haritalarda (1929 tarihli Pervititch Haritası, 1908 tarihli Alman Mavisi Haritası) çalışma alanında seçilen 8 adet adanın (2276, 2299, 2300, 2305, 2306, 2307, 2308 ve 2331 numaralı adalar) büyük bir bölümünde dar parsellere oturan 2, 3 katlı, bazı yerlerde ise 4 katlı yapılar görülmektedir. Bu yapıların büyük bir kısmı sıra evlerden oluşmaktadır. Evler dar ve uzun sokaklar boyunca uzanan dar cephelere sahiptir. Pervititch Haritası'nda görülen evlerin büyük kısmı günümüze ulaşmıştır. Dolayısıyla yapıların cephe oranları da özgünlüğünü büyük oranda korumaktadır. Günümüze ulaşmayan bazı yapıların parselleri bugün bazı yerlerde boş olmakla birlikte, bazı yerlerde ise bu parsellere tarihi dokuya zarar verecek nitelikte yapıların yapıldığı gözlenmiştir.

Seçilen 8 adet yapı adasında yapılan cephe analizlerinden çıkan sonuca göre, tescilli yapıların yüksekliklerinin adalara göre dağılımı Şekil5.31'deki tabloda ve Şekil5.32'deki grafikte görülmektedir. Çalışma alanındaki tescilli yapıların (SMÖ) %81'i 4.5a (9m) yüksekliğindedir.

ADA NO	1.5a	2a	2.5a	3a	3.5a	4a	4.5a	5a-6a	TOPLAM
2331		1		2	1	1			5
2276		7	2	2	1				12
2307		8	13	4	1	1		1	28
2308	1	2	5	3		1	1		13
2299		3					1	1	5
2300			1		2	1	1		5
2305	2	3	1					2	8
2306	3	25	8	5	2	1			44
TOPLAM	6	49	30	16	7	5	3	4	120

Şekil 5.31 Tescilli yapı yüksekliklerinin adalara göre dağılım tablosu (a: 2m)

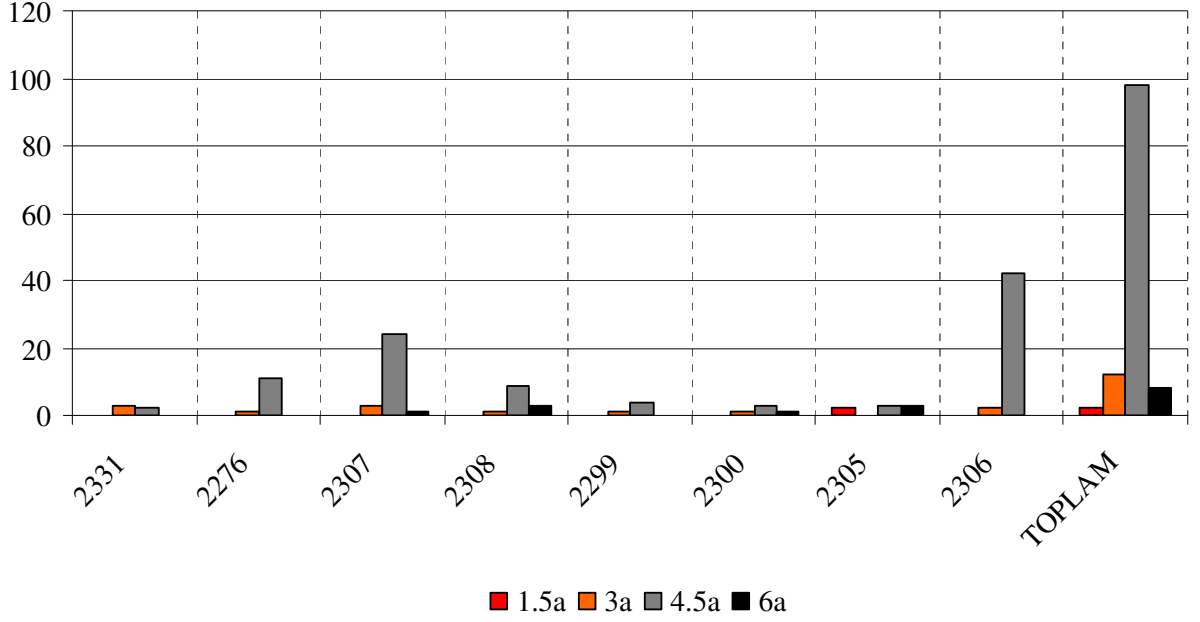
Şekil 5.32 Tescilli yapı yüksekliklerinin adalara göre dağılım grafiği (a: 2m)

Buna göre bölgedeki tescilli yapıların yüksekliği özgünlüğünü büyük oranda korumakla birlikte, bazı yerlerde yapılara özgün yapıyı bozan ek katların yapıldığı görülmektedir. Yapılan bu ek katlarla beraber, özgün halinde 2–3 katlı olan tescilli yapıların 4, 5 bazen de 6 kata kadar çıktığı gözlemlenmiştir. Bu analiz yapılırken, tescilli yapıların tescilli yapıya uymayan eklerinden arındırıldıktan sonraki özgün yükseklikleri kullanılmıştır.

Analiz sonuçlarına göre, tescilli yapıların cephe genişliklerinin adalara göre dağılımı Şekil5.33'deki tabloda ve Şekil5.34'deki grafikte görülmektedir.

	1.5a	3a	4.5a	6a	TOPLAM
2331		3	2		5
2276		1	11		12
2307		3	24	1	28
2308		1	9	3	13
2299		1	4		5
2300		1	3	1	5
2305	2		3	3	8
2306		2	42		44
TOPLAM					120

Şekil 5.33 Tescilli yapı cephe genişliklerinin adalara göre dağılım tablosu (a: 2m)

Şekil 5.34 Tescilli yapı cephe genişliklerinin adalara göre dağılım grafiği (a: 2m)

Çalışma alanındaki tescilli yapıların %41'inin cephe genişliğinin 2a (4m), %25'inin cephe genişliğinin ise 2.5a (5m) olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre seçilen bölgenin; dar parsellere oturan, alçak katlı (2 – 3) ve denize/manzaraya yönelmiş yapılardan oluştuğu görülmektedir.

5.1.3.2 Cumba (Çıkma) Biçimleri Analizi

Cumba (çıkma) biçimleri analizinde, bölgeye karakteristik bir özellik ve tarihi bir doku kazandıran tescilli yapıların (SMÖ) cumba (çıkma) biçimlenişi incelenmiş ve seçilen alandaki cumba tipolojisi belirlenmiştir (Şekil5.56).

Dar parsellere oturan dar cepheli yapılarda, cephe boyutlarına göre değişen cumbalar görülmektedir. Cumba biçimleri ve boyutları, yapının ara parselde veya köşe parselde yer almasına göre de değişiklik göstermektedir.

Analizde, seçilen 8 adet yapı adasında yer alan tescilli yapıların cumba biçimleri ve cumbanın cephede bulunduğu yer incelenmiştir. Analizin ifadesi için cephe oranları analizinde kullanılan çizimler kullanılmıştır (Şekil5.7).

2331 ve 2276 Numaralı Adalar

Şekil5.37'de yapı adalarındaki tescilli yapıların mevcut bina izi, özgün bina izi ve cumbaları gösterilmiştir. Yapılan analizlere göre, 2331 numaralı yapı adasındaki tescilli yapıların %80'i

(4 tane) cumbalıdır. Bu cumbalı yapıların da %75'inde tek katlı cumba bulunmakta ve bu cumbalar binanın 1. katında (zemin üstü) yer almaktadır (Şekil5.35). Köşe parselde bulunan binada iki cepheyi saran ve üç kat boyunca devam eden cumba bulunmaktadır.

2276 numaralı yapı adasındaki tescilli yapıların % 77'si (10 tane) cumbalıdır. Bu yapıların 3 tanesinde tek katlı cumba, 6 tanesinde ise 2 katlı cumba bulunmaktadır (Şekil5.36). Cumbaların çoğu binanın 1. katından başlamaktadır.

Şekil 5.35 Tek katlı cumba örneği, 2331

Şekil 5.36 İki katlı cumba örneği, 2276

Şekil 5.37 2331 ve 2276 numaralı adaların cumba biçimlerini gösteren çizim

2307 Numaralı Ada

2307 numaralı adanın seçilen iki cadde arasında yer alması nedeniyle her iki caddeye bakan yapı cepheleri incelenmiştir. Şekil5.40'ta Vodina Caddesi'ne, Şekil5.41'de ise Yıldırım Caddesi'ne cephesi olan tescilli yapıların mevcut bina izi, özgün bina izi ve cumbaları gösterilmiştir.

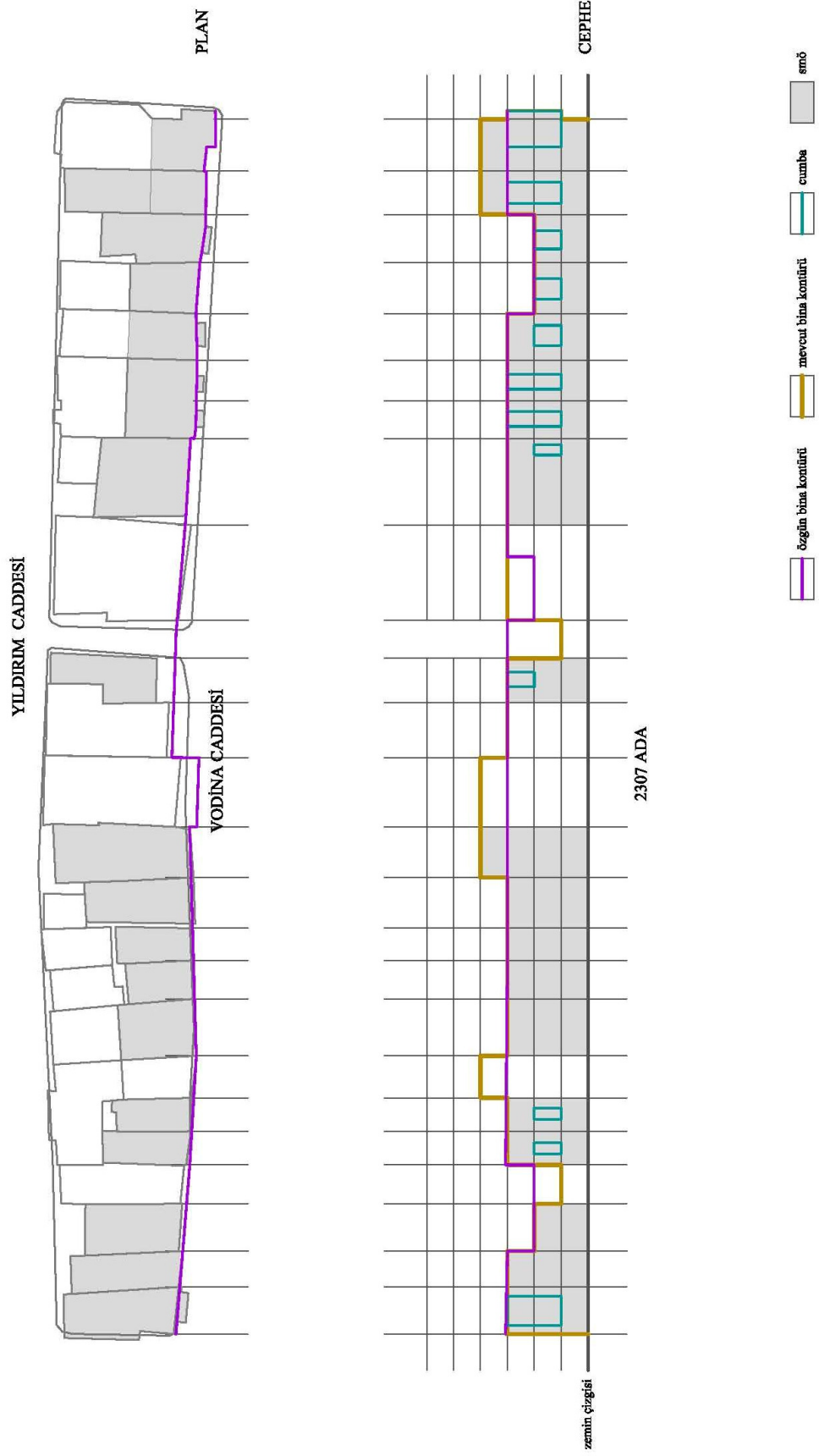
Yapılan analizlere göre, adadaki tescilli yapıların %68'i (19 tane) cumbalıdır. Bu cumbalı yapıların da %53'ünde tek katlı cumba, %42'sinde ise iki katlı cumba bulunmaktadır (Şekil5.38 ve Şekil5.39). Cumbaların büyük bir kısmı zemin kat üstünden (1.kat) başlamaktadır.

Şekil 5.38 İki katlı cumba örneği, 2307 ada

Şekil 5.39 Tek katlı cumba örneği, 2307 ada

Şekil 5.40 2307 numaralı adanın cumba biçimlerini gösteren çizim, Vodina Caddesi

Şekil 5.41 2307 numaralı adanın cumba biçimlerini gösteren çizim, Yıldırım Caddesi

2308, 2299 ve 2300 Numaralı Adalar

Her üç adanın da seçilen iki cadde arasında yer alması nedeniyle, Şekil5.44'te Vodina Caddesi'ne, Şekil5.45'te ise Yıldırım Caddesi'ne cephesi olan tescilli yapıların cumba analizleri gösterilmiştir.

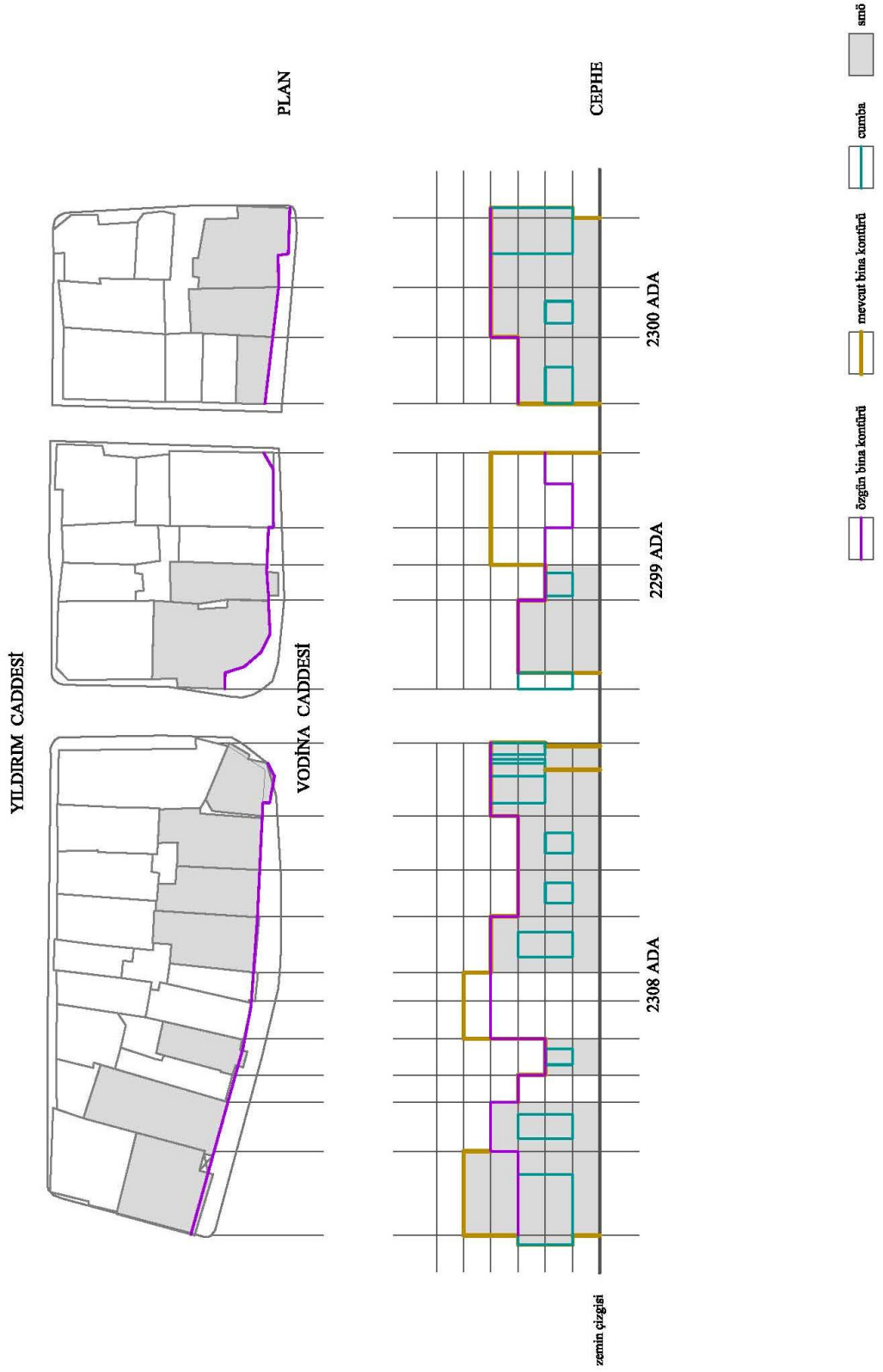
Çizimde, adadaki tescilli yapıların tamamının cumbalı olduğu görülmektedir. Cumbaların %53'ü tek katlı, %42'si iki katlı ve %5'i üç katlıdır (Şekil5.42 ve Şekil5.43).

Şekil 5.42 1 katlı cumba örnekleri, 2308 ada

Şekil 5.43 2 katlı cumba örnekleri, 2299 ada

Ara parsellerde cumbalar genellikle cephenin ortasında yer almaktadır. Köşe parsellerde ise bazı yerlerde ara parsellerdekine benzer biçim görülürken, bazı yerlerde yapının iki cephesini saran ve odanın dışarı çıkarıldığı cumba biçimleri görülmektedir.

Şekil 5.44 2308, 2299 ve 2300 numaralı adaların cumba biçimlerini gösteren çizim, Vodina Caddesi

Şekil 5.45 2308, 2299 ve 2300 numaralı adaların cumba biçimlerini gösteren çizim, Yıldırım Caddesi

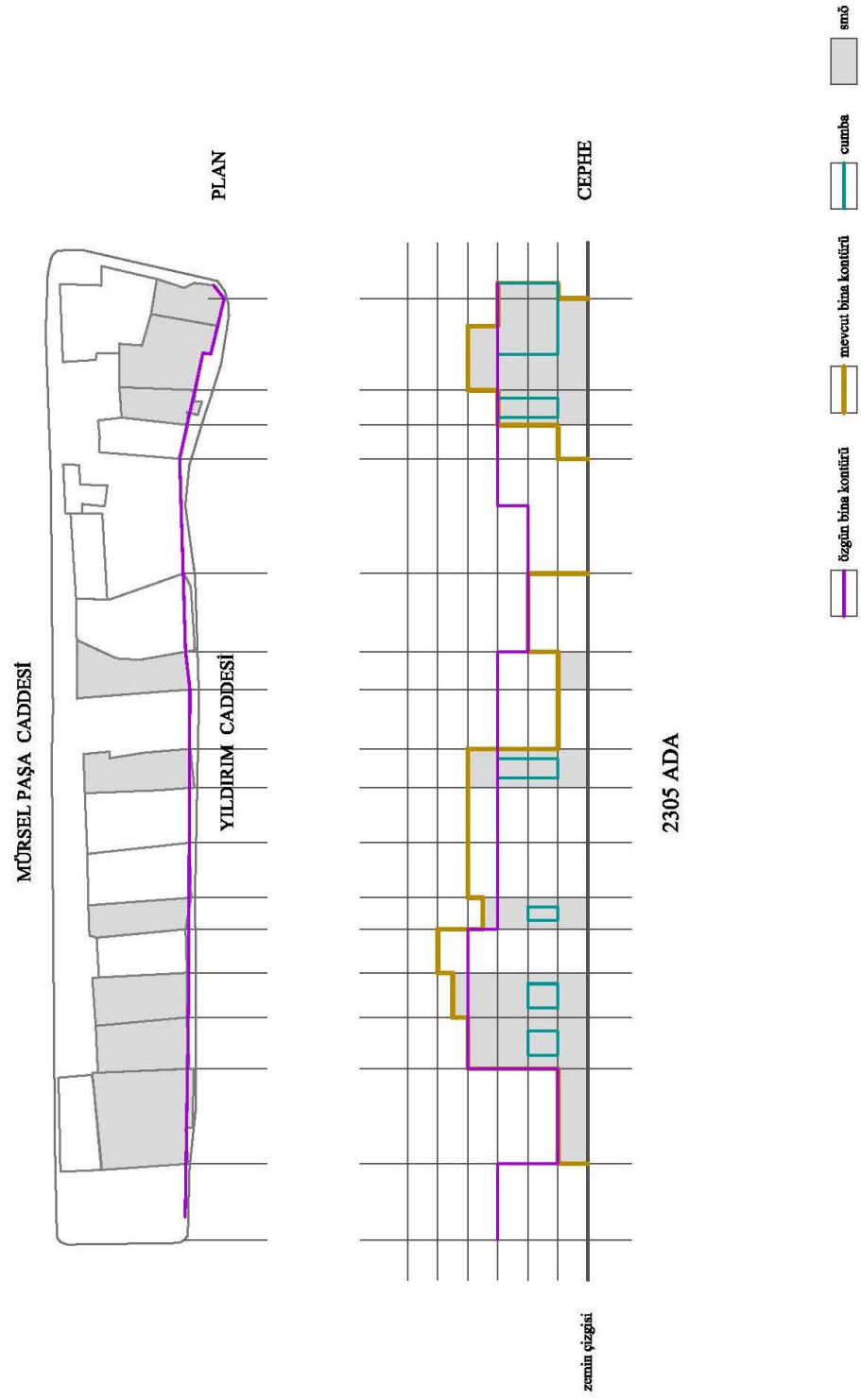
2305 Numaralı Ada

Şekil5.47’de yapı adasındaki tescilli yapıların cumba analizi gösterilmiştir. Analizde, adadaki tescilli yapıların %75’inin (6 tane) cumbalı olduğu görülmektedir. Bu yapıların da %43’ünde tek katlı cumba bulunmakta iken, %57’sinde iki katlı cumba bulunmaktadır (Şekil5.46).

Adada yer alan köşe parsellerden birinde, yapının iki cephesini saran ve odanın tamamen dışarı çıktığı cumba biçimi görülmektedir.

Şekil 5.46 Tek katlı cumba örnekleri, 2305 ada

Şekil 5.47 2305 numaralı adanın cumba biçimlerini gösteren çizim

2306 Numaralı Ada

Şekil5.49'da yapı adasındaki tescilli yapıların mevcut bina izi, özgün bina izi ve cumbaları gösterilmiştir.

2306 numaralı ada, diğer adalara göre oldukça uzundur. Mürsel Paşa ve Yıldırım Caddeleri boyunca uzanan sıra evlerin hemen hepsinin cumbası mevcuttur (%90). Yapılan analizlerde yapıların %75'inde tek katlı cumba bulunmakta ve bu cumbalar binanın 1. katında yer almaktadır (Şekil5.48). Geri kalan % 22,5'inde 2 katlı cumba bulunmakta iken, binalardan bir tanesinin cumbası 2. katta bulunmaktadır.

Şekil 5.48 Tek ve iki katlı cumba örnekleri, 2306 ada

Şekil 5.49 2306 numaralı adanın cumba biçimlerini gösteren çizim

Cumba (Çıkma) Biçimleri Analizi Sonuçları

Bu analizde, çalışma alanında seçilen 8 adet adada (2276, 2299, 2300, 2305, 2306, 2307, 2308 ve 2331 numaralı adalar) yer alan ve Vodina ile Yıldırım Caddeleri'ne cephesi olan tescilli yapıların cumba (çıkma) biçimleri, yükseklikleri ve cephede buldukları yerler incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda çalışma alanındaki cumba (çıkma) tipolojisi belirlenmiştir (Şekil5.56). Analizler tüm adalarda ayrı ayrı yapıldıktan sonra sonuçlar toplanmış ve bu toplu sonuçlar grafiklerle ifade edilmiştir.

Cumbalar 3 başlıkta incelenmiştir:

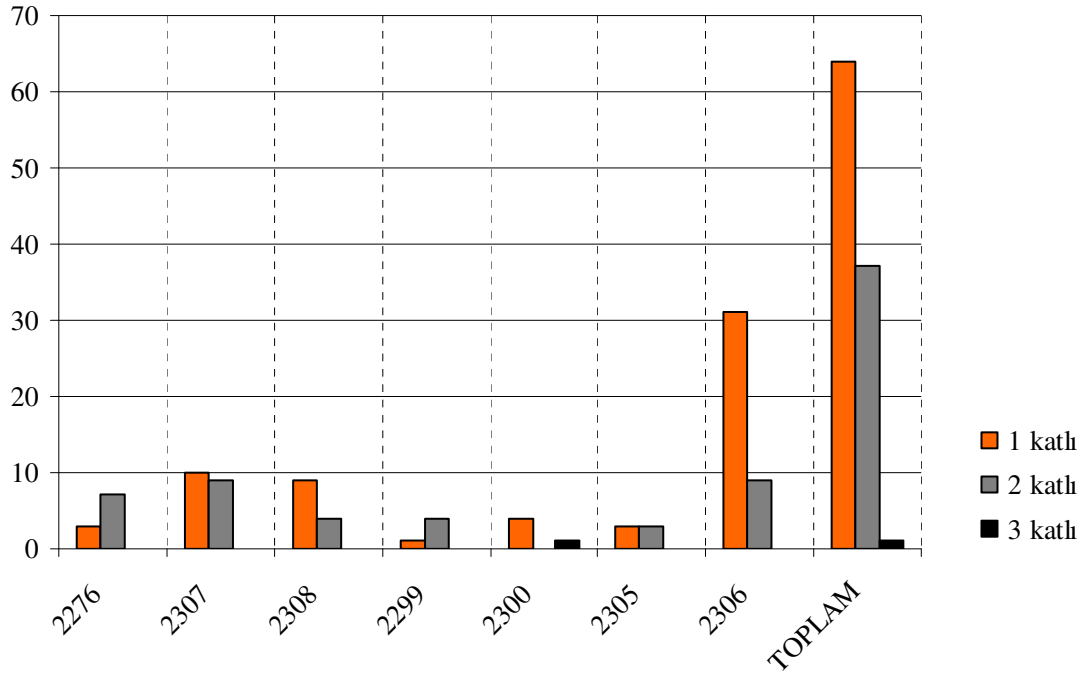
- Cumba yüksekliği
- Cumbanın başladığı/bulunduğu kat
- Cumbanın cephede bulunduğu yer

Seçilen 8 adet yapı adasında yapılan analizlerden çıkan sonuçlara göre, çalışma alanındaki tescilli yapıların (SMÖ) %75'i cumbalıdır (102 adet tescilli yapı).

Cumba yüksekliği analizinin sonuçlarına göre; bölgedeki cumbaların büyük bir kısmı tek katlıdır. Cumba yükseklerinin adalara göre dağılımı Şekil5.50'deki tabloda ve Şekil5.51'deki grafikte görülmektedir. İncelenen cumbaların %62'si 1 katlı, %34'ü 2 katlı, %4'ü ise 3 katlıdır.

ADA NO	1 KATLI	2 KATLI	3 KATLI	TOPLAM
2331	3	1		4
2276	3	7		10
2307	10	9		19
2308	9	4		13
2299	1	4		5
2300	4		1	5
2305	3	3		6
2306	31	9		40
TOPLAM	64	37	1	102

Şekil 5.50 Cumba yüksekliklerinin adalara göre dağılım tablosu

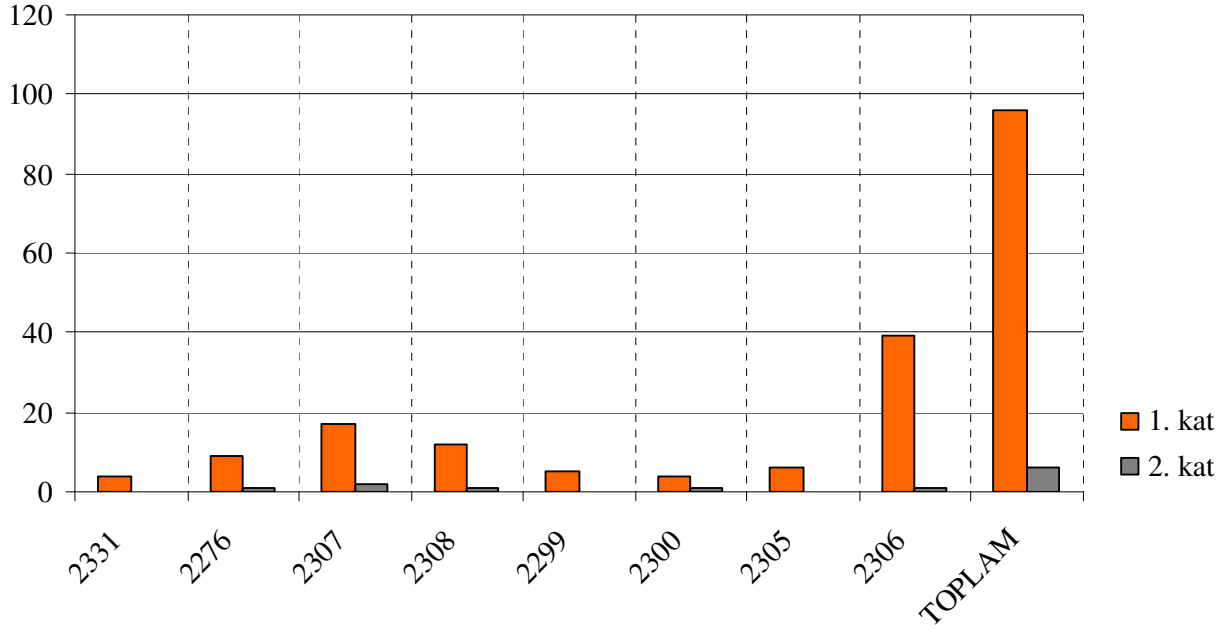

Şekil 5.51 Cumba yüksekliklerinin adalara göre dağılım grafiği

Cumbanın başladığı/bulunduğu katın belirlendiği analizin sonuçlarına göre; bölgedeki cumbaların büyük bir kısmı 1.katta (zemin üstü) yer almakta veya 1. kattan başlamaktadır. Cumbanın başladığı/bulunduğu katın adalara göre dağılımı Şekil5.52'deki tabloda ve Şekil5.53'teki grafikte görülmektedir. İncelenen cumbaların %94'ü 1.katta, %6'sı ise 2.kattadır.

ADA NO	1. KAT	2. KAT	TOPLAM
2331	4		4
2276	9	1	10
2307	17	2	19
2308	12	1	13
2299	5		5
2300	4	1	5
2305	6		6
2306	39	1	40
TOPLAM	96	6	102

Şekil 5.52 Cumbanın başladığı/bulunduğu katın adalara göre dağılım tablosu

Şekil 5.53 Cumbanın başladığı/bulunduğu katın adalara göre dağılım grafiği

Cumbanın cephede bulunduğu yerin incelendiği analizde 5 farklı yer belirlenmiştir.

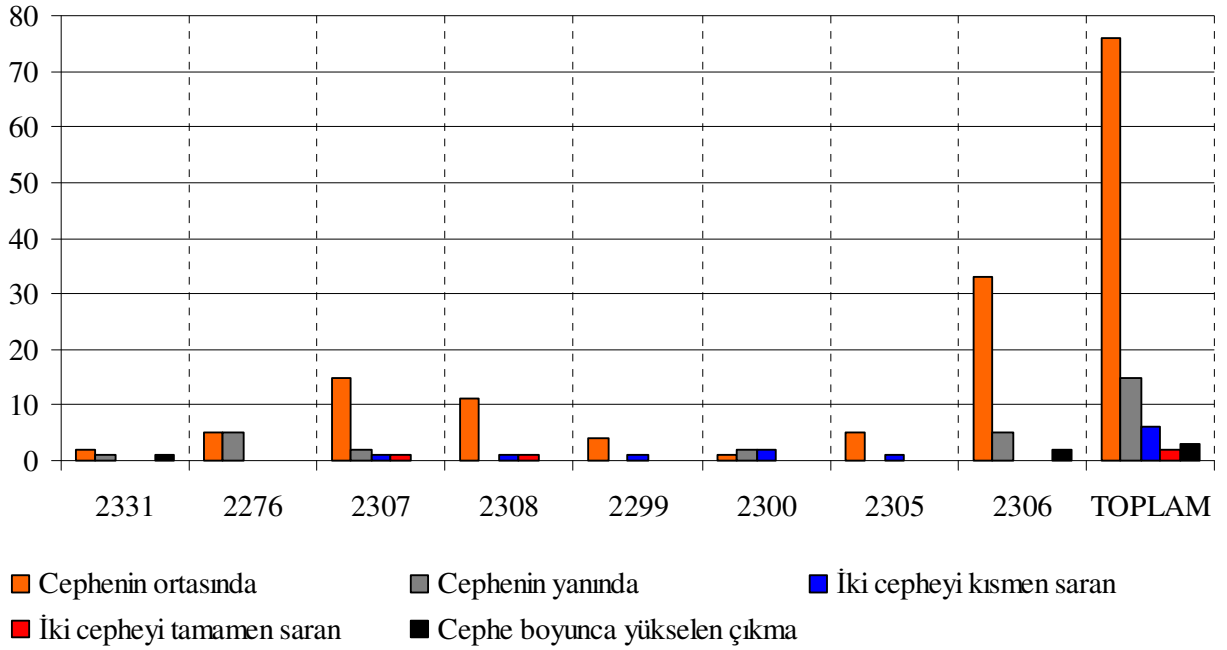
Bunlar;

- Cumba cephenin ortasında
- Cumba cephenin yanında
- İki cepheyi kısmen saran cumba
- İki cepheyi tamamen saran cumba
- Cephe boyunca yükselen ve çıkan cumba

Analizin sonuçlarına göre; bölgedeki cumbaların büyük bir kısmı cephenin ortasında yer almaktadır. Cumbanın cephede bulunduğu yerin adalara göre dağılımı Şekil5.54'teki tabloda ve Şekil5.55'teki grafikte görülmektedir. İncelenen cumbaların %73'ü cephenin ortasında, %15'i cephenin sağ ya da sol tarafında yer almaktadır.

ADA NO	Cephenin ortasında	Cephenin yanında	İki cepheyi kısmen saran	İki cepheyi tamamen saran	Cephe boyunca yükselen çıkma	TOPLAM
2331	2	1			1	4
2276	5	5				10
2307	15	2	1	1		19
2308	11		1	1		13
2299	4		1			5
2300	1	2	2			5
2305	5		1			6
2306	33	5			2	40
TOPLAM	76	15	6	2	3	102

Şekil 5.54 Cumbanın cephede bulunduğu yerin adalara göre dağılım tablosu

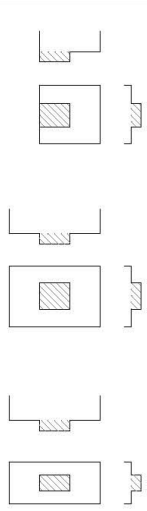
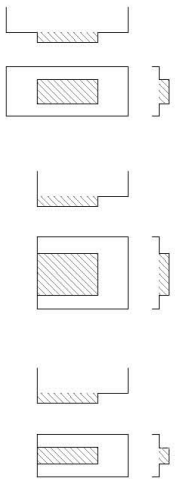

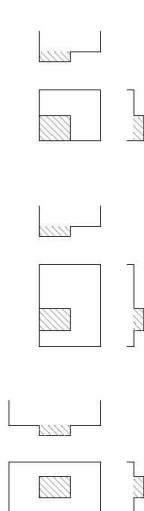
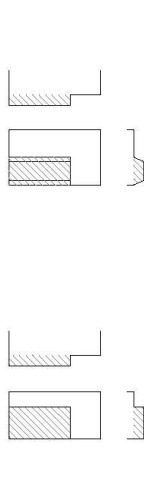
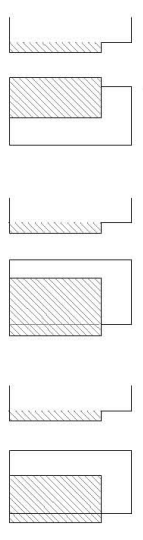
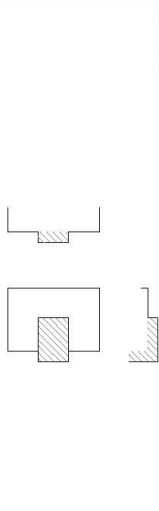
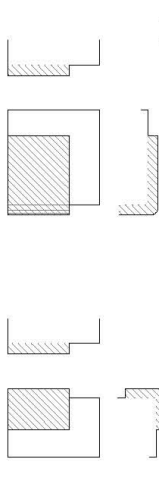
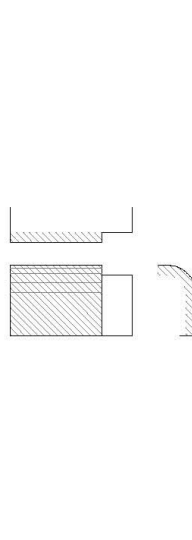

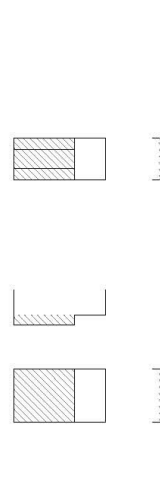

Şekil 5.55 Cumbanın cephede bulunduğu yerin adalara göre dağılım grafiği

Her 3 analiz sonuçları (cumba yüksekliği, cumbanın başladığı/bulunduğu kat, cumbanın cephede bulunduğu yer) birleştirilerek çalışma alanındaki cumba tipolojisi belirlenmiştir (Şekil5.56). Buna göre, ara parsellere oturan tescilli yapılarda cumbalar çoğunlukla cephenin ortasında yer alır ve iki tarafında pencereler bulunur. Genellikle bir kat yüksekliğinde olan cumbalar bazı yerlerde iki kat boyunca devam eder.

Köşe parsellerde ise 2 tip çıkmaya rastlanır. Birincisi ara parsellerde yer alan yapılarıdaki cumbaların benzeri olan, odanın ortasında yer alan tek, iki ya da üç katlı cumbalardır. İkincisi ise iki cepheyi de kısmen ya da tamamen saran ve odanın tamamen dışarı çıktığı cumbalardır.

Ayrıca cumba oranları, cephe boyutlarına göre değişiklik göstermektedir. Dar parsellere oturan dar cepheli yapılarda, dar cumbalar görülmekteyken, daha nadir rastlanan geniş parsellerde yer alan geniş cepheli yapılarda cephe oranlarına uygun geniş cumbalar görülmektedir.

VODİNA VE YILDIRIM CADDELERİNE CEPHESİ OLAN 135 ADET TESCİLLİ YAPININ CUMBA TİPOLOJİSİ				
CEMBA CEPHENİN ORTASINDA	TEK KATLI Toplam: 53	İKİ KATLI Toplam: 22	ÜÇ KATLI Toplam: 102	
CUMBA CEPHENİN YANINDA	 Toplam: 10	 Toplam: 5	 Toplam: 3	
İKİ CEPHEYLİ KİSMEN SARAN CUMBA	 Toplam: 1	 Toplam: 5	 Toplam: 1	
İKİ CEPHEYLİ TAMAMEN SARAN CUMBA				
CEPHE BOYUNCA YÜKSELEN CUMBA	 Toplam: 2	 Toplam: 2		
TOPLAM: 102 adet cumba; tescilli yapı				

Şekil 5.56 Çalışma alanındaki cumba tipolojisi

5.1.3.3 Doluluk-Boşluk Analizi

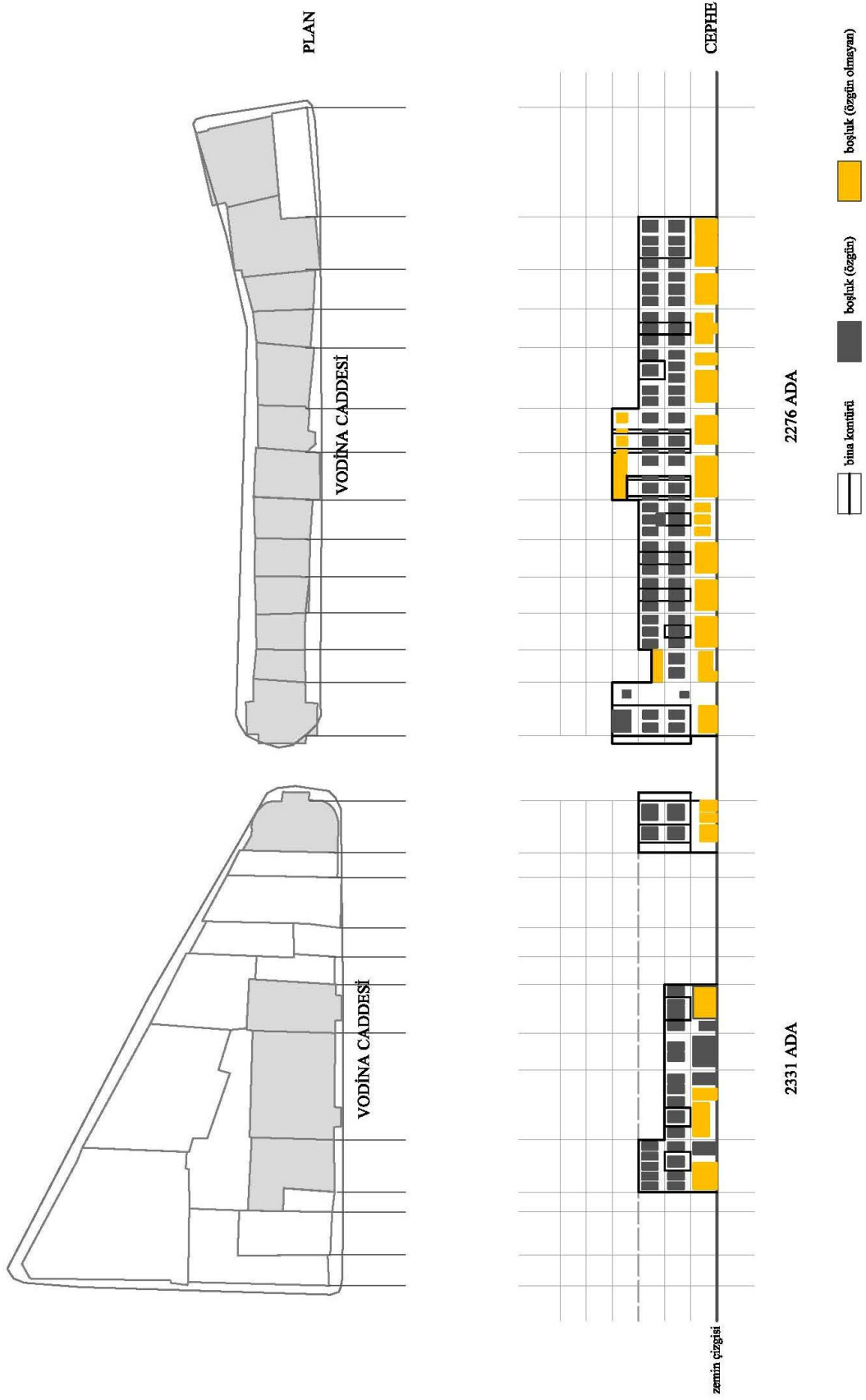
Doluluk – boşluk analizinde, bölgeye karakteristik bir özellik ve tarihi bir doku kazandıran ve seçilen 8 adet yapı adasında yer alan tescilli yapıların (SMÖ) ön cephelerindeki kapı ve pencere düzenleri ile oranları incelenmiştir.

2331 ve 2276 Numaralı Adalar

Şekil5.57’de yapı adalarındaki tescilli yapıların mevcut bina izi ile özgün ve özgün olmayan boşluklar gösterilmiştir.

Yapılan analizlere göre, 2331 numaralı yapı adasında bina girişleri genellikle cephenin sağ ya da sol tarafından yapılmaktadır. Köşe parsellerde ise, çoğunlukla girişler cephenin ortasında yer almaktadır. Pencereler ise cumbaların sağ ve sol tarafına yerleşmiştir, ayrıca cumba üzerinde de, cumba genişliğine göre 1 ya da 2 pencere bulunmaktadır.

2276 numaralı yapı adasında ise yapıların zemin kat boşlukları çoğunlukla özgün değildir. Zemin katlar dükkanlara çevrilmiş olduğundan, bina girişleri genellikle arka cepheden yapılmaktadır. Arka cephede ise kapılar, cephenin sağ ya da sol tarafında yer almaktadır. Cephede, parsel genişliğine göre değişmekle beraber, her katta 3’er pencere yer almaktadır. Binanın birinci katında 2 pencere cumbaların sağ ve sol tarafına yerleşmişken, diğer pencere cumba üzerinde bulunmaktadır.

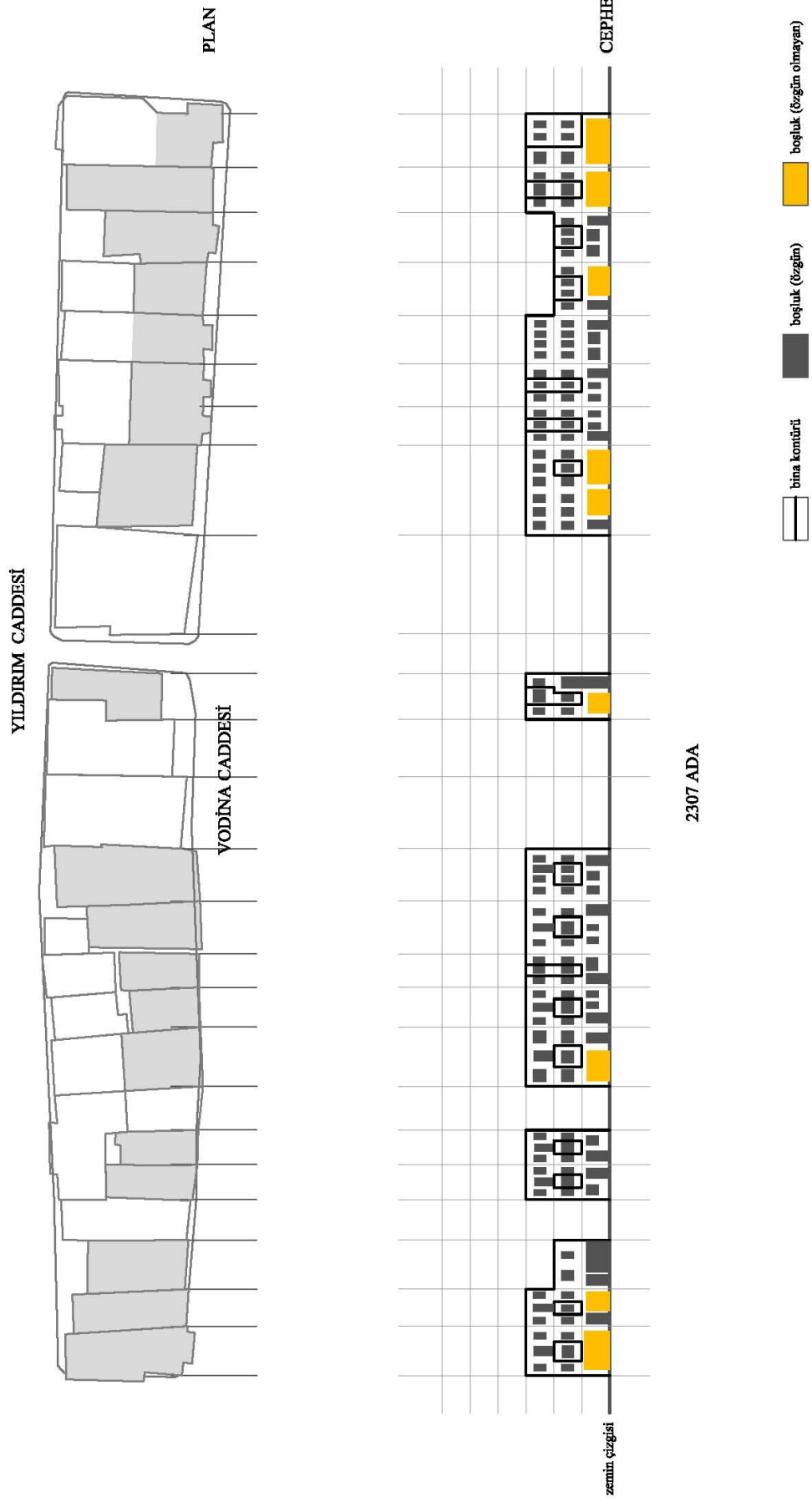

Şekil 5.57 2331 ve 2276 numaralı adaların doluluk-boşluk analizini gösteren çizim

2307 Numaralı Ada

2307 numaralı adanın seçilen iki cadde arasında yer alması nedeniyle her iki caddeye bakan yapı cepheleri incelenmiştir. Şekil5.58'de Vodina Caddesi'ne, Şekil5.59'da ise Yıldırım Caddesi'ne cephesi olan tescilli yapıların doluluk – boşluk oranları gösterilmiştir.

Yapılan analizlere göre, adada yer alan binaların girişleri cephenin sağ ya da sol tarafından yer almaktadır. Binaların bir kısmında zemin katlar dükkana çevrildiğinden, binalar kısmen özgünlüğünü yitirmiştir. Cephede, parsel genişliğine göre değişmekle beraber (daha geniş parsellerde her katta 4'er pencere), her katta 3'er pencere yer almaktadır. Binanın birinci katında 2 pencere cumbaların sağ ve sol tarafına yerleşmişken, diğer pencere cumba üzerinde bulunmaktadır.

Şekil 5.58 2307 numaralı ada, doluluk-boşluk analizini gösteren çizim, Vodina Caddesi

Şekil 5.59 2307 numaralı ada, doluluk-boşluk analizini gösteren çizim, Yıldırım Caddesi

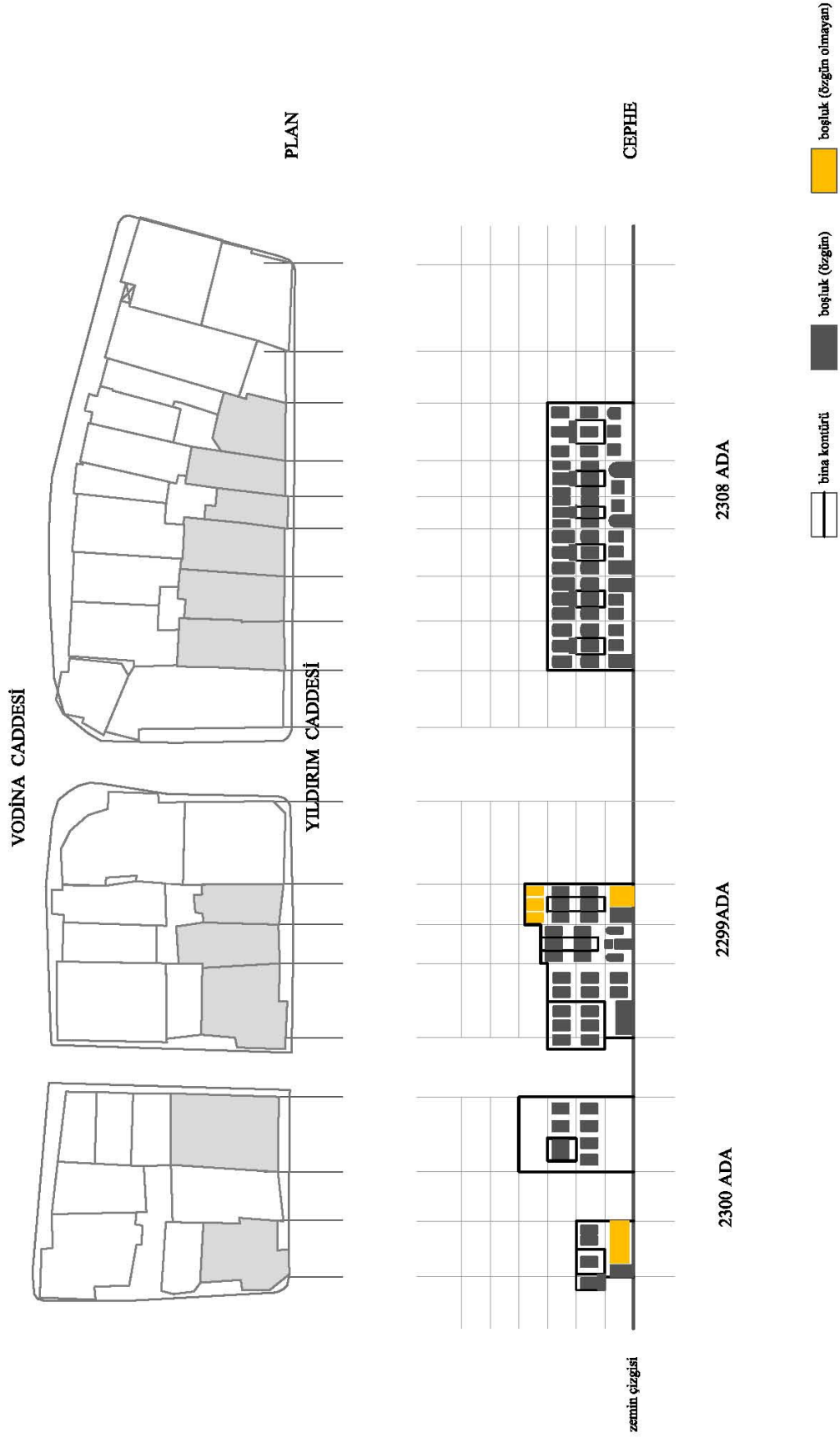
2308, 2299 ve 2300 Numaralı Adalar

Her üç adanın da seçilen iki cadde arasında yer alması nedeniyle, Şekil5.60'ta Vodina Caddesi'ne, Şekil5.61'de ise Yıldırım Caddesi'ne cephesi olan tescilli yapıların doluluk – boşluk oranları gösterilmiştir.

Yapılan analizlere göre, üç adada yer alan binaların girişleri genellikle cephenin sağ ya da sol tarafından yer almaktadır. Yalnızca bir binada girişin ortada olduğu görülmektedir. Binaların bir kısmında zemin katlar dükkana çevrildiğinden, binalar kısmen özgünlüğünü yitirmiştir. Bazı binalarda ise ek katlar yapılarak, binaların doluluk – boşluk oranları değiştirilmiştir. Cephede, parsel genişliğine göre değişmekle beraber (daha geniş parsellerde her katta 4'er pencere), her katta 3'er pencere yer almaktadır. Binanın birinci katında 2 pencere cumbaların sağ ve sol tarafına yerleşmişken, diğer pencere cumba üzerinde bulunmaktadır. Köşe parsellerde yer alan binalar daha geniş olduğundan cephedeki pencere sayısı da artmaktadır (4–5 pencere).

Şekil 5.60 2308, 2299 ve 2300 numaralı adalar, doluluk-boşluk analizini gösteren çizim, Vodina Caddesi

Şekil 5.61 2308, 2299 ve 2300 numaralı adalar, doluluk-boşluk analizini gösteren çizim, Yıldırım Caddesi

2305 Numaralı Ada

Şekil5.62’de yapı adasındaki tescilli yapıların doluluk – boşluk oranları gösterilmiştir.

Yapılan analizlere göre, adada yer alan binaların girişleri cephenin sağında, solunda veya ortasında yer almaktadır. Binaların bir kısmında zemin katlar dükkana çevrildiğinden, binaların zemin katları kısmen özgünlüğünü yitirmiştir.

Cephede, parsel genişliğine göre değişmekle beraber (daha geniş parsellerde her katta 4’er pencere), her katta 3’er pencere yer almaktadır. Binanın birinci katında 2 pencere cumbaların sağ ve sol tarafına yerleşmişken, diğer pencere cumba üzerinde bulunmaktadır. Köşe parsellerde yer alan binalar daha geniş olduğundan cephedeki pencere sayısı da artmaktadır (4–5 pencere).

Şekil 5.62 2305 numaralı ada, doluluk-boşluk analizini gösteren çizim, Yıldırım Caddesi

2306 Numaralı Ada

Şekil5.63'te yapı adasındaki tescilli yapıların doluluk – boşluk oranları gösterilmiştir.

Yapılan analizlere göre, adada yer alan binaların girişleri genellikle cephenin sağ ya da sol tarafından yer almaktadır. Bu adada zemin katların dükkana çevrilmediği görülmektedir. Bu nedenle binaların zemin katları özgünlüğünü yitirmemiştir.

Ada genelinde dar cepheli yapılar çoğunlukta olduğundan genellikle her katta 3'er pencere yer almaktadır. Genellikle, binaların birinci katında ortada bir cumba, cumbanın sağ ve sol tarafında ise birer pencere yer almaktadır. Cumbalarda da pencereler yer almaktadır. Cumba üzerindeki pencereler cumba boyutlarına göre değişmektedir (2, 3 veya 4 adet pencere).

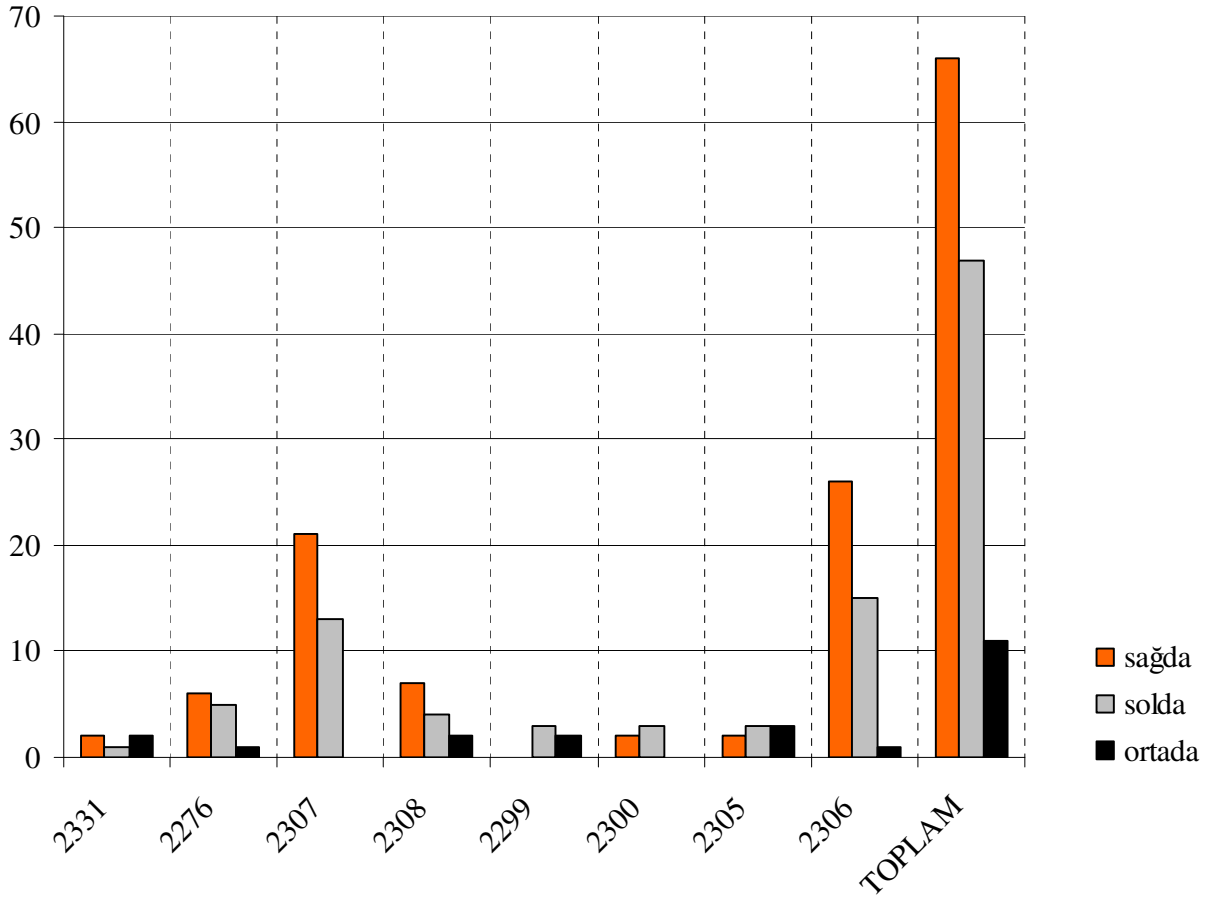
Doluluk – Boşluk Analizi Sonucu

Bu analizde, çalışma alanında seçilen 8 adet adada (2276, 2299, 2300, 2305, 2306, 2307, 2308 ve 2331 numaralı adalar) yer alan ve Vodina ile Yıldırım Caddeleri'ne cephesi olan tescilli yapıların cephe doluluk – boşluk oranları incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda çalışma alanındaki pencere ve kapı düzenleri ile cephede buldukları yerler belirlenmiştir. Analizler tüm adalarda ayrı ayrı yapıldıktan sonra sonuçlar toplanmış ve bu toplu sonuçlar grafikte ifade edilmiştir.

Analizden elde edilen sonuçlara göre, çalışma alanında incelenen bina girişlerinin (kapı) cephede bulunduğu yerin adalara göre dağılımı Şekil5.64'teki tabloda ve Şekil5.65'teki grafikte gösterilmiştir.

ADA NO	SAĞDA	SOLDA	ORTADA	TOPLAM
2331	2	1	2	5
2276	6	5	1	12
2307	21	13		34
2308	7	4	2	13
2299		3	2	5
2300	2	3		5
2305	2	3	3	8
2306	26	15	1	42
TOPLAM	66	47	11	124

Şekil 5.64 Bina giriş yerlerinin (kapı) adalara göre dağım tablosu

Şekil 5.65 Bina giriş yerlerinin (kapı) adalara göre dağım grafiği

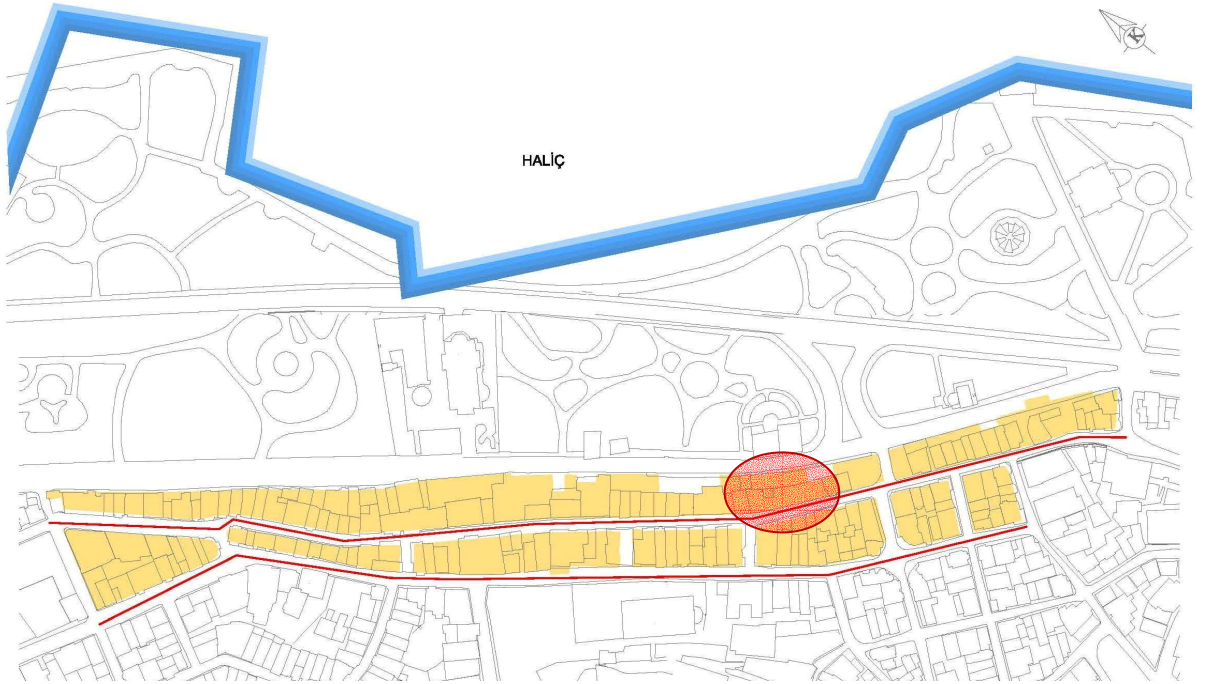
İncelenen binaların %53'ünün girişi cephenin sağında, %38'inin girişi cephenin solunda, %9'unun girişi ise cephenin ortasında yer almaktadır.

Sonuç olarak, çalışma alanındaki binaların kapıları genellikle yol seviyesinden yukarıda yer almakla birlikte, kapılar cephenin ortasında ya da sağ/sol tarafında bulunmaktadır. Kapıların yanda veya ortada olmasına göre pencere yerleri ve boyutları da farklılık göstermektedir. Girişi yandan olan binalarda, zemin katta tek geniş pencere veya 2 dar pencere bulunmaktadır. Girişi ortadan olan binalarda ise kapının iki yanında ince uzun pencereler bulunmaktadır.

6. TARİHİ KENTTE YENİ YAPI TASARIMINDA KULLANILAN ÖLÇÜTLER DOĞRULTUSUNDA FENER'DE TASARIM ÖNERİLERİ

Çalışmanın 5. bölümde Fener Semtindeki Vodina ve Yıldırım Caddelerine cephesi olan 8 adet yapı adasında çeşitli yapısal analizler yapılmıştır (mekan, cephe ve strüktür analizleri). Analizlerin sonuçları ayrı ayrı ortaya konmuş ve çeşitli yöntemlerle ifade edilmiştir. 5. bölümün sonuç kısmında ise tüm bu analizler üst üste konularak toplu bir sonuca varılmış ve çalışma alanının genel mimari karakteri ortaya konulmuştur.

Çalışmanın bu bölümünde; tez konusuna uygun olması, yeni yapı tasarımına elverişli boş parsellerin bulunması ve sahile yakın olması nedeniyle çalışma alanında yer alan 2306 numaralı ada yeni yapı tasarımı için seçilmiştir. 5. bölümde yapılan analizlerin sonuçları ve çalışma alanının mimari karakteri doğrultusunda, 2306 numaralı adadaki 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 numaralı parsellere tasarım önerileri yapılmıştır (Şekil6.1, Şekil6.2 ve Şekil6.3).

Şekil 6.1 Analizlerin yapıldığı yapı adaları ve yeni yapının önerildiği boş parseller

Şekil 6.2 Yeni yapı önerisinin yapıldığı arazi, Mürselpaşa Caddesi'nden

Şekil 6.3 Yeni yapı önerisinin yapıldığı arazi, Yıldırım Caddesi'nden

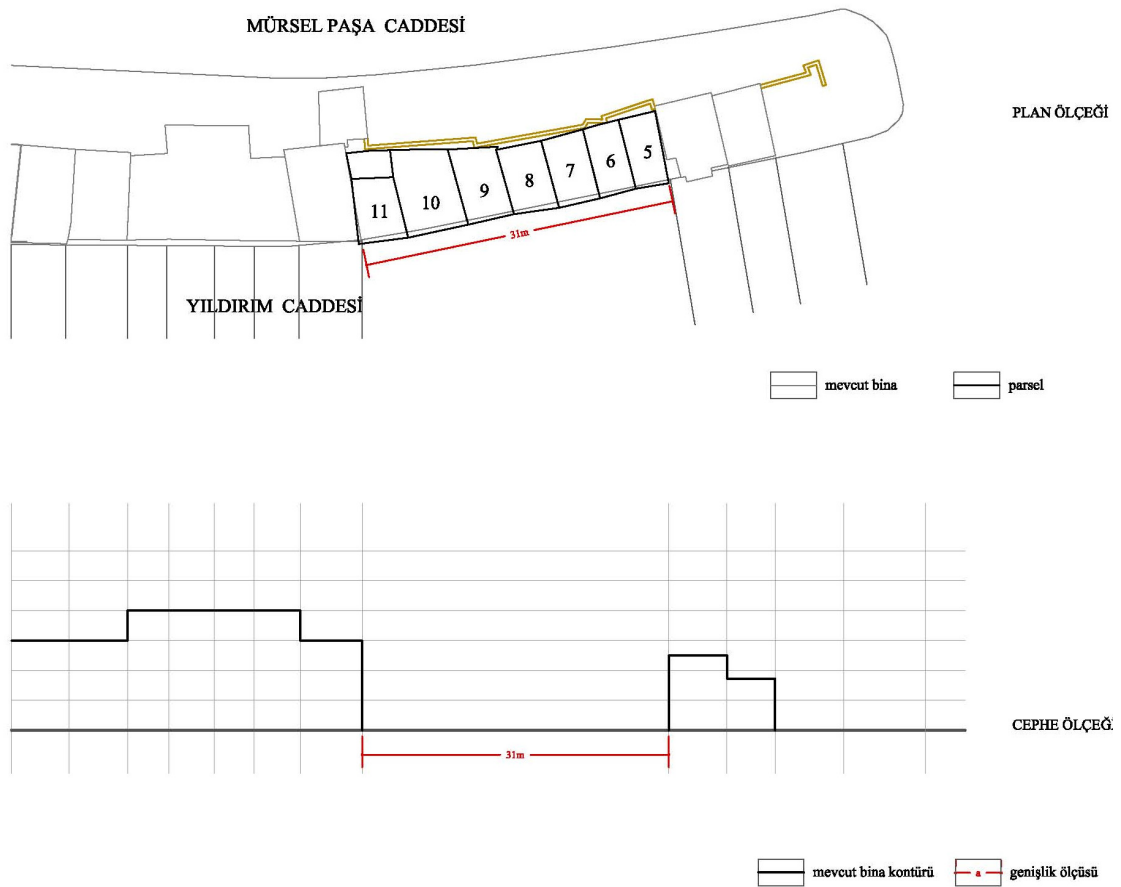
Öneriler öncelikle 3'e ayrılmıştır:

- Kütle
- Malzeme
- İşlev

Bu başlıklar altında çeşitli tasarım çalışmaları yapılmıştır. Daha sonra her üç başlık altında yapılan çalışmalar birleştirilerek, belirlenen parsellerde yer alacak 2 adet yeni yapı önerisi yapılmıştır.

6.1 Kütle Önerileri

2306 numaralı adadaki 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 numaralı parsellere yeni yapı önerilirken, parsellerin oldukça dar olması (cephe oranları analizine göre yaklaşık 2.5a: 5m) ve yeni yapıya verilmesi düşünülen işlevin gerektirdiği mekanların geniş olması nedeniyle, bu 7 parselin tamamına tek bir yapı oturtulması düşünülmüştür (Şekil6.4).

Şekil 6.4 Yeni yapı tasarımı yapılacak parseller

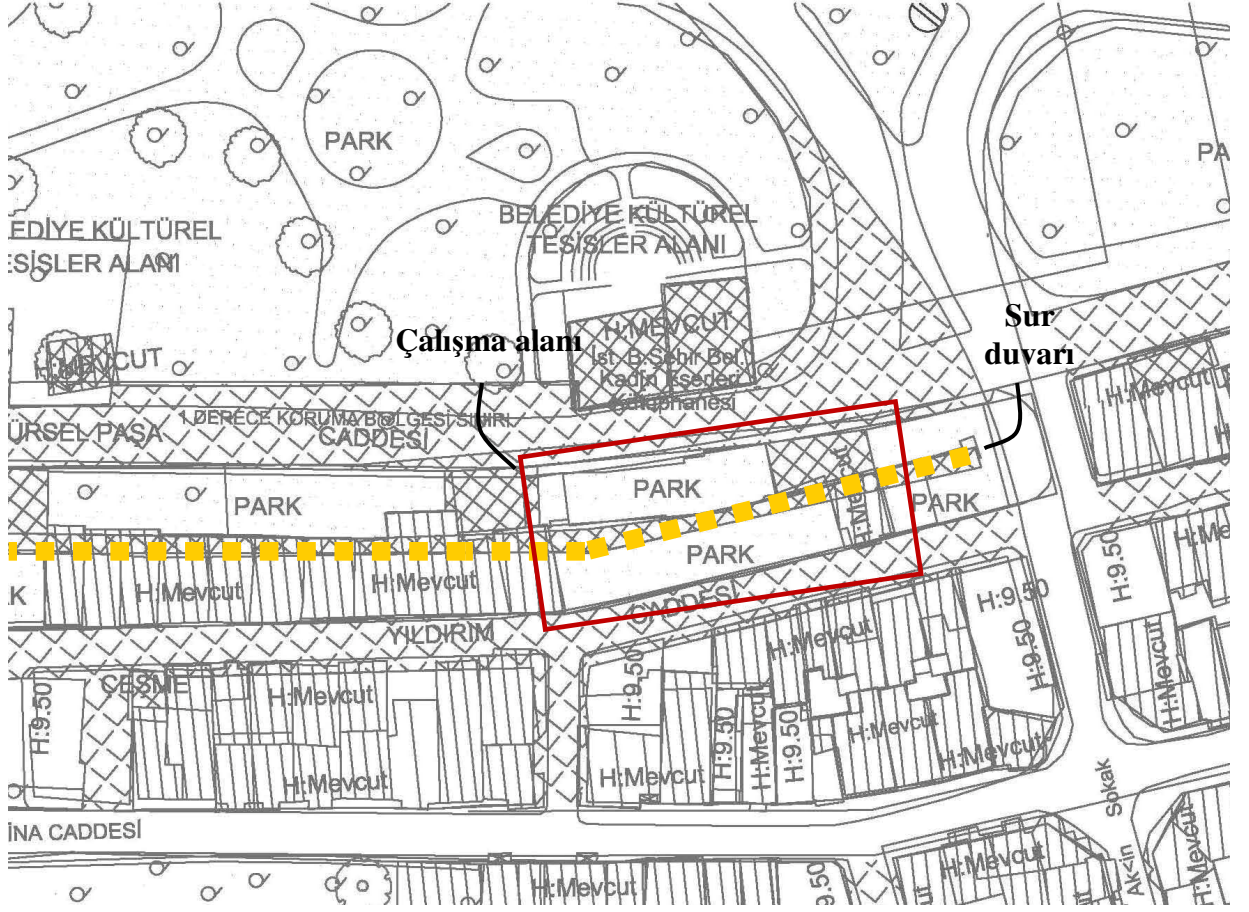
Fakat söz konusu parsellerin mülkiyeti farklı şahıslara aittir (Ek 2). Bu nedenle, parsellerin tamamına bir yapı yapılabilmesi için parcel sahiplerinden izin alınması ya da bölgeye her açıdan faydalı olacak ve semt insanının ihtiyacını karşılayacak bir sosyal merkezin yapılabilmesi için parsellerin kamulaştırılması gerekmektedir. Bu konuda 1/1000 Ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planının C.2.3. maddesi (bkz. Bölüm 4.4.3 veya Ek 1) şöyle demektedir; Sosyal donatı alanlarında kamuya terk ettirilen parsellerde terk aşamasında tevhid (birleştirme) veya ifraz (ayırma) yapılabilir. Buna göre parseller sosyal bir alan olarak kullanıldığı takdirde kamulaştırılabilmektedir.

Söz konusu parsellerin bitiminde (Mürselpaşa Caddesi tarafı) sahil boyunca uzanan Bizans Dönemi'nden kalma tarihi sur duvarı bulunmaktadır (Şekil6.5).

Şekil 6.5 Çalışma alanında yer alan tarihi sur duvarı

Duvar, 1/1000 Ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı'na göre tescilli bir anıt eserdir (Şekil6.6). Bu nedenle İmar Planı duvarın çevresinde kalan alanın yeşil alan olmasına karar vermiştir. Fakat hem çalışma alanının yakınındaki uzun sahil şeridinin park olması, hem de önerilen yapının tarihi duvara zarar vermeyecek şekilde hafif bir malzemeden ve uygun mesafede çekilerek yapılacak olması nedeniyle alana yeni bir yapı önerilmiştir. Bununla birlikte yine İmar Planı Hükümlerinin C.1.2. maddesine göre (Bkz. Bölüm 4.4.3 veya Ek 1) K.T.V.K.K. kararı alınması şartıyla bölgede farklı özellikte bir tasarım yapılabilmektedir.

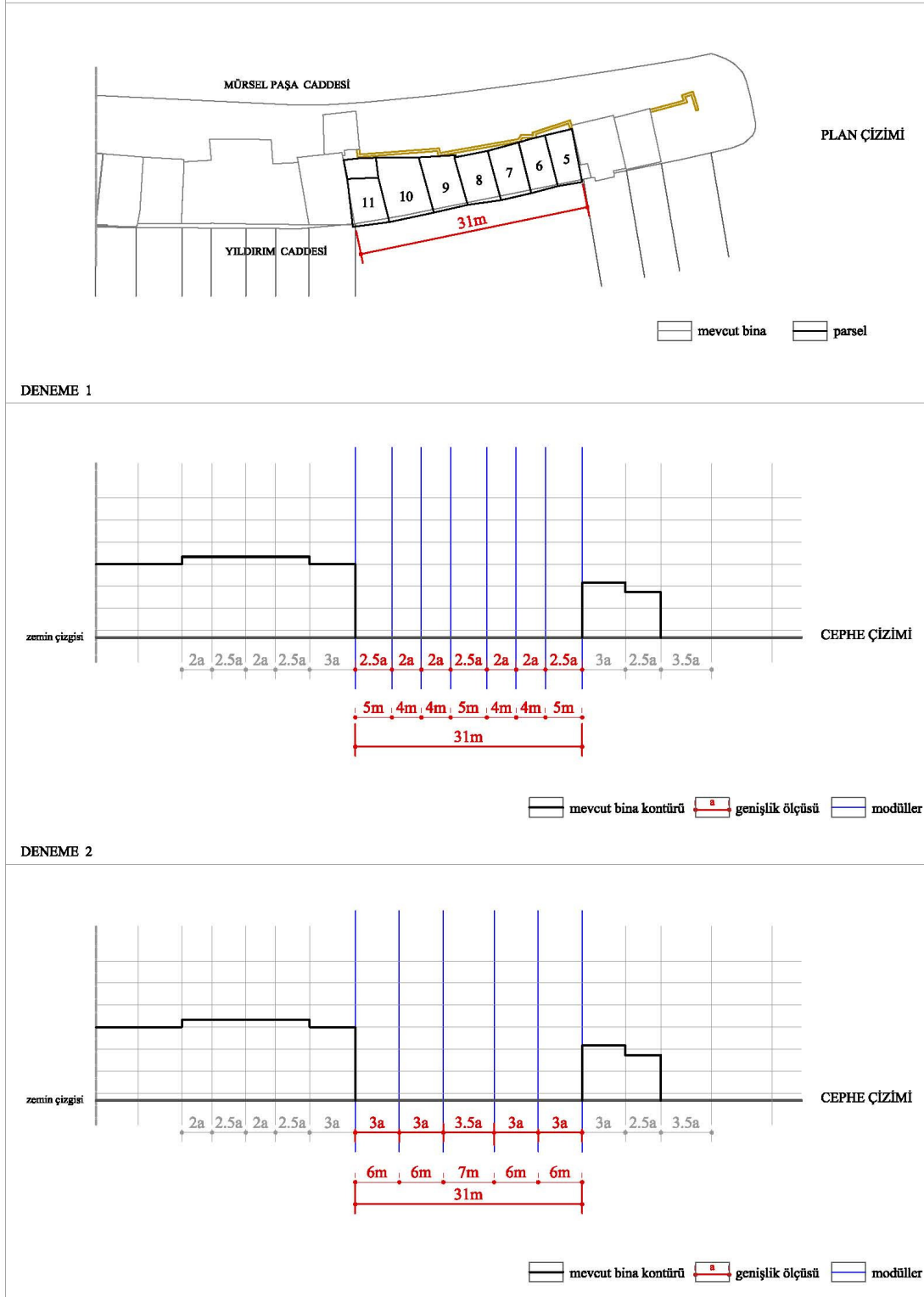
Şekil 6.6 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı paftası, çalışma alanı

Söz konusu parsellerin tamamına tek bir yapı önerilmiştir. Fakat bu yapının, hem sur duvarına ve çevredeki tarihi yapılara zarar verilmemesi, hem de İmar Planı kararlarına uyulması amacıyla, hareketli, kolay sökülüp takılabilen, hafif ve şeffaf malzemeler ile yapılması düşünülmüştür. 'Kinetik mimarlık' olarak adlandırılan bu sistem sayesinde yapı, temelleri olmaması ve hafif olması sayesinde sur duvarını etkilemeyecek, şeffaflığı sayesinde tarihi dokuyu ezmeyecek ve kolay sökülebilirliği sayesinde ise farklı kullanımlara imkan verecektir.

Yeni yapının yapım sistemi, oturduğu alan kadar, kütle biçimlenişi ve cephe görünümleri de önemlidir. Bu aşamada öncelikle İmar Planının bölge için kararlaştırdığı ölçütler incelenmiştir. Daha sonra 5. bölümde yer alan, çalışma alanında yapılan analizlerin sonuçları değerlendirilmiş ve uygun olan oranlara göre yeni yapı tasarımına karar verilmiştir.

Cephe Genişliği: Çalışma alanındaki 8 adet yapı adasında yer alan 120 adet tescilli yapıda yapılan analizlerin (Bkz. Bölüm 5.1.3.1) sonucuna göre bölgedeki özgün cephe genişliği %41 oranında 4 m ve %25 oranında 5 m' dir.

Bununla birlikte, 1/1000 Uygulama İmar Planının yeni yapılaşma hükümlerinin C.3.1 maddesinde; bitişik düzen binalarda, cephe genişliği en az 4 m, en çok 20 m'dir. Analiz sonucu çıkan oranlar kullanılarak ve İmar Planı hükümleri dikkate alınarak, seçilen parsellerde cephe düzleminde taşıyıcı sistem aksı için denemeler yapılmıştır (Şekil6.7).

Şekil 6.7 Özgün tarihi dokunun cephe oranları (genişlik) kullanılarak yapılan denemeler

Tasarımda kullanılan parsellerin toplam cephe genişliği 31 m'dir. Bu ölçünün İmar Planına uymaması nedeniyle yeni yapının içeride tek bir yapı gibi iken, dışarıda 2 ya da 3 ayrı yapı gibi tasarlanması düşünülmüştür.

Yükseklik: Çalışma alanındaki 8 adet yapı adasında yer alan 120 adet tescilli yapıda yapılan analizlerin (Bkz. Bölüm 5.1.3.1) sonucuna göre özgün yükseklik %81 oranında 9 m'dir.

Buna karşılık, 1/5000 Nazım İmar Planı hükümlerinde; I. Derece Koruma Bölgesi'nde yer alan Fener'de, yeni yapılaşmalarda maksimum cephe yüksekliği 9.5 m'dir (Bkz. Bölüm 4.4.2). Yine Nazım İmar Planı'na göre, boş veya eski eser bulunmayan parsellerdeki yeni yapılaşmalarda, koruma bölgesindeki tipolojik özelliklere göre tarihi eserlerin görsel ve topoğrafik etki alanındaki parsellere verilecek irtifalar tarihi eserin özgün saçak yüksekliğini aşmamalı ve eserin görüntüsünü bozmamalıdır.

Her iki ölçüte göre de uygun olan bölgedeki özgün yükseklik (9.5 m) maksimum alınarak yeni yapının yüksekliğine karar verilmiştir.

Cumba/Çıkma Oranları: Çalışma alanındaki 8 adet yapı adasında yer alan 120 adet tescilli yapıda yapılan analizlerin (Bkz. Bölüm 5.1.3.1) sonucuna göre cumbalar %61 oranında 1. kattan başlamaktadır. Cumbalar, %90 oranında ise tek katlıdır ve cephenin ortasında yer almaktadır.

Bununla birlikte, 1/1000 Uygulama İmar Planının yeni yapılaşma hükümlerinin C.4.1 maddesinde (Bkz. Bölüm 4.4.3); Çıkmalar H: 9.5 m'ye kadar olan binalarda 1. normal kat döşemesinde başlatılmak üzere 2. kat saçak altına kadar yapılacaktır. Ayrıca, genişliği 7 m'den az olan yollara bakan cephelere çıkma yapılamaz. Fakat arka cephelerde aynı koşullar geçerli olmaz üzere çıkma yapılabilir (derinlik: 0.9 m).

Gerek tasarımın yapıldığı parsellerin bulunduğu yolun 4.5 m olması, gerekse yeni yapının tasarım prensipleri nedeniyle yeni yapının ön cephesine cumba/çıkma önerilmemiştir. Bununla birlikte, manzaraya bakması nedeniyle arka cepheye çıkma ve balkon önerilmiştir.

Pencere Oranları: Çalışma alanındaki 8 adet yapı adasında yer alan 120 adet tescilli yapıda yapılan analizlerin (Bkz. Bölüm 5.1.3.1) sonucuna göre pencere genişlikleri 0.65 – 0.75 m arasındadır. Pencere yüksekliği ise 1.6 m'dir.

Diğer taraftan, 1/1000 Uygulama İmar Planının yeni yapılaşma hükümlerinin C.4.2 maddesinde (Bkz. Bölüm 4.4.3); zemin katlarda pencere boyutları serbesttir, fakat yapının taşıyıcı sistem dolulukları gösterilecektir. Üst katlarda ise genişlik en az 0.6 m, en çok 0.9 m ve yükseklik en az 1.2 m ve en çok 1.8 m alınacaktır. Diğer taraftan, turizm yapıları, hizmet yapıları ve müze, sanat galerisi, kültür merkezi vb. yapılar için pencere boyutları ilgili avan projelerinde getirilen detaylara göre çözümler İstanbul I. No'lu K.T.V.K.K.'nın onayından sonra yapılabilecektir.

Bununla birlikte hem yeni yapının işlevi, hem tasarım prensipleri hem de yapım sistemi dikkate alındığında, pencereler için analiz sonuçlarının dışında farklı bir tasarım yapılmıştır.

Belirlenen tasarım ölçütlerine göre yapılan analizlerin yukarıdaki sonuçları kullanılarak ve 1/5000 Nazım İmar Planı ile 1/1000 Uygulama İmar Planı hükümleri irdelenerek, seçilen parsellere yeni yapı önerilmiştir.

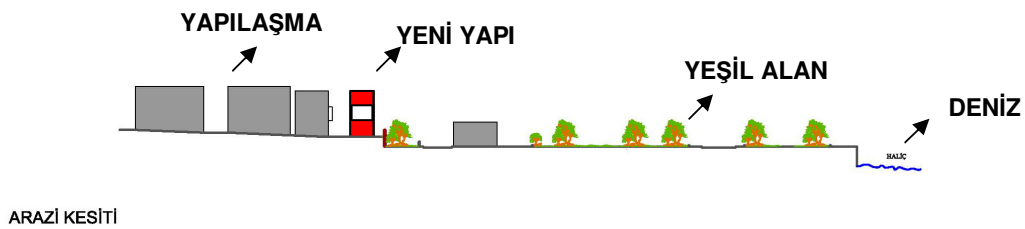
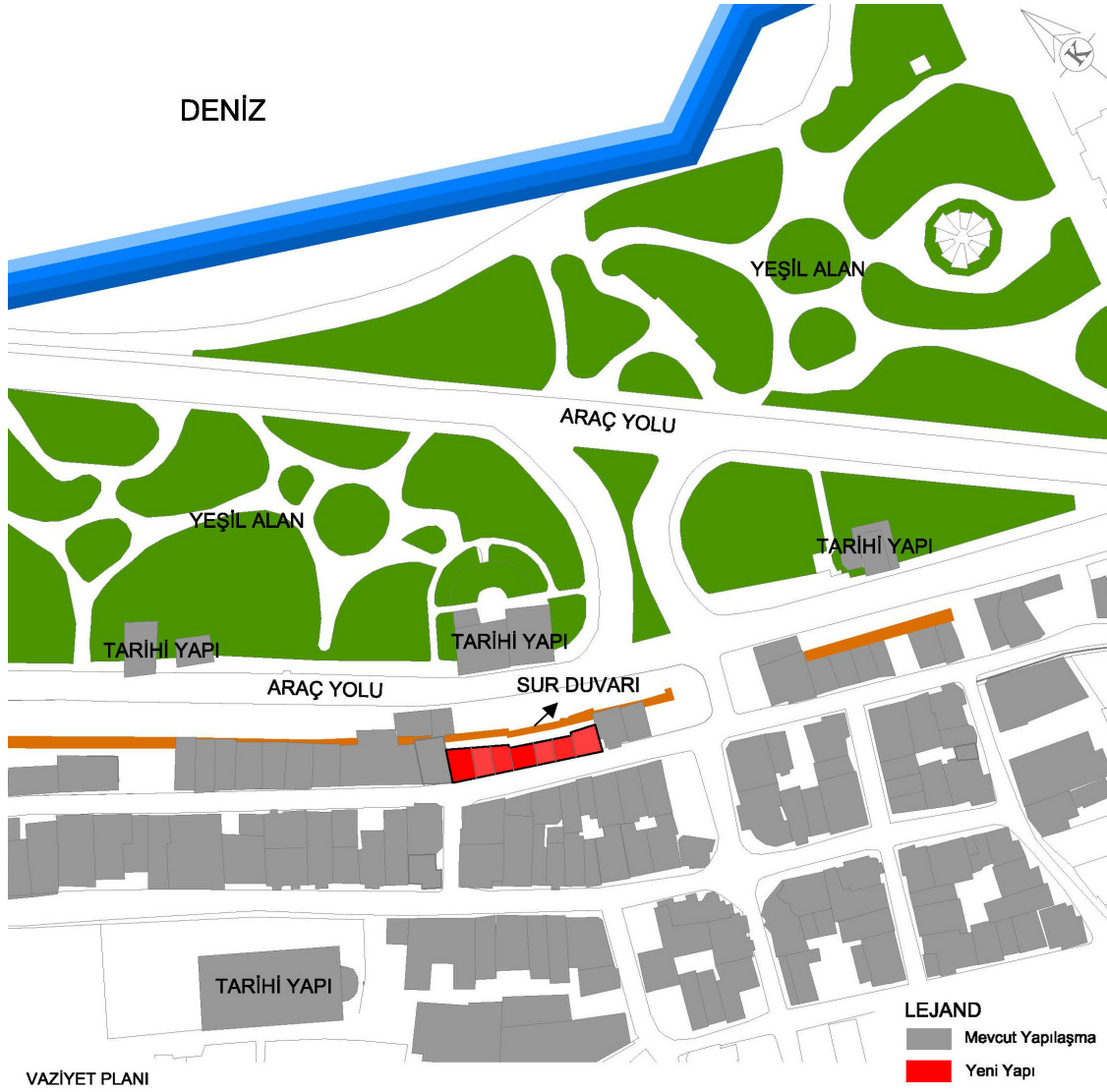
1. ÖNERİ:

Yeni yapı önerisi yapılırken göz önünde bulundurulacak ilkeler şunlardır:

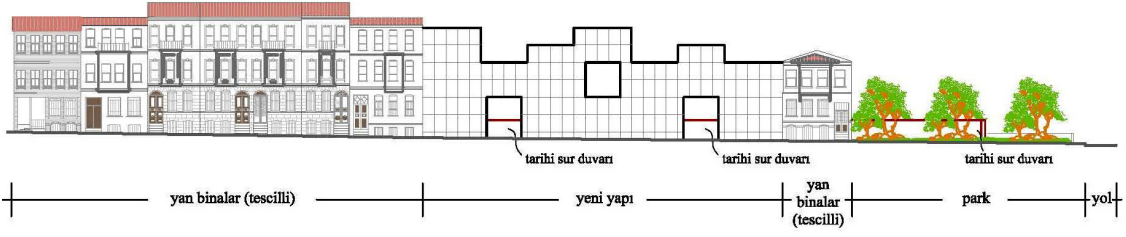
- Analiz sonuçlarına göre belirlenen, Fener tarihi kent dokusundaki baskın cephe oranlarının yeni yapının taşıyıcı sistem aksında kullanılması. Şekil6.7'deki 1.denemede, 4 - 5m'lik cephe genişlikleri kullanılmıştır.
- Yeni yapının, yapı adası bütünündeki ve yan parsellerdeki binaların - analiz sonuçlarına göre belirlenen - yükseklikleriyle uyumlu yükseklikte (özgün yapı yüksekliğini geçmeyecek şekilde) tasarlanması. Yeni yapı 9 - 9.5m'lik yüksekliklerde tasarlanmıştır.
- Hem tarihi sur duvarına ve çevredeki tarihi yapılara zarar verilmemesi, hem de İmar Planı kararlarına uyulması amacıyla, hareketli, kolay sökülüp takılabilen, hafif ve şeffaf malzeme ve yapı elemanlarının kullanılması. Bir taraftan koruma sağlanırken, diğer taraftan da yapının arka cephesinde tarihi duvarın yansımasının sağlanması. Yeni yapının taşıyıcı elemanları ve iç mekanların bazı kısımları için çelik, dış cephe kaplaması ve yine iç mekanların bazı kısımları için ise cam kullanılmıştır.
- Hem tarihi sur duvarının zarar görmemesi, hem de bu sosyal mekanda açık alan ihtiyacının da karşılanması amacıyla, yeni yapı ile duvar arasında belirli bir mesafe bırakılması.

- Önerilen yeni yapının arkasında yer alan tarihi sur duvarının Yıldırım Caddesi'nden de algılanmasını sağlamak amacıyla cephede boşlukların (geçitler) açılması.
- Cephede yapılan yükseklik farklarıyla kütlede hareketliliğin ve hava geçişinin sağlanması.

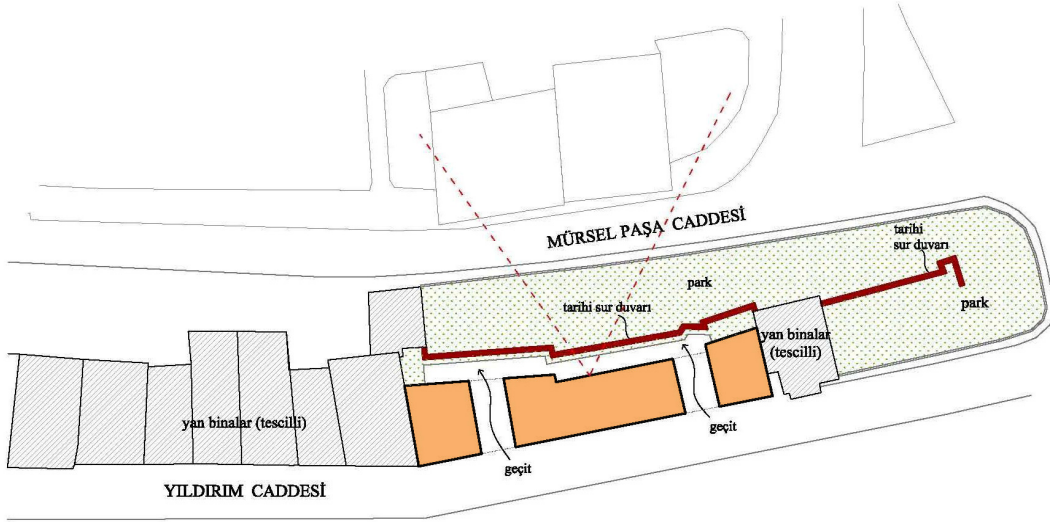
Şekil6.8'de yeni yapı önerisinin bulunduğu vaziyet planı görülmektedir. Şekil6.9'da ise 1. öneriye ait plan, kesit ve görünüş çizimleri yer almaktadır.

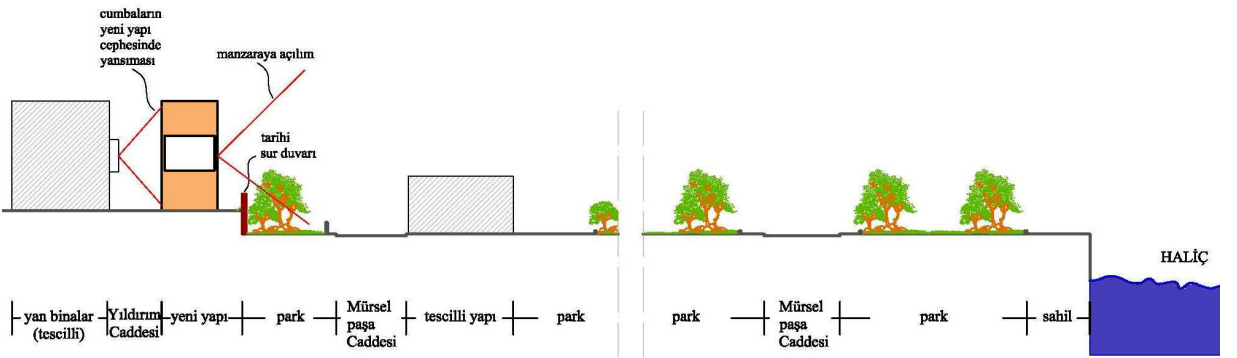
Şekil 6.8 Yeni yapı önerisinin yer aldığı vaziyet planı

GÖRÜNÜŞ

PLAN

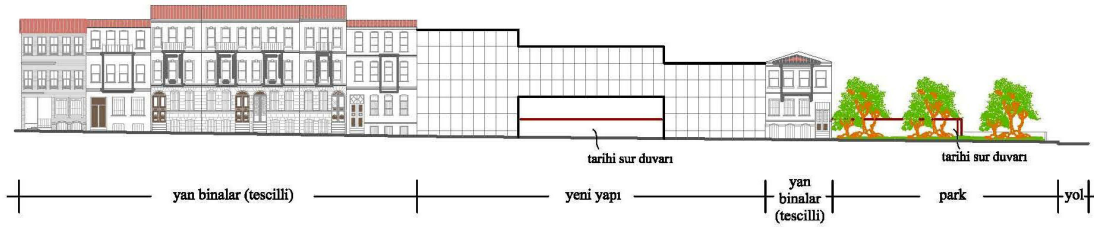
KESİT

1. ÖNERİ

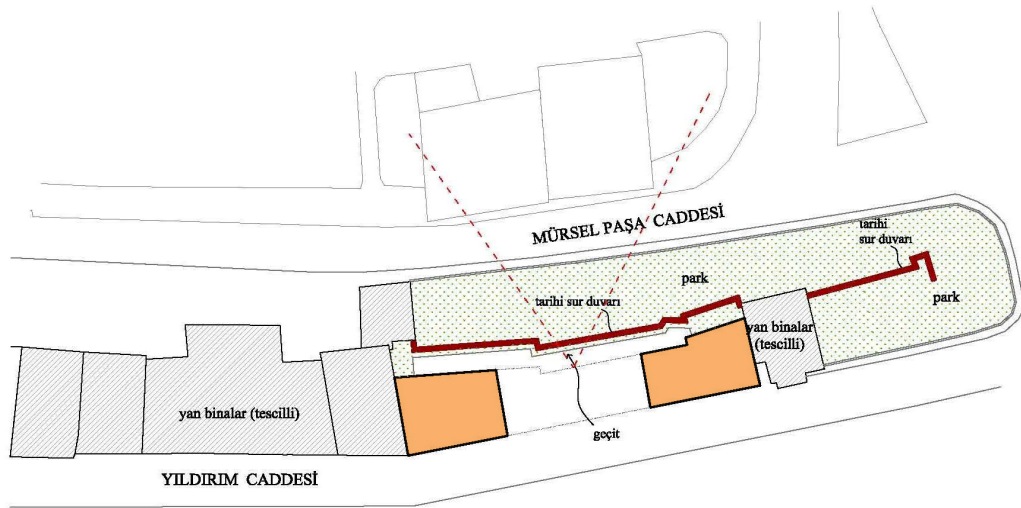
Şekil 6.9 Yeni yapı önerisine (1. öneri) ait plan, kesit ve görünüş

2. ÖNERİ:

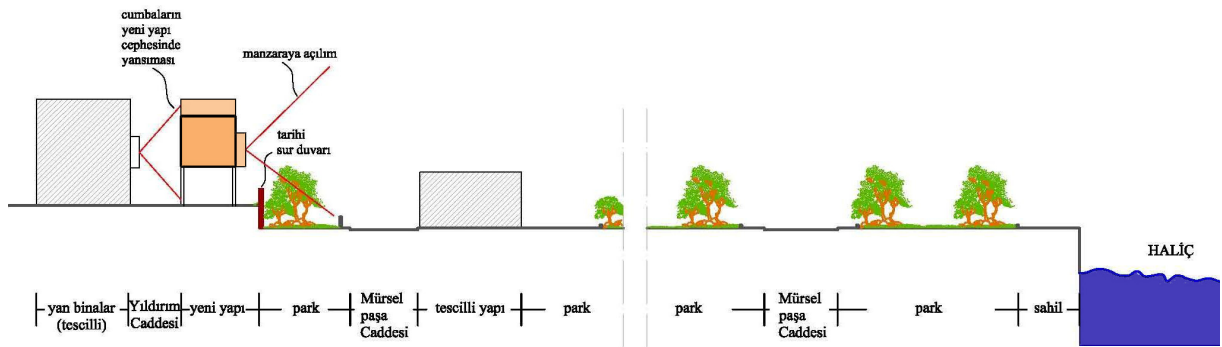
2. öneri yapılırken 1. öneri ile aynı ilkeler göz önünde bulundurulmuştur. Fakat, 2. öneride 1.'den farklı olarak arka cephede çıkma ve balkon önerilmiştir (Şekil6.10). Bunun nedeni, yapının manzaraya bakan arka cephesinden faydalanmaktır. Arka cephede yapılan çıkma ve balkonlarda da analiz sonuçlarından elde edilen oranlarla uyumlu oranlar kullanılmıştır.

GÖRÜNÜŞ

PLAN

2. ÖNERİ

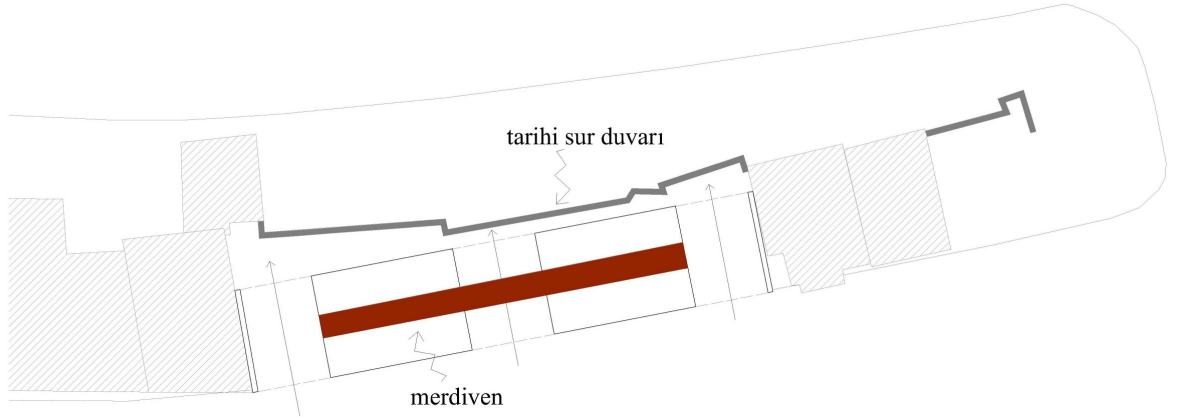
KESİT

Şekil 6.10 Yeni yapı önerisine (2. öneri) ait plan, kesit ve görünüş

Bu bölümde yer alan tasarım önerilerinde yeni yapının mekan kurgusu veya plan şemalarına değinilmemiş, tasarımlar kütle boyutunda ele alınmıştır. Fakat 5. bölümde yapılan mekan organizasyonu analizden çıkan sonuca göre öneri yeni yapıdaki sirkülasyon alanlarının ve çekirdeğin nereye yerleştirileceği belirlenmiştir.

I

Yeni yapı önerisi için seçilen 2306 numaralı yapı adasında yapıların ön cephesi Yıldırım Caddesi'ne, arka cephesi de Mürsel Paşa Caddesi'ne (Cadde Haliç tarafında olduğundan yapıların arka cepheleri manzaraya bakmaktadır.) bakmaktadır. Yapıların arka cephelerinin manzaraya yönelmeleri amacıyla yapının ön ve arka cephesinde birer oda yerleşmiştir. Bundan dolayı merdiven yapının ortasında yer almaktadır. Önerilen yeni yapı tasarımlarında, tasarım yapılan alanın bu özelliği (manzara bakış nedeniyle merdivenin ortada olması) aynen korunmuş ve yeni yapıda bulunan merdivenlerin yapının ortasında yer almasına karar verilmiştir (Şekil6.11).

Şekil 6.11 Öneri yeni yapıda merdivenin yeri

Tasarımcıların belirlediği ve çalışma kapsamında incelenen genel tasarım ölçütleri kullanılarak ve 1/5000 ve 1/1000 Ölçekli İmar Planları irdelenerek hazırlanan kütle önerileri, 5. bölümde yapılan analizler sonucunda belirlenen özelliklere (çalışma alanının karakteristik kent dokusu özellikleri) uyularak ve çevredeki tarihi yapılara saygılı olması düşünülerek tasarlanmıştır.

Kütle önerileri kadar, yeni yapıda taşıyıcıdan iç mekana kadar hangi malzemelerin kullanılacağı kararı da önemlidir. Bu nedenle çalışmada yeni yapıda kullanılması düşünülen malzemelerden de bahsedilmiştir. Kütle önerilerinde olduğu gibi, malzeme önerilerinde de yapılan analizlerin sonuçlarından yararlanılmıştır.

6.2 Malzeme Önerileri

Yeni yapının taşıyıcı sistem ve cephe malzemelerinin seçimi için öncelikle 1/5000 ve 1/1000 Ölçekli İmar Planları incelenmiştir. Daha sonra bölgedeki özgü malzeme göz önünde bulundurularak ve tasarım alanındaki tarihi sur duvarı dikkate alınarak yeni yapı için uygun malzemeler seçilmiştir.

1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı plan hükümlerinin Fener ile ilgili plan notlarına göre (bkz. Bölüm 4.4.2); Yeni yapılaşmalarda Hmaks: 9.50 m aşılmayacak, bölgenin geleneksel yapım tarzı ve orijinal malzeme ve tekniği dışındaki uygulamalara izin verilmeyecektir. Ayrıca, 1/1000 Ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı C.4.7 maddesine (Cepheler) göre (bkz. Bölüm 4.4.3 veya Ek 1); Bina dış cephe kaplamalarında mevcut geleneksel yapım karakterine ters düşmeyecek şekilde yeni teknoloji ürünü malzemeler kullanılabilir.

Bununla birlikte, bölgedeki mevcut geleneksel yapım tekniği kagirdir. Bölgedeki özgün malzemelerin ise binalarda tuğla ve/veya ahşap tarihi sur duvarında ise taş olduğu görülmektedir (Şekil6.12 ve Şekil6.13).

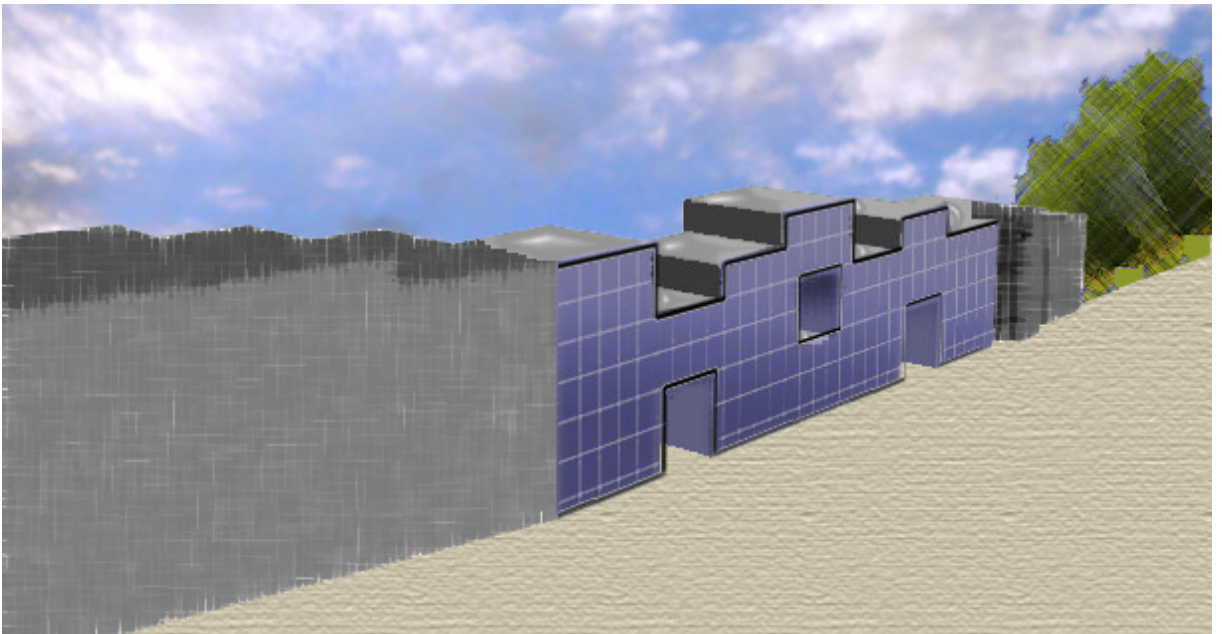

Şekil 6.12 Fener’de geleneksel malzeme örnekleri, tuğla ve ahşap

Şekil 6.13 Fener’de geleneksel malzeme örnekleri, taş duvar

Önerilen yeni yapının taşıyıcı sistemi ve cephesi için, hem İmar Planlarının yapılaşma hükümlerine uygun olması hem de tasarım alanında yer alan tarihi sur duvarına zarar vermemesi için oldukça hafif ve şeffaf, gerektiğinde sökülebilir olan yapım tekniği (kinetik yapım sistemleri) ve malzeme (cam ve çelik) kullanılması uygun görülmüştür (Şekil6.14). Bu malzemeler ve yapım tekniği kullanılarak yapılan yeni yapı temeli olmaması nedeniyle hem sur duvarına ve çevredeki yapılara zarar vermeyecek, hem de gerektiğinde kısmen veya tamamen sökülüp kaldırılabilecektir.

Şekil 6.14 Yeni yapıya ait bir model

6.3 İşlev Önerileri

Kütle ve malzeme önerilerinin yanında, yeni yapının işlevinin ne olacağı konusu da önemlidir. Seçilen alanda önerilen yeni yapının işlevinin ne olacağına karar verilmeden önce, 1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı ile 1/1000 Ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı kararlarının (Bkz. Bölüm 4.4.2 ve 4.4.3) Fener ile ilgili hükümleri (yapılara yeni işlev verilmesi ile ilgili) irdelenmiştir. Bununla birlikte, bölgede yapılan işlev analizlerinden incelenmiş, daha sonra ihtiyaç duyulan işlevler ile plan hükümlerinde yer alan işlevler karşılaştırılarak bölgeye uygun olan işlev önerilmiştir.

5. bölümde yapılan işlev analizinin sonuçlarına göre hem Fener semti geneli hem de çalışma alanında konut işlevinin yoğun olduğu görülmektedir. Ayrıca bölgede ticaret işlevli yapılar ve dini yapıların oranı da yüksektir. Nazım İmar Planı'nın plan notlarına göre; Kumkapı - Fener Bölgesi ticaret alanları; yalnızca ev pansiyonculuğu içeren konaklama, tarihi ve kültürel turizme hizmet verecek perakende ticaret, hediyelik eşya satış, geleneksel el sanatları üretim-pazarlama-sergileme birimleri, yeme-içme faaliyetlerine yönelik birimler ağırlıklı olarak yer alacaktır (Planlama ve İmar Müdürlüğü, 2005). Buna ek olarak 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı'nda tasarım yapılan alan (2306 numaralı adadaki 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 numaralı parseller) yeşil alan (park) olarak görülmektedir (Şekil6.6). Bunun nedeni çalışma alanında yer alan 'tarihi sur duvarının' çevresinde yapılaşmanın uygun olmamasıdır. Fakat çalışmanın asıl amacı, tarihi bir kent dokusunda yapılacak olan yeni yapının hangi ölçütlere göre tasarlanacağı konusudur. Bu nedenle, tarihi bir kent dokusuna sahip olan ve boş parsellerin bulunduğu Fener'deki çalışma alanı, yapılaşma izni olmamasına karşın örnek alan olarak seçilmiştir. Bununla birlikte, gerek çalışma alanının yakınındaki uzun sahil şeridinin yeşil alan (park) olması, gerekse önerilen yapının tarihi duvara zarar vermeyecek şekilde hafif bir malzemeden ve uygun mesafede çekilerek yapılacak olması nedeniyle alana yeni bir yapı önerilmiştir.

Ayrıca 1/1000 Ölçekli Uygulama İmar Planı'nın C.1.2 maddesine (yeni yapılaşma hükümlerinin) göre (Ek 1): Planda belirtilen yapılaşma düzeninden farklı özel nitelikli çözümler getirilmek istendiğinde plan yoğunluğu ve irtifasını arttırmayan, dokuyu, silüeti bozmayan yeni tasarımlar için İstanbul I. No'lu K.T.V.K.K. kararı alınması zorunludur (Planlama ve İmar Müdürlüğü, 2003). Buna göre K.T.V.K.K. kararı alınması şartıyla farklı nitelikte bir tasarım yapılabilir.

Bununla birlikte, analiz sonuçları değerlendirildiğinde Fener’de sosyal ve kültürel merkez ihtiyacı olduğu görülmüştür. Ayrıca, semt halkıyla (esnaf, ev hanımları, gençler ve çocuklar) yapılan görüşmelerde semtte yaşayan gençlerin toplanıp konuşabilecekleri, sosyal faaliyetlerde bulunacakları ve kendilerini geliştirebilecekleri mekanların olmadığı anlaşılmıştır. Nazım İmar Planı’nın öngördüğü işlevlerin dışında bir işlev verilmesinin nedeni, hem tarihi dokunun bir parçası olan semt insanının sosyalleşme ihtiyacına yanıt verecek, meslek edindirme kurslarıyla gelişimine yardımcı olacak bir mekan sağlamaktır. Sosyal merkez, kültür merkezi, halk eğitim merkezi vb. isimler verebileceğimiz bu mekan bir taraftan semt halkının ihtiyacını karşılarken, bir taraftan da Fener kent dokusunun korunmasını ve iyileşmesini sağlayacak faaliyetlerde bulunacaktır.

7. SONUÇ

Kentler, insanoğlunun yerleşik hayata geçişiyle meydana gelmiştir. İlk kentler, pek çok medeniyetin doğduğu Mezopotamya, Mısır ve Anadolu'da ortaya çıkmış ve zaman içerisinde gelişen ve büyüyen kentler tüm dünyaya yayılmıştır.

Salt fiziksel bir mekan olmaktan çok kültürel, sosyal, mimari vb. yapısıyla bir bütün oluşturan kent, tarih boyunca sahne olduğu önemli olaylarla tarihsel bir kimlik kazanır. Zaman içerisinde kazandığı bu kimlik ve inşa edildiği çağın anlayışını ile yapısını yansıtan dokusuyla kent, 'tarihi kent' özelliği kazanır. Kente 'tarihi' sıfatını kazandıran en önemli unsurlardan birisi karakteristik kent dokusu ve dolayısıyla bu dokuyu oluşturan özgün yapılarıdır. Tarihi kent dokularının kültürel miras olarak sürdürülebilirliklerinin sağlanması adına korunmaları gerekmektedir.

Zaman içerisinde ekonomik ve sosyal değişimler kentin fiziksel yapısını da etkilemektedir. İnsanların ve doğanın değişmesiyle kentler de değişime uğramakta, tarihi kent dokusu uygunsuz yeni yapılaşmalarla tahrip edilmekte ve hatta yok edilmektedir. Bu değişimler kimi zaman kentin tarih boyunca edindiği kimlik korunarak, kimi zaman da bu kimlik yok edilip yerine yeni bir kimlik kazandırılmaya çalışılarak ya da kimliksiz bırakılarak yapılmıştır.

Kentlerin tarih boyunca kazandığı tarihsel kimliğin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması adına, yeni yapılaşmanın özgün dokuya uygun bazı ölçütler doğrultusunda gerçekleşmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, tarihi kent dokusunda yeni yapı tasarlarken tarihi çevreye uyumlu/saygılı yapılar yapmanın belirli ölçütleri ve yöntemleri olmalıdır.

Bu çalışma kapsamında, farklı tasarımcıların belirlediği tasarım ölçütleri incelenmiş ve bu ölçütlerin temelde aynı olduğu sonucuna varılmıştır. Tasarımcılar tarafından belirlenen ve çalışmada incelenen ölçütler şunlardır;

- Parsel genişliği
- Cephe oranları
- Yaklaşık yapı yüksekliği
- Plan şeması
- Cumba/Çıkma tipolojisi ve oranları
- Pencere ve kapı düzeni
- Pencere ve kapı oranları/büyüklikleri

- Malzeme
- Kütle (büyüklük)
- İşlev

Tasarım ölçütlerinin her tasarımcıya göre aynı olmasının nedeni, tarihi dokunun korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için tüm özgün çevre elemanlarının analiz edilmesi gerekliliğidir.

Çalışmada incelenen Fener Sempti'nin tarihsel açıdan önemli bir yer olduğu ve karakteristik bir mimari dokuya sahip olduğu görülmektedir. Çalışma alanı olarak Fener'de bir bölgenin (Yıldırım ve Vodina Caddeleri) seçilme nedeni de bu özelliklerdir. Bu bölgenin seçilmesiyle hem tez konusunun ana ögesi olan tarihi kent dokusu elde edilmiş, hem de Fener Sempti'nin iyileştirilmesine yardımcı olması düşünülen bir tasarım geliştirilmiştir.

Çalışmada, Fener Sempti'nde yer alan Yıldırım ve Vodina Caddelerine cephesi olan tarihi yapılar (tescilli SMÖ) belirlenen tasarım ölçütlerine göre incelenmiş ve analizler yapılmıştır. Bu analizler sonucunda, incelenen yapıların cephe genişlikleri, yükseklikleri, cumba tipolojisi, cephedeki doluluk – boşluk oranları, pencere – kapı yerleri belirlenmiştir. Daha sonra, çalışmanın 4. bölümünde yer alan 1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı ve 1/1000 Ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planının kararları ile analizlerin sonuçları karşılaştırılmıştır. Sonuçta bu karşılaştırmadan yola çıkarak 2 adet yeni yapı önerilmiştir. Buna göre;

- Parsel genişliği:

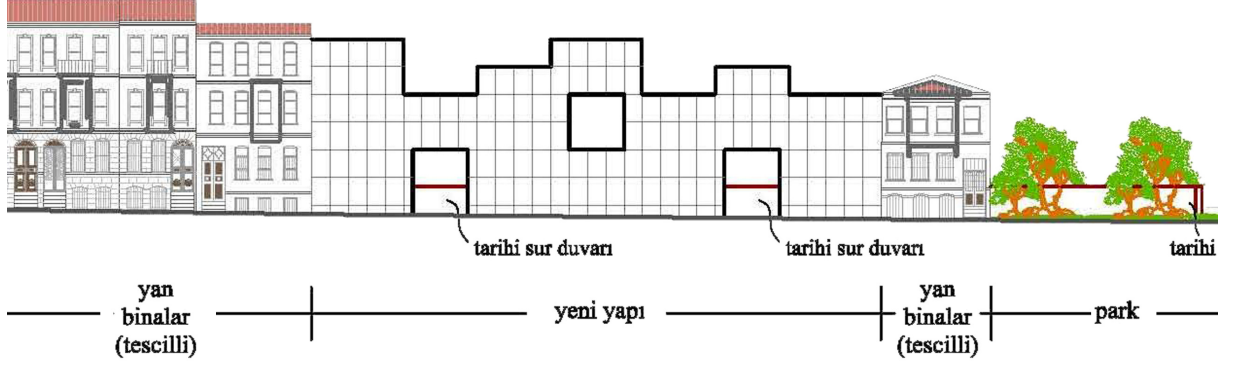
Plan kararlarına göre, bitişik düzen yapılaşmaya açık parsellerde genişlik en az 4 m'dir (Ek 1).

Analiz sonuçlarına göre, çalışma alanı bitişik düzen yapılardan oluşmaktadır ve en küçük parsel genişliği 4 m olarak belirlenmiştir. Buna göre yeni yapı önerilen parseller yapılaşmaya uygundur.

- Cephe yüksekliği:

Plan kararlarına göre, Fener'deki yeni yapılaşmalarda en fazla cephe yüksekliği 9.5 m'dir (Bkz. Bölüm 4.4.3).

Analiz sonuçlarına göre, çalışma alanındaki özgün yükseklik 9 m'dir. Buna göre yeni yapı, her iki ölçüte göre de uygun olarak 9 - 9.5 m yüksekliklerde önerilmiştir (Şekil7.2).

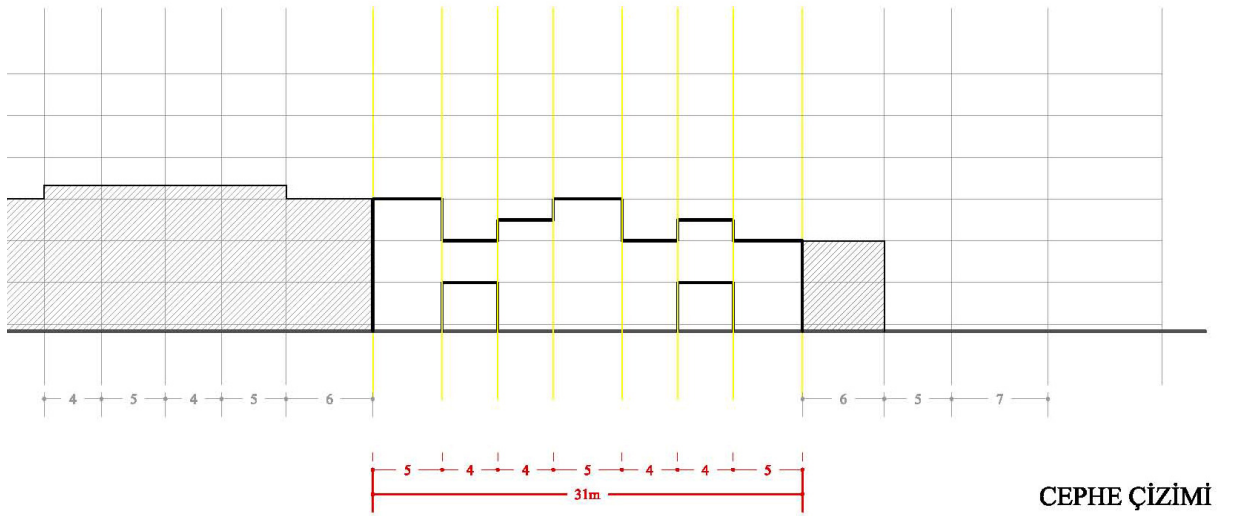

Şekil 7.1 Yeni yapı ön cepheden görünüş/cephedeki hareketlilik

- Cephe genişliği:

Plan kararlarına göre, bitişik düzen binalarda cephe genişliği en az 4 m, en çok 20 m'dir (Ek1).

Analiz sonuçlarına göre, çalışma alanındaki özgün cephe genişliği 4 - 5 m olarak belirlenmiştir. Buna göre yeni yapı 4 - 5 m aralıklarla yerleştirilmiş taşıyıcılardan oluşmaktadır (Şekil7.2).

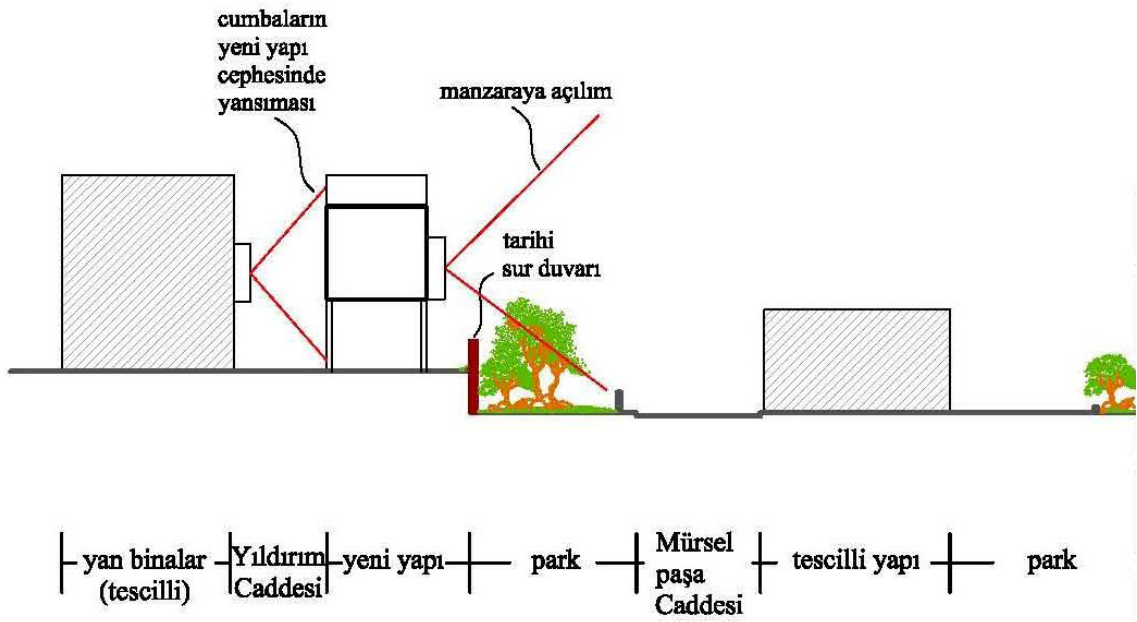

Şekil 7.2 Yeni yapının taşıyıcı sistem aksı

- Cumba/Çıkma tipolojisi:

Plan kararlarına göre, genişliği 7 m'den az olan yollara bakan cephelere çıkma yapılamaz (Ek1). Fakat arka cephelerde, aynı koşullar geçerli olmak üzere en fazla 0.9 m çıkma yapılabilir.

Analiz sonuçlarına göre, çalışma alanının %75'i cumbalıdır. Fakat yeni yapının önerildiği Yıldırım Caddesi'nin genişliğinin oldukça dar olması nedeniyle yapının ön cephesine cumba/çıkma önerilmemiş, buna karşılık Haliç manzarası olan arka cephede cumba/balkonun yer alması düşünülmüştür (Şekil7.3).

Şekil 7.3 Yeni yapının arka cephesinde yer alan cumbalar

- Pencere ve kapı düzeni:

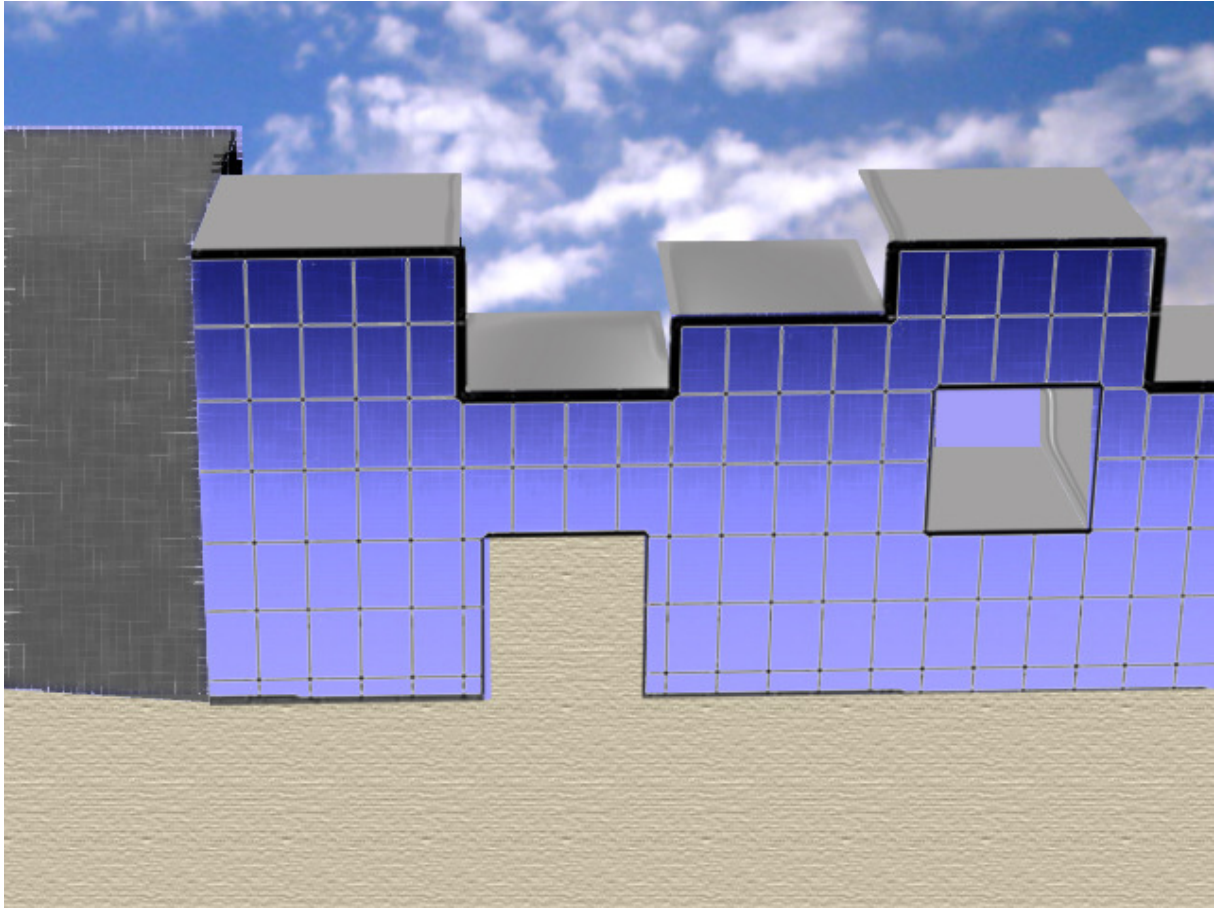
Plan kararlarında bölgedeki yeni yapılaşmalarda uygulanacak pencere boyutları belirtilmiştir (Ek1). Bununla birlikte turizm yapıları, hizmet yapıları ve müze, sanat galerisi, kültür merkezi vb. yapılarda, İstanbul I. No'lu K.T.V.K.K.'nın onayı ile farklı pencere tasarımlarını yapmak mümkündür (Ek1).

Analiz sonuçlarına göre bölgedeki pencere oranları ve kapı düzenleri belirlenmiştir. Fakat yeni yapının kültür merkezi/sosyal merkez olması düşünüldüğünden cephe tasarımında bölgedeki özgün pencere oranları birebir kullanılmamış, belli oranlar dahilinde farklı bir tasarım yapılmıştır.

- Malzeme:

Plan kararlarına göre, bölgedeki geleneksel yapım tarzı ve özgün malzeme korunacaktır. Diğer taraftan, dış cephe kaplamalarında mevcut geleneksel dokuya ters düşmeyecek şekilde yeni teknoloji ürünü malzemeler kullanılabilir (Ek1).

Analiz sonuçlarına göre, bölgedeki yapım tekniği kagir, malzemeler ise tuğla, taş ve ahşaptır. Fakat hem malzemenin oldukça ağır olması, hem de yapım tekniğinin zor ve zaman alıcı olması nedeniyle bu teknik ve malzemeler tercih edilmemiştir. Bunun yerine yakındaki sur duvarına ve çevredeki yapılara zarar vermeyecek hafif ve şeffaf, gerektiğinde sökülebilir olan yapım tekniği ve malzeme (cam ve çelik) kullanılması uygun görülmüştür (Şekil7.4).

Şekil 7.4 Yeni yapıya ait bir model (cam giydirme cephe)

- İşlev:

Plan kararlarına göre, bölgede yapılara ev pansiyonculuğu, perakende ticaret, geleneksel el sanatları üretim-sergileme mekanı gibi işlevler verilebilmektedir (Bkz. Bölüm 4.4.2). Bununla birlikte, Uygulama İmar Planı çalışma alanının yeşil alan olmasına karar

vermiştir. Ayrıca, yine Koruma Kurulu'nun onayı ile bunların dışında farklı bir işlev verilebilir.

Analiz sonuçlarına göre bölgede bir sosyal merkez ihtiyacı bulunmaktadır. Hem bölge halkının kendini geliştirebilmesi, hem de Fener'in tarihi ve mimari değerinin halk tarafından anlaşılabilmesi ve semtin korunması amacıyla önerilen yeni yapının sosyal merkez/kültür merkezi olmasına karar verilmiştir.

Sonuç olarak bu çalışma ile tarihi kent dokusunda yer alan boş alanlara veya niteliksiz yapıların yerlerine yeni yapılar tasarlanırken, tasarımcılar tarafından belirlenen tasarım ölçütlerinin kullanılmasının önemi ve gerekliliği vurgulanmaktadır. Bu çalışma ayrıca, tarihi dokuyla uyumun (bölge dokusuna benzerlik sağlayarak veya dokuyu ezmeden karşıtlık yaratarak) yakalanması için kullanılması gereken tasarım ölçütlerinin incelenmesi amacıyla bölgede analizlerin yapılması gerektiğini de göstermektedir.

Sonuçta bu çalışma, tarihsel sürekliliğin sağlanması ve kentlerin tarih boyunca edindiği kimliğin korunması amacıyla, tarihi dokuya sahip olan kentlerin korunması gerekliliğine dikkati çekmekte ve tarihi bir dokuda yapılacak olan yeni tasarımlar için kaynak oluşturmaktadır. Ayrıca, hem tarihi kent dokusu, hem de tarihsel kimliği ile önemli bir yere sahip olan ve restorasyon, yenileme ve rehabilitasyon vb. projelerle her daim gündemde olan Fener Senti'ne farklı açıdan dikkati çekmekte ve yapılan tasarım önerileriyle semtin tümüyle iyileştirilmesine katkıda bulunmaktadır.

KAYNAKLAR

- Akın, N., (1992), Tarihi Çevre ve Yeni Yapı, Arredamento & Dekorasyon, sayı 5, İstanbul.
- Batur, A., (1979), Yücel, A., Fersan, N., “İstanbul’da On dokuzuncu Yüzyıl Sıra Evleri-Koruma ve Yeniden Kullanım İçin Bir Monografik Araştırma”, O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Dergisi, cilt 5, sayı 2, Güz.
- Baytin, Ç., (1994), Tarihi Çevrelerde Yeni Yapı Olgusuna Bir Yaklaşım, İstanbul Örneğinde Bir Uygulama Modeli, Doktora Tezi, İstanbul.
- Belge, M., (2003), İstanbul Gezi Rehberi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Bilgin, A. G., (2003), “Çok Katmanlı Kentteki Tarihsel Katmanlaşmayı Çözümlemek: Kent Arkeolojisi”.
- Binan, C., (1999), Mimari Koruma Alanında Venedik Tüzüğü’nden Günümüze Düşünsel Gelişimin Uluslararası Evrim Süreci, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım Yayın Merkezi, Yayın No:489, 6-108, İstanbul.
- Birlik, S., Ertürk, Z., (1999), “Tarihi Çevrede Tasarım”, Arkitekt Dergisi, sayı 465, sayfa 40-46, Şubat-Mart
- Çelik, D., Yazgan, M., E., (2007), “Kentsel Peyzaj Tasarımı Kapsamında Tarihi Çevre Korumaya Yönelik Yasa Ve Yönetmeliklerin İrdelenmesi”, ZKÜ Bartın Orman Fakültesi Dergisi, cilt 9, sayı 11.
- Derman, B., (1999), “Kentın Yeniden Yapılanması, Potsdamer Meydanı-Berlin”, Arkitekt Dergisi, sayı 465, sayfa 16-26, Şubat-Mart.
- Ekinci, O., (1992), “Kent Planlamasında “Kültürel Kimlik” Sorunu”, Ege Mimarlık Dergisi, TMMOB İzmir Şubesi Yayını, sayı 2, İzmir.
- Fatih Belediyesi, (1998), Avrupa Birliği, UNESCO Dünya Mirası Merkezi, Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü, Balat ve Fener Semtlerinin Rehabilitasyonu (İstanbul Tarihi Yarımadası) – Analiz ve Düzenleme Önerileri, Şubat.
- Hason, D., (1998), Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, sayfa 253-254, İstanbul.
- Hatip, M., T., (1993), Haliç/Fener – Balat Sahil Şeridinde Tarihsel ve Fiziksel Çevre Araştırması, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi Arşivi
- İ.B.B. Planlama ve İmar Müdürlüğü, (2005), 1/5000 Ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı.
- İ.B.B. Planlama ve İmar Müdürlüğü, (2003), 1/1000 Ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı.
- İstanbul Kültür ve Sanat Ansiklopedisi, (1983), üçüncü cilt, Tercüman Gazetesi Kültür Yayını.
- İstanbul Metropolitan Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi Arşivi
- Jones, Tony Lloyd, Roberts Marion, (1996), An Urban Design Canon, Urban Design Quarterly, sayı 59, Temmuz.
- Kapubağlı, S., (2004), Tarihi Çevrede Yeni Yapılaşma ve İstanbul Örneğinde İfill Uygulamaların Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Keleş, R., (1998), Kentleşme Politikası, Ankara.

- Keleş, R., (1981), Kentbilim Terimleri Sözlüğü, TDK Yayınları, No:474, Ankara.
- Keyder, Ç., (2000), İstanbul Küresel ile Yerel Arasında, Metis Yayınları, sayfa 184-189, İstanbul.
- Koçu, R., E., (1960), İstanbul Ansiklopedisi, cilt 4, Ercan Matbaası.
- Koçu, R., E., (1971), İstanbul Ansiklopedisi, cilt 10, Koçu Yayınları.
- Lynch, Kevin, (1960), The Image of the City, MIT Press, Cambridge MA.
- Mcneill, W., (2001), Dünya Tarihi, (Çev. Alâeddin Şenel), İmge Yayınevi, Ankara.
- Morris, İ., (2000), “Kent ve Devlet Olarak Erken Polis”, Antik Dünyada Kırsal Ve Kent, (Edit.) John Rich, (Çev. Lale Özgenel), Homer Kitapevi, İstanbul.
- Mumford, L., (1961), The City in History Its Origins, Its Transformations and Its Prospects.
- Naumann, R., (1975), Eski Anadolu Mimarlığı, (Çev. Beral Marda), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Ortaylı, İ., (1985), Tanzimat’tan Cumhuriyete Yerel Yönetim Geleneği, Hil Yayınları, İstanbul.
- Özbilge, A., F., (2006), Fener Balat Ayvansaray, Bağlam Yayıncılık, Mayıs.
- Pervititch Haritası, (1929).
- Pustu, Y., (2006), “Küreselleşme Sürecinde “Antik Site’den Dünya Kentine”, Sayıştay Dergisi, sayı 60, Ankara, Ocak-Mart.
- Resmi Gazete, (1983), 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, Sayı: 18113.
- Schulz, C., N., (1978), “Building in old settings, New building in old settings”, 11-13 Bayern Architektenkammer, Die Neue Sammlung, Munich.
- Sönmez, Ö., (1989), İstanbul – Fener’de Tarihsel Gelişim Süreci ve Sosyal Yapı Değişimi:Korumaya Dönük İşlev Alternatifleri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Türker, O., (2001), Fanari’den Fener’e, Sel Yayıncılık, Kasım.
- Türk Dil Kurumu, (1998), Kent Bilim Sözlüğü, Ankara.
- Velioğlu, A., (1992), Tarihi Çevre İçinde Mimari Tasarım ve Süreci Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, K.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Weber, M., (2003), Şehir, (Çev. Musa Ceylan), Bakış Yayınları, İstanbul.
- Zeren, N., (1989), “Koruma politikaları seminer notları”, İ.T.Ü.

INTERNET KAYNAKLARI

- [1]http://www.arch.mcgill.ca/prof/sijpk/arch374/winter2001/b_tljmr.html
- [2]<http://flickr.com/photos/81195835@N00/11283056>
- [3]www.old-picture.com
- [4]http://www.tpwd.state.tx.us/newsletters/state_parks_getaways/2008summer/getaway.phtml
- [5]<http://therotater.com/blog/shoulder-rehab-device-heads-to-indianapolis/>
- [6]<http://blog.aia.org/favorites/2007/02/>
- [7]http://www.cityofomaha.org/landmarks/designated_landmarks/landmarks/59/images/59.jp

g

[8]http://www.ci.detroit.mi.us/historic/colorguide/20th_comp.htm

[9]http://www.bible-history.com/biblehistoryonline_ancientsketches.php

[10]http://www.arkdiscovery.com/red_sea_crossing.htm

[11]<http://www.travellinkturkey.com/priene.html>

[12]http://www.architectureweek.com/2001/0829/culture_2-2.html

[13]<http://zakuski.utsa.edu/krier/BUILDINGS/krierbuildings.html>

[14]<http://www.berlin.citysam.de/fotos-berlin/akademie-der-kuenste-2.htm>

[15]<http://z.about.com/d/architecture/1/0/1/1/pyramids01.jpg>

[16]<http://sehirrehberi.ibb.gov.tr>

[17]www.istanbul.com

[18]www.worldturkey.com

[19]<http://www.owlfish.com/weblog/2007/08/london-city.jpg>

[20] http://www.saltur.com.tr/acenta/editor/uploads/images/684_mardin.jpg

[21] <http://www.istanbulfotoqraflari.org/data/media/41/Eminonu1.jpg>

EKLER

- Ek 1 Fatih İlçesi 1/1000 Ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı Raporu, C-Yeni Yapılaşma Hükümleri
- Ek 2 Fener semti, 2276, 2299, 2300, 2305, 2306, 2307, 2308 ve 2331 numaralı adalarda yer alan parsellerin mülkiyet durumu paftası

Ek 1 Fatih İlçesi 1/1000 Ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı Raporu, C- Yeni Yapılaşma Hükümleri

C-1-YENİ YAPILAŞMALARDA GENEL HÜKÜMLER

1.1- 3 Derece Koruma Alanında yer alan parsellerde eğer yanlarında, önünde ve arkasında tescilli yapılmış bir kültür varlığına komşuluk durumu yoksa ve planda sosyal donatı alanları dışında kalan alanlarda kalıyor ise bu plan notlarına uyularak hazırlanan projelerin Belediyesince onayı ile uygulama yapılacaktır.

1.2- Planda belirtilen yapılaşma düzeninden farklı özel nitelikli çözümler getirilmek istendiğinde plan yoğunluğu ve irtifasını arttırmayan, dokuyu, silüeti bozmayan yeni tasarımlar için İst. I.No'lu K. ve T. V. K. Kurulu kararı alınması zorunludur.

1.3-Planda Avan Projeye göre düzenleme yapılacak alanlarda TAKS, KAKS ve Hmax verilen yerlerde; avan projesine göre uygulama yapılacaktır. Tarihi Yarımada konut tipolojisine uygun cephe önerileri ile hazırlanacak olan avan projeler öncelikle ayırık nizam olarak düzenlenecektir. Bu plan notlarında belirlenen şartlarda münferiden yapılaşma şartlarını sağlayamayan veya komşusu ile birleşemeyen parseller; bitişik, ikiz, blok nizam veya bu yapılanma biçimlerinin bir arada kullanılarak; planda verilen yoğunluk, irtifa ve çevre yapılanma şartları ve bina derinlikleri aşılmadan, hazırlanacak münferiden getirilen ada etütleri için İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığının uygun görüşü alınacak olup, ilgili parsel veya parsellerin talebi hakkında uygulama yapılmasında göre uygulama yapılmasında İlçe Belediye Başkanlığı yetkilidir.

1.4-İnşaat Uygulamasında her 25 m² inşaat alanı için bir adet nitelikli, yetişmiş ağaç dikilecektir. Parsel bünyesinde belirlenen ağaçların dikimi sağlanamıyorsa İlçe Belediyesinin göstereceği yeşil alanlar üzerinde dikim yapılacaktır.

C-3-BİNA İLE İLGİLİ HÜKÜMLER

3.1- BİTİŞİK DÜZEN BİNALAR

Blok Aralarında: Cephe uzunluğu en az 4.00 mt. en çok 20 mt'dir (İPTAL). Bina derinliği en az 4.00 mt., en çok planda verilen maksimum bina yaklaşım sınırı aşılmamak şartı ile 20 mt.'dir

Köşe Binalarda geniş yol cephesi uzunluk, dar yol cephesi derinlik olmak üzere: Cephe uzunluğu en az 4.00 mt., en çok 20.00 mt.'dir. Bina derinliği en az 4.00 mt, en çok planda verilen maksimum bina yaklaşım sınırı aşılmamak şartı ile 20 mt.'dir

Blok başlarında geniş yol cephesi uzunluk, tali yollar cepheleri derinlik olmak üzere: Cephe uzunluğu en az 4.00 mt., en çok 20.00 mt'dir. Bina derinliği en az 4.00 mt, en çok planda verilen maksimum bina yaklaşım sınırı aşılmamak şartı ile 20 mt.'dir.

Tescilli binalar arasında kalması nedeni ile en az cephe uzunluğu ile en az bina derinliği ölçüleri altında kalan binalar için yükseklik maksimum 3 katı aşmamak ve piyes ölçülerini sağlama koşulu bina yapılabilir. Ancak projesinin İst. I.No'lu K. ve T. V. K. Kurulu onayından geçirilmesi zorunludur

3.2- AYRIK DÜZEN BİNALAR

Planda verilen yapılanma ve irtifa değeri aşılmaksızın, yapıların her birinin taban alanı 300 m²'yi aşmaz. Tarihi Yarımada konut tipolojisine uygun cephe önerileri ile hazırlanacak olan avan projesine göre uygulama yapılacaktır.

3.3- BİNALARA KOT VERİLMESİ

Bitişik Düzen Binalarda yüksek kot +0.00 alınacaktır.

Ayrık düzen yapılaşmada, yoldan çekme mesafeleri 5.00 mt. veya daha az olması durumunda +0.00 kotu yola göre, çekme mesafeleri 5.00 mt. den fazla ise bina köşelerinin tabii zemindeki kotlarının ortalamasına göre alınacaktır. İrtifa yüksek kottan alınmak sureti ile yapılacak yapılarda 3.00 mt açığa çıkması halinde her 3.00 mt'de bir kademe yapılır. 3.00 mt açığı çıktığı noktadan komşu parsel veya yola 1.00 mt'den fazla kaldığı takdirde 3.00 mt çekilecektir.

Su basmanın her durumda istenirse 1.00 mt. alınması mümkündür.

Köşe başı parseller haricinde birden fazla sokaktan cephe alan parsellerde; kot cephe aldığı her sokak için ayrıca belirlenecektir. Tek cepheli ve köşe başı parsellerde eğimden dolayı açığa çıkan bodrum katlarında (su basmanlı veya su basmansız) İstanbul İmar Yönetmeliği kapı giriş yüksekliklerini sağlamak kaydıyla dışarıdan kullanılan bağımsız bölüm veya bölümler yapılabilir.

C-4- YAPI ÖGELERİ İLE İLGİLİ HÜKÜMLER

4.1-ÇIKMALAR

Çıkmalar H:9.50 mt'ye kadar olan binalarda 1.normal kat döşemesinden başlatılmak üzere 2.kat saçak altına kadar, 3 kattan yüksek binalarda ise plan irtifasının son katının döşeme kotuna kadar olmak üzere aşağıdaki koşullar içinde yapılacaktır.

Aşağıda tanımlanan çıkma biçimleri ve boyutları dışında çıkma yapılamaz.

4.1-1 Cumba Boyutlarının Tarifleri:

* Cumba derinliği: Çıkmanın binanın dış yüzeyinden boşluğa doğru yatay olarak uzanan bölümü.

* Cumba uzunluğu: Çıkmanın boşluğa doğru uzanan kenarlarının uç noktalarını birleştiren bölümü. Genellikle bina yüzeylerine paraleldir ama paralelliği bozan açılı uzunluklarda vardır.

* Cumba yüksekliği: Zemin kotundan zemin kat tavanının altı olan çıkma döşemesinin alt yüzeyine kadar olan çıkmasız bölüm (çıkma başlangıcının alt sınırı) çıkmanın başlangıç yüksekliğidir. Çıkma başlangıcından çıkma çatısına ya da saçağına kadar olan yükseklik çıkma yüksekliğidir.

4.1-2 Cumba Şekilleri:

A-Dik Cumba: Üç tür dik çıkma vardır.

1-)Çıkma derinliğini ifade eden yan kenarlarının bina yüzeyine dik (90^0) olması durumu.

2-)Çıkma derinliği ifade eden yan kenarları bina yüzeyine dik olmadığı halde çıkma köşelerinin kendi aralarındaki açının dik olması durumu.

3-)Hem çıkma yan kenarlarının bina yüzeyine hem de çıkma köşelerinin birbirleri ile dik olması durumu.

B-Verev Cumba: Çıkma yan kenarları ve çıkma uzunluklarının kendi aralarındaki açılar dik (90^0) olsa bile çıkma uzunluğu ifade eden dış yüzeyin bina yüzeyi ile paralelliğinin bozulması durumu.

*Dik verev çıkmalar: Köşe açılarının dik (90^0) olduğu dik verev çıkmalar.

*Yamuk verev çıkmalar: Köşe açıları dik olmayan (herhangi bir açı) verev çıkmalar.

C-Köşe Cumba Dik ya da verev olmak üzere binanın birbirleri ile kesişen iki yüzeyinden köşeyi dönerek taşan çıkmalar.

D-Yatay kademeli Cumba: Binanın arsasının yamuk olması durumunda dik (90^0)olamayan köşelerinin üst kattaki mekanlarda 90^0 'ye getirilmesi amacıyla arka arkaya kademeli olarak birden fazla çıkmanın yapılması durumu.

E-Düşey kademeli Cumba: Binanın üst katlarının daha çok manzara algılayabilmesi için alt kattaki çıkmalardan belli bir ölçüde daha fazla taşırılması durumu.

4.1-3 Yol genişliklerine göre kısıtlamalar:

*Genişliği 7.00 mt.'den az olan yollara bakan cephelere çıkma yapılamaz.

*Genişliği 6.00mt. ile 7.00 mt. arasında olan yollarda mevcut teşekkülde sokak dokusunun %50'si cumbalı oluşmuş ise çıkma yapılabilir. ıkma derinliği en çok 0.90 mt.'dir.

*Genişliği 7.00mt. ile 9.00 mt. arasında olan yollara bakan cephelerde çıkma derinliği en çok 1.00 mt'dir.

*Genişliği 9.00mt.'den fazla olan yollara bakan cephelerde çıkma derinliği en çok 1.20 mt.'dir.

*Arka cephelerde yer alan açık ve kapalı çıkmalarda çıkma derinliği en çok 1.50 mt'dir.

4.1-4 Aynı Cephede Birden çok ıkma Yapılması

*Yan yana gelen dik çıkmalar arasındaki mesafe 1.50 mt.'den az olamaz.

*Yan yana gelen verev çıkmalarda ise çıkmanın uzun kenarının bina yüzeyinde bittiği yerden diğer çıkmanın yan kenarı gelecek şekilde ara verilmeksizin devam edebilir. Bu tür çıkmalarda uzun kenarın bina yüzeyinde saplandığı yerle komşu sınır aynı olabilir. Ancak ıkmanın bina yüzeyine dik saplandığı nokta komşu sınırına 1.50 mt.'den çok yaklaştırılmaz.

*0.20 mt.'yi geçmeyen süsleme çıkması, kat silmesi yapılmak şartı ile cephe uzunluğunca kesintisiz yapılabilir.

4.2- PENCERE BOYUTLARI

4.2-1 Konut+Ticaret alanlarında:

*Zemin katlarda serbesttir. Ancak yapının taşıyıcı sistem dolulukları gösterilecektir.

*1. kat ve devamında konut alanlarında olduğu gibi uygulama yapılacaktır.

4.2-2 Konut alanlarında:

Boyutları A: genişlik, B: yseklik olmak üzere aşağıdaki gibidir.

*Normal pencerelerde;

A:en az 0.60 mt, en çok : 0.90 mt. alınacaktır.

B: en az 1.20 mt, en çok 1.80 mt. alınacaktır.

* İki pencere arasındaki doluluk genişliği en az: 0.25 mt. alınacaktır. Pencerenin prekast elemanlarla bölünmesi durumunda iki pencere camı arasındaki doluluk en az: 0.10 mt.'ye kadar indirilebilir.

* Mutfak, banyo, bodrum mekanlarında pencereler küçültmek istendiğinde pencere yükseklikleri genişlik kadar alınacaktır.

* Balkon kapıları yükseklikleri pencere boşluğunun üst seviyesi alınacaktır.

A: 0.75 mt'den az, 0.90 mt'den çok olamaz.

B: 2.00 mt'den az, 2.50 mt.'den çok olamaz.

4.2-3 Diğer alanlarda:

*Turizm yapıları, hizmet yapıları ve müze, sanat galerisi, kültür merkezi vb. yapılar için pencere boyutları ilgili avan projelerinde getirilen detaylara göre çözümler İst. I.No'lu K. ve T. V. K. Kurulunun onayından sonra yapılabilecektir.

4.3- SAÇAKLAR

4.3-1 Saçaksız binalarda:

Fener, Balat, Kumkapı, Yenikapı gibi semtlerde yerel yapı karakterine uygun saçaksız yapı yapılabilir. Bu tür binaların çatı parapetlerinin üzerine getirilecek harpusta altlarında kentsel tasarım rehberinin çözümleri dikkate alınarak silmeler,dekoratif pano ve çini süslemeler yapılabilir.

4.3-2 Saçaklı binalarda:

Yukarıda sıralanan semtler dışındaki alanlarda saçak yapılacaktır. Saçak genişlikleri en az: 0.60 mt., en çok: 1.00 mt.'dir.

4.4-ÇATILAR

Konut ve diğer yapılarda çatı eğimleri %33 aşılmamak üzere dört eğimli "kıрма çatı"dır.

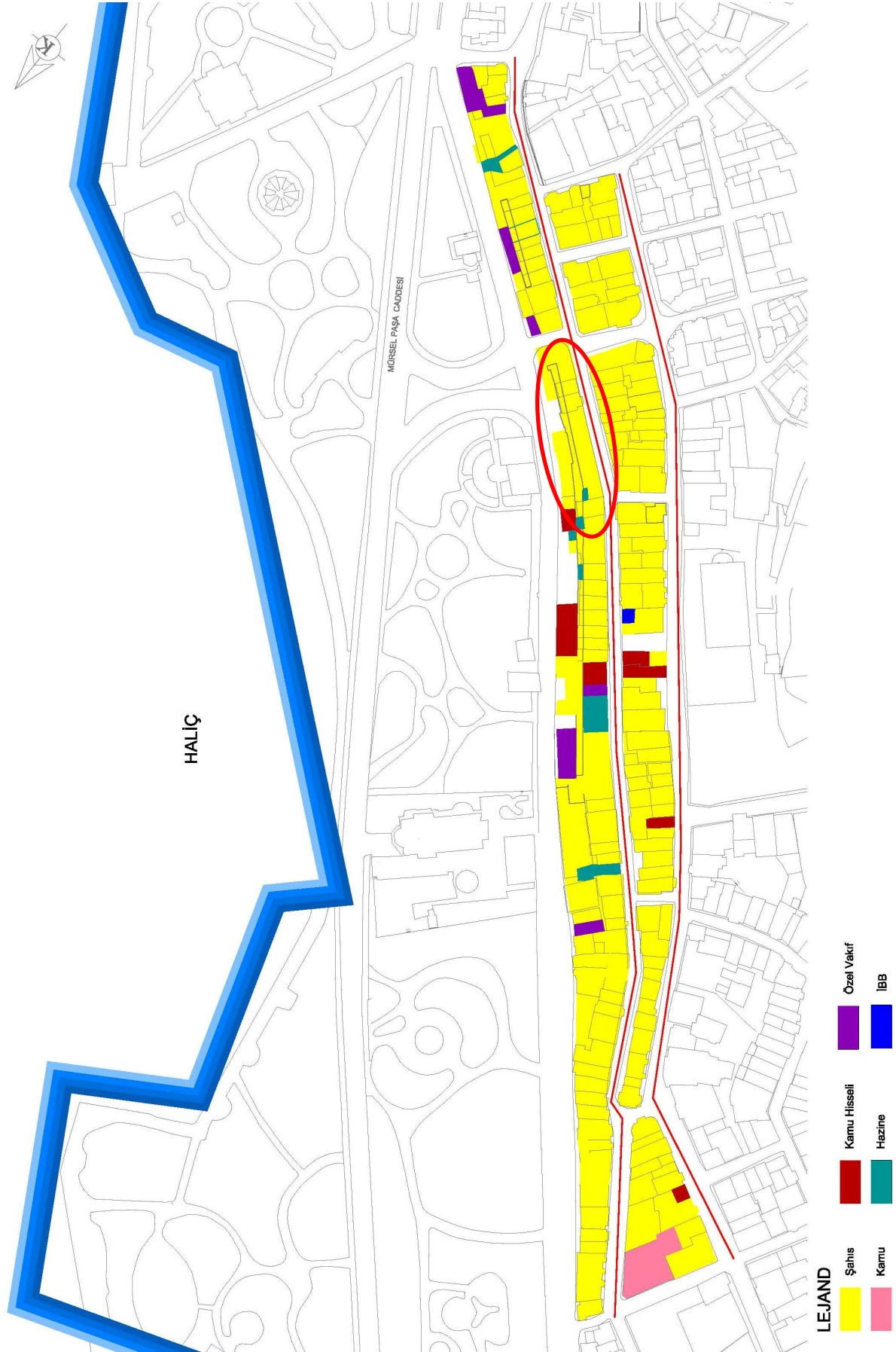
Zorunluluk halinde, üç, iki ve bir eğimli olabilir. Çatılarda hafif ama sağlam malzeme ile yapılacak taşıyıcı sistem bina taşıyıcı sistemine entegre edilecektir. Çatı kaplamalarında alaturka kiremit, kiremit ya da kiremit rengine yakın yeni teknolojinin ürünü malzemeler kullanılabilir.

4.7- CEPHELER

Bina dış cephe kaplamalarında mevcut geleneksel yapım karakterine ters düşmeyecek şekilde yeni teknoloji ürünü malzemeler kullanılabilir.

Dekoratif balkon yapılabilir. Max derinlik 0.20 mt.'dir.Bu tür balkonlarda parapet duvar yapılamaz, korkuluk yapılması zorunludur.

Ek 2 Fener semti, 2276, 2299, 2300, 2305, 2306, 2307, 2308 ve 2331 numaralı adalarda yer alan parsellerin mülkiyet durumu paftası

ÖZGEÇMİŞ

Doğum tarihi 11.01.1982

Doğum yeri Ankara

Lise 1995–1998 Ankara Aydınlikevler İnönü Lisesi

Lisans 1999–2000 İstanbul Teknik Üniversitesi İngilizce Hazırlık

2000–2005 İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi
Mimarlık Bölümü

Yüksek Lisans 2006–2009 Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Anabilim Dalı, Mimari Tasarım Programı

Çalıştığı kurumlar

2005 Bora İnşaat, İstanbul

2005–2006 Akçağ İnşaat, İstanbul

2006-devam ediyor IMP-İstanbul Metropolitan Planlama ve Kentsel
Tasarım Merkezi, İstanbul